

Resultaten van een inwoners- raadpleging over de overstap naar duurzame warmte in gemeente Súdwest-Fryslân

Maart 2026

POPULYTICS

What would you do?

Colofon

Deze PWE-raadpleging is uitgevoerd door Populytics (een spin-off van de TU Delft) in opdracht van de gemeente Súdwest-Fryslân.

Auteurs

Wendel Scholma (wendel@populytics.nl)
Shira Hollanders
Annamarie de Ruijter

Datum

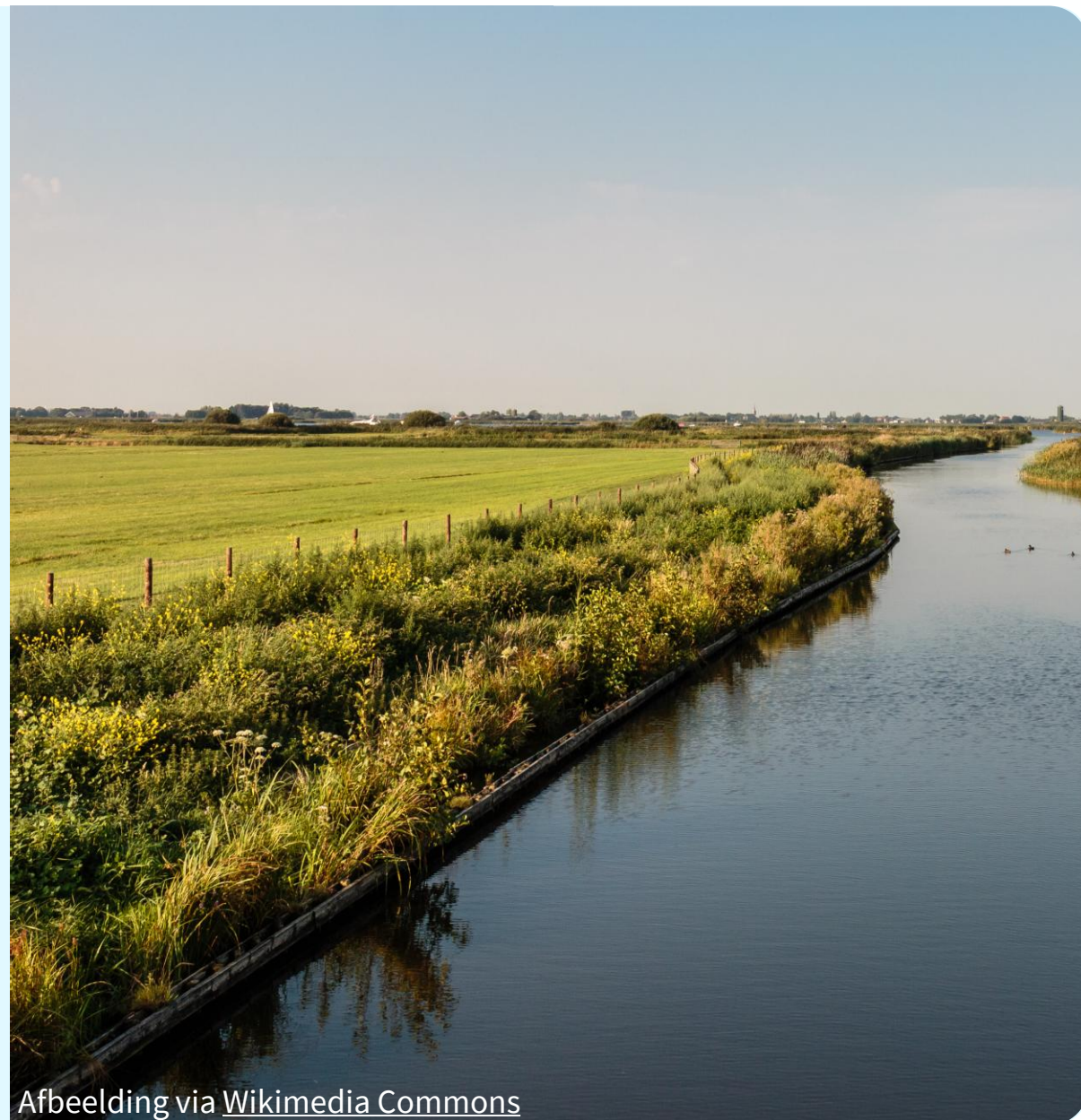
2 maart 2026

Versie

Definitief (100%)

Contact

Populytics b.v.
Strawinskylaan 339
1077 XX Amsterdam
info@populytics.nl
www.populytics.nl

Afbeelding via [Wikimedia Commons](#)

Inhoudsopgave

Hoofdconclusies en aanbevelingen 4

Resultaten 15

1. Stoppen met aardgas	16
1. Houding ten aanzien van het doel	17
2. Redenen om over te stappen	21
3. Vertrouwen in organisatie vanuit gemeente	26
2. Resultaten keuzetaak: wat vinden inwoners belangrijk bij de overstap?	29
1. Algemene uitkomsten	30
2. Profielen van vier groepen	34
3. Uitsplitsingen naar kenmerk	40
4. Motivatie-analyse van de acht opties	50
5. Open vraag: nog andere dingen belangrijk?	59
6. Open vraag ondernemers	61
3. Afweging over wie er bepaalt wanneer er overgestapt wordt	63
4. Informatie- en participatiebehoefte	70

Over het onderzoek 73

1. Aanleiding, ontwerpkeuzes, methode, & versies	74
2. Hoe zag de raadpleging eruit?	78
3. Wie deden er mee?	85
1. Deelnemerskenmerken	86
2. Verduurzaming van de woning	91
4. Deelnemerservaring	95
5. Data-analyse & Rapportage	99

Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit 3 onderdelen.

- In het eerste deel worden de hoofdconclusies op een rij gezet en worden enkele (beleids)aanbevelingen gegeven.
- In het tweede deel worden alle resultaten uitgebreid gepresenteerd.
- In het derde deel gaan we in op de achtergrond van het onderzoek. Hoe zag het eruit? Wie waren de deelnemers? En hoe zijn de resultaten geanalyseerd?

Toelichting bij de resultaten

Tenzij anders vermeld, zijn de in dit rapport gepresenteerde resultaten representatief voor de inwoners van de gemeente Súdwest-Fryslân naar gender, leeftijd, opleidingsniveau en woonsituatie (koop/huur).

 Representatieve resultaten

Hoofdconclusies en aanbevelingen

1.628 inwoners van Súdwest-Fryslân dachten mee over de overstap van aardgas naar een duurzame warmte

- **Aanleiding en doel.** Net als de rest van Nederland, bereidt de gemeente Sudwest-Fryslân zich voor om geen aardgas meer te gebruiken in 2050. Voor verwarming, warm water en koken wordt overgestapt op het gebruik van schone en duurzame energie. In 2026 maakt de gemeente hier een plan voor: het Warmteprogramma. Hierin beschrijft de gemeente op welke plekken en hoe er de komende tien jaar aan de slag wordt gegaan. Bij het opstellen van het warmteprogramma wil de gemeente de waarden, voorkeuren en zorgen van inwoners meenemen. Daarom heeft de gemeente Populytics gevraagd om een inwonersraadpleging uit te voeren.
- **Looptijd.** De raadpleging stond online tussen 8 december 2025 en 4 januari 2026.
- **Representatieve uitspraken voor de gemeente.** In totaal deden 1.062 mensen mee aan gesloten versie van het onderzoek. Zij kregen een briefuitnodiging. Daarnaast konden alle inwoners van 18 jaar of ouder deelnemen aan het open onderzoek. Deze versie is via diverse kanalen onder de aandacht gebracht door de gemeente. In totaal zijn op deze manier 566 deelnemers geworven. Vanuit het gesloten onderzoek kunnen representatieve uitspraken worden gedaan die gelden voor de inwoners van de gemeente.
- **Waardering voor het onderzoek.** Inwoners waardeerden het onderzoek veelal positief: 91% van de inwoners geeft een voldoende rapportcijfer. Ze beoordelen het onderzoek gemiddeld met een rapportcijfer 7,0. Dit cijfer is gelijk aan andere raadplegingen van Populytics over de warmtetransitie.

- **Onderzoekopzet.** De raadpleging is uitgevoerd volgens de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)-methode. Het ontwerp is participatief tot stand gekomen, in samenwerking met de gemeente en stakeholders met uiteenlopende perspectieven. Een onderzoeksvraag staat centraal: wat vinden inwoners belangrijk bij de overstap naar duurzame warmte? In een zogenoemde ‘keuzetaak’ verdeelden deelnemers 40 punten over acht opties waar de gemeente rekening mee kan houden bij de overstap naar aardgasvrij. Hiernaast kregen deelnemers diverse andere vragen voorgelegd, waaronder een vraag naar het standpunt ten aanzien van de plannen en een afweging over wie er vooral besluit.

←

In de toekomst gebruiken we duurzame warmte in huizen en gebouwen in plaats van aardgas. Wat is daarbij volgens jou belangrijk?

Gebruik de + en - knoppen om 40 punten te verdelen. Klik op de i-knop voor meer informatie.

Optie	Punten
We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt	0
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen	0
We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente	0
We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen	0
We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte	0
We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte	0
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken	0
We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente	0

punten

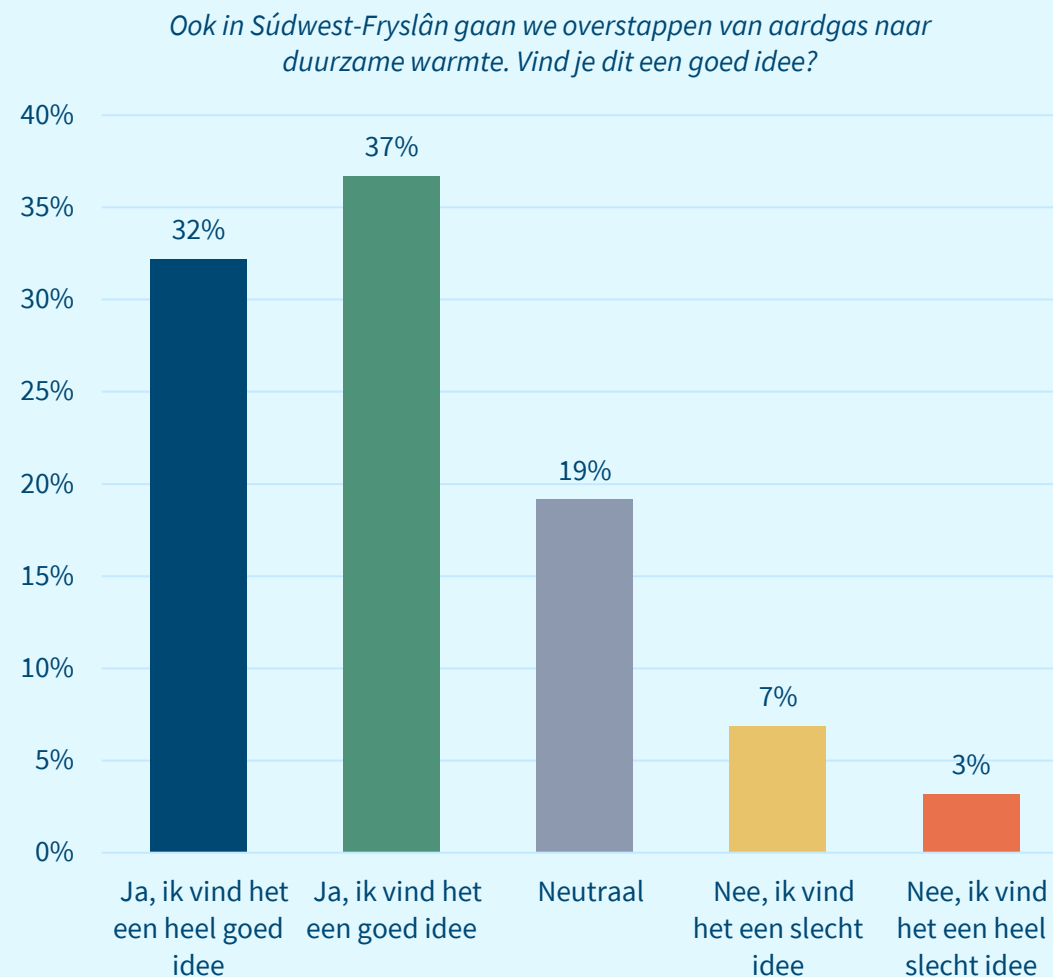
0/40

Een meerderheid van de inwoners vindt het een (heel) goed idee om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte

- Een meerderheid (69%) van de inwoners vindt het een (heel) goed idee om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte.
- Ongeveer een op de vijf deelnemers (19%) staat neutraal tegenover het doel om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte.
- 10% vindt het een (heel) slecht idee om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte.
- Mensen die neutraal staan tegenover het doel of het een slecht idee vinden, noemen vaak zorgen over de uitvoerbaarheid en betaalbaarheid van de overstap. Zij staan **niet per definitie afwijzend** tegenover het doel.
- **Vergeleken met landelijke cijfers** van het CBS vindt in Súdwest-Fryslân een relatief groter deel van de inwoners het een (heel) goed idee om te stoppen met aardgas (landelijk 58%). En relatief een iets kleiner deel dit een (heel) slecht idee (landelijk 10%). De neutrale groep is in Súdwest-Fryslân ongeveer gelijk aan het landelijke percentage (landelijk 21%).

Figuur 1. Houding t.o.v. het doel van de gemeente*
n=1.052

* Percentages tellen niet altijd op tot 100%. Het resterende deel betreft 'Weet ik niet/zeg ik liever niet'.

** Bron CBS 2023: <https://longreads.cbs.nl/klimaatverandering-en-energietransitie-2023/>.

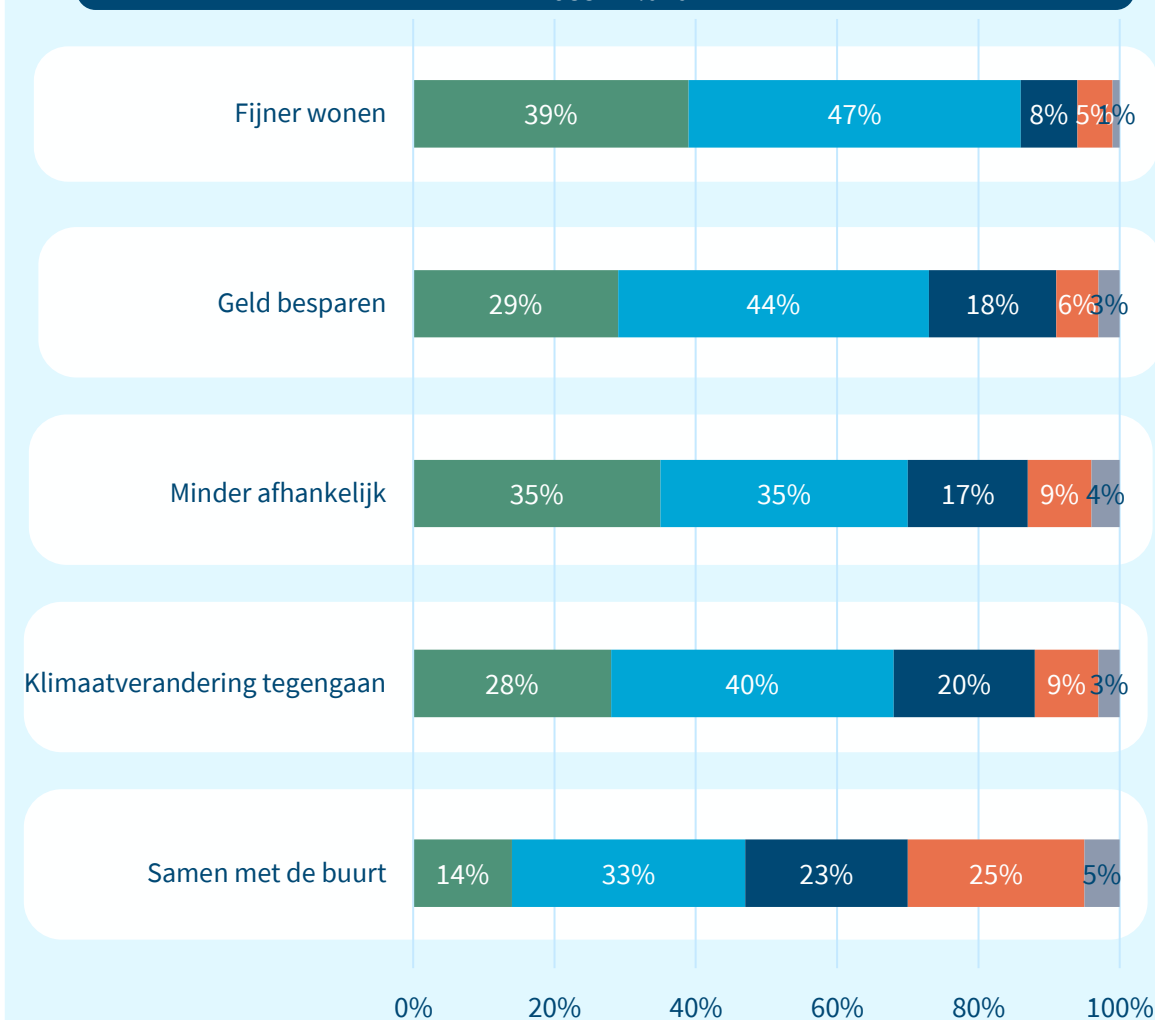

Inwoners vinden het stoppen met aardgas belangrijk om verschillende redenen. De motieven verschillen deels per doelgroep

- Gemiddeld genomen vindt een meerderheid van de inwoners **vier van de vijf redenen** die werden voorgelegd **(heel) belangrijke redenen** om te stoppen met aardgas en over te stappen op duurzame warmte: 'fijner wonen', 'geld besparen', 'minder afhankelijk zijn' en 'klimaatverandering tegengaan'.
- '**Samen met de buurt**' is gemiddeld **iets minder vaak (heel) belangrijk** (47%).
- De motieven verschillen deels per doelgroep: huurders en jongeren hechten bijvoorbeeld relatief meer waarde aan financiële en praktische voordelen, terwijl ouderen vaker klimaat en 'samen met de buurt' belangrijk vinden. (Bekijk deze uitsplitsingen bij de resultaten [hier](#))
- Een groter verschil zien we bij mensen die het doel om aardgasvrij te worden een (heel) goed idee vinden en mensen die het doel een (heel) slecht idee vinden. Van de mensen die het doel een (heel) goed idee vinden, vindt een grote meerderheid het (heel) belangrijk (86%) om minder afhankelijk te worden van aardgas uit andere landen. Van de mensen die het doel een (heel) slecht idee vinden, vinden dit minder vaak (heel) belangrijk (17%) van de mensen die een (heel) belangrijke reden om te stoppen met aardgas. Mensen die het doel een (heel) slecht idee vinden, noemen vooral fijner wonen (61%) en geld besparen (60%) als (heel) belangrijke redenen, terwijl klimaat en onafhankelijkheid minder zwaar wegen. (Bekijk deze uitsplitsing [hier](#))

Figuur 2. Redenen voor de overstap naar duurzame warmte

n=933 – 1.046

Legenda

Heel belangrijk

Belangrijk

Een beetje belangrijk

Niet belangrijk

Zeg ik niet/weet ik niet

Wat vinden inwoners belangrijk bij de overstap naar duurzame warmte?

Uitleg

- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de acht opties waar mensen punten aan konden geven. Deelnemers verdeelden 40 punten. Als alles even belangrijk is, dan krijgen alle opties 5 punten. Bij meer dan 5 punten heeft een optie hogere prioriteit. Bij minder dan 5 punten spreken we van lagere prioriteit.
- Betrouwbaarheidsintervallen:** als iedereen in de gemeente mee zou doen aan het onderzoek, dan bevinden de uitkomsten zich met 95% zekerheid in het roze bereik. We kunnen dus met 95% zekerheid zeggen dat inwoners de bovenste optie de hoogste prioriteit geven, omdat er geen overlap is met andere doelen. Ook het onderste doel heeft geen overlap met andere doelen, dus kunnen we met 95% zekerheid zeggen dat dit het laagst geprioriteerde doel is. We kunnen dit niet met dezelfde zekerheid zeggen voor de overige doelen. De volgorde van deze doelen zou ook anders kunnen zijn.
- Deelnemers konden hun keuzes motiveren. Ongeveer de helft van de deelnemers maakte gebruik van deze mogelijkheid. Vanuit deze motivaties krijgen we inzicht in waarom mensen hun keuzes maakten.

Wat valt op?

- Uit de resultaten blijkt dat inwoners gemiddeld een duidelijke voorkeur hebben voor de optie 'eerst zoveel mogelijk inzetten op energiebesparing en isolatie'. In de motivaties van de deelnemers zien we dat het tijdsaspect voor sommigen belangrijk is: dit is iets wat eerst moet gebeuren. Veel mensen benoemen hiernaast dat het zonde is om dit niet te doen.
- Aan het doel om zo snel mogelijk over te stappen op duurzame warmte wordt gemiddeld de minste prioriteit toegekend.
- De overige doelen worden door de gemiddelde inwoner niet heel hoog of laag geprioriteerd. Aanvullende analyses, zoals de LKCA analyse (op de volgende pagina), laten zien dat verschillende groepen sommige opties juist wel een hogere of lagere prioriteit geven.

Figuur 3. Gemiddelde prioritering van de acht opties

n=994

We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen

8,4

We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte

5,5

We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente

5,0

We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen

5,0

We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt

4,3

We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente

4,3

We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken

4,2

We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte

3,4

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

7,5 tot 10
punten

Meer dan
10 punten

Vier perspectieven op de overstap van aardgas naar duurzame warmte (1/2)

Latente Klasse Clusteranalyse

- De gemiddelde inwoner bestaat niet. We zien dat verschillende groepen inwoners verschillende prioriteiten stellen als het gaat om de overstap naar duurzame warmte
- Dit wordt gedaan met een latente klasse clusteranalyse (LKCA). De methode gaat op zoek naar groepen deelnemers die grotendeels dezelfde antwoorden geven – en dus een vergelijkbaar perspectief op de warmtetransitie hebben. De methode kijkt ook of er statistisch significante demografische kenmerken in deze groepen te ontwaren zijn.

Vier groepen

- De LKCA identificeert 4 groepen onder de deelnemers, die sommige opties anders prioriteren.
- Op de volgende slide worden de overeenkomsten en verschillen beschreven.

Figuur 4. Uitkomsten van de latente klasse clusteranalyse

	Groep A (58%) Grote middengroep	Groep B (22%) Middengroep, kritisch op een te snelle overstap	Groep C (11%) Sociale en duurzame groep	Groep D (9%) Tegen de overstap of twijfels over hoe er wordt overgestapt	Gem.
We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen	6,2	9,7	7,6	19,6	8,4
We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte	5,4	5,3	6,5	5,6	5,5
We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente	5,1	5,2	4,0	4,9	5,0
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen	5,2	5,5	3,6	3,6	5,0
We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt	4,8	4,3	0,2	6,3	4,3
We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente	4,2	5,6	5,9	0,0	4,3
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken	4,6	4,4	4,5	0,0	4,2
We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte	4,7	0,0	7,7	0,0	3,4

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

7,5 tot 10
punten

Meer dan
10 punten

Vier perspectieven op de overstap van aardgas naar duurzame warmte (2/2)

Wat valt op?

- Er is een grote middengroep (A) met genuanceerde keuzes (nergens heel veel of heel weinig punten aan gegeven) en een groep B die ook genuanceerd is, maar die duidelijk niet op snelheid inzet. Daarnaast zijn er twee kleinere groepen (C en D) met meer uitgesproken voorkeuren.
- Inzetten op besparing en isolatie is voor veel mensen belangrijk. Alle groepen prioriteren dit het hoogst. Ook het helpen van mensen met overstappen is belangrijk voor veel mensen.
- Groepen verschillen sterk over de voorkeur voor een snelle overstap. Inzetten op een snelle overstap is voor sommige mensen helemaal niet belangrijk, maar voor weer anderen is het juist de hoogste prioriteit. De grote middengroep (A) vindt dit niet onbelangrijk (4,7 punten).
- Een belangrijke verklarende factor voor de verschillen tussen groepen is de mate waarin inwoners het een goed of slecht idee vinden om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte. Hoe positiever men is over het doel, hoe meer men inzet op een snelle overstap. Terwijl mensen die het doel een slecht idee vinden, meer inzetten op energiebesparing en isolatie.

Figuur 5. Uitkomsten van de latente klasse clusteranalyse

	Groep A (58%) Grote middengroep	Groep B (22%) Middengroep, kritisch op een te snelle overstap	Groep C (11%) Sociale en duurzame groep	Groep D (9%) Tegen de overstap of twijfels over hoe er wordt overgestapt	Gem.
We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen	6,2	9,7	7,6	19,6	8,4
We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte	5,4	5,3	6,5	5,6	5,5
We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente	5,1	5,2	4,0	4,9	5,0
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen	5,2	5,5	3,6	3,6	5,0
We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt	4,8	4,3	0,2	6,3	4,3
We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente	4,2	5,6	5,9	0,0	4,3
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken	4,6	4,4	4,5	0,0	4,2
We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte	4,7	0,0	7,7	0,0	3,4

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

7,5 tot 10
punten

Meer dan
10 punten

Inwoners denken verschillend over of de gemeente bepaalt wanneer een wijk van het aardgas gaat of dat inwoners zelf bepalen wanneer zij overstappen van aardgas naar duurzame warmte

- De helft van de inwoners (51%) heeft een voorkeur voor keuze 2: inwoners bepalen zelf wanneer zij overstappen. 44% van de inwoners heeft een voorkeur voor keuze 1: de gemeente bepaalt wanneer welke wijk van het aardgas gaat. De groep met een sterke voorkeur voor keuze 2 'inwoners bepalen' (29%) is groter dan de groep met een sterke voorkeur voor keuze 1 'de gemeente bepaalt' (19%).
- Verskillende doelgroepen hebben soms een iets andere voorkeur. Woningeigenaren willen bijvoorbeeld iets vaker zelf willen bepalen, terwijl huurders vaker willen dat de gemeente bepaalt.
- En voor de groep deelnemers die het een (heel) slecht idee vindt om te stoppen met aardgas heeft 90% een (lichte/sterke) voorkeur voor keuze 2 (zelf bepalen). Terwijl voor mensen die het doel een (heel) goed idee vinden de voorkeur niet zo uitgesproken is. 52% van deze groep heeft een voorkeur voor keuze 1 en 46% voor keuze 2. (Bekijk deze uitsplitsingen bij de resultaten [hier](#))
- Deelnemers hebben een voorkeur voor keuze 1 (de gemeente bepaalt) veelal om redenen van efficiëntie, betaalbaarheid, snelheid en omdat ze het doel op deze manier haalbaar vinden. Deelnemers die een voorkeur hebben voor keuze 2 (inwoners bepalen zelf) vinden dwang vanuit de overheid juist heel onwenselijk. Zij uiten hiernaast vaak zorgen over de haalbaarheid en betaalbaarheid. Dit is niet voor iedereen te doen volgens hen. Een deel van de mensen die voor keuze 2 hebben gekozen, is echter niet per definitie negatief over regie vanuit de overheid, maar geeft voorwaarden mee. Bijvoorbeeld: alleen als het haalbaar en betaalbaar is of als een balans wordt gevonden tussen dwang en stimuleren. (Bekijk de veelgenoemde motivaties van deelnemers [hier](#))

Figuur 6. Voorkeur voor een van twee keuzes

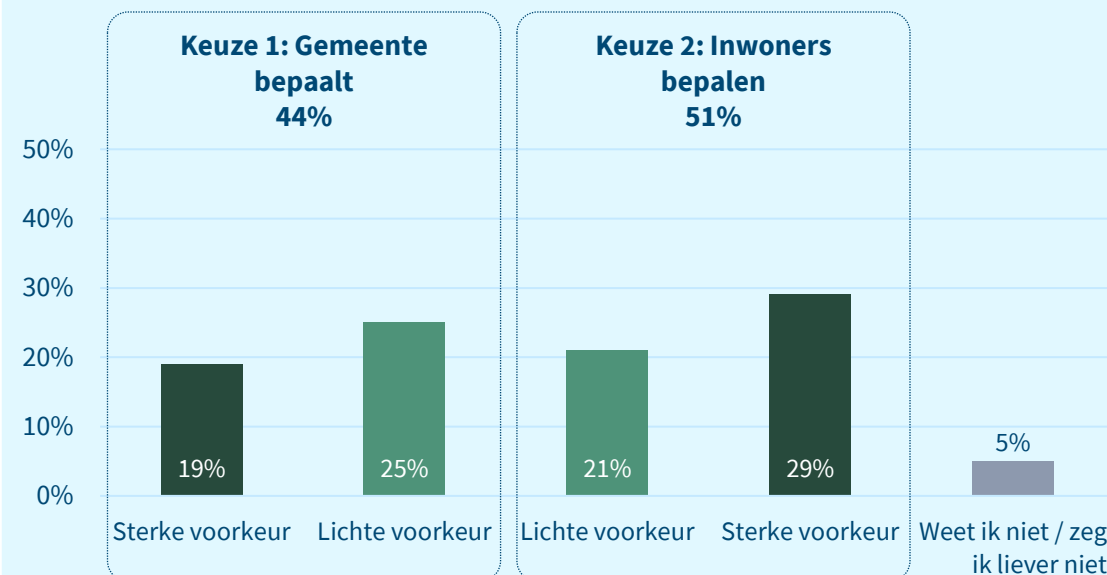
n=1.043

Keuze 1

De gemeente bepaalt wanneer welke wijk van het aardgas gaat om te zorgen dat het de samenleving zo weinig mogelijk geld kost. Ook als dat betekent dat inwoners op een bepaald moment in de toekomst gedwongen worden om te stoppen met aardgas.

Keuze 2

Inwoners bepalen zelf wanneer zij overstappen van aardgas naar duurzame warmte. Ook als dat betekent dat het de samenleving meer geld kost.

Een meerderheid van de deelnemers wil meedenken met plannen voor hun wijk

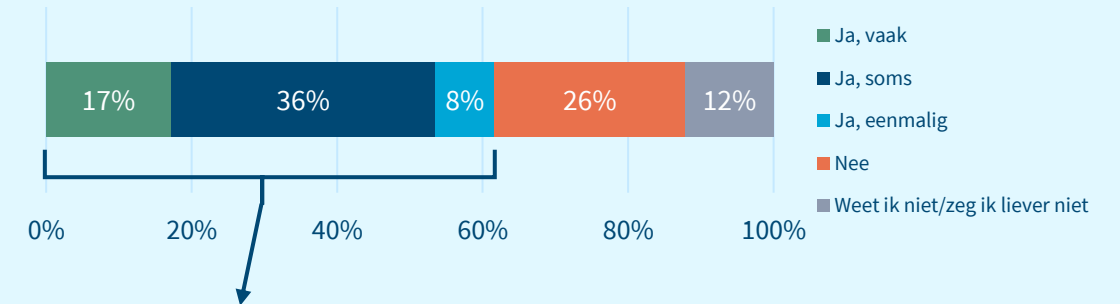
- Een meerderheid (61%) van de inwoners geeft aan in de toekomst mee te willen denken met plannen voor hun wijk. 38% geeft aan dat ze dit niet willen.
- Van de mensen die willen meedenken, willen veel mensen (62%) meedenken vanaf het begin. 50% wil (ook) reageren als er al een plan ligt dat bijna af is.
- Een meerderheid (68%) wil meedenken via een onderzoek via internet. 44% wil (ook) meedenken op een avond met bewoners en 41% wil (ook) meedenken in een groep met andere meedenkers.

Informatiebehoefte:

- 90% van de inwoners geeft aan informatie te willen ontvangen wanneer de gemeente in hun gebied begint met de overstap op duurzame warmte. 10% wil dit niet. (Zie de grafiek [hier](#))
- Een meerderheid (71%) wil dan informatie ontvangen over de duurzame warmte die voor hen mogelijk is.
- 63% wil weten wanneer hun wijk duurzame warmte krijgt.
- En 62% wil informatie over de kosten van een warmtepomp of warmtenet.
- Iets meer dan de helft van de mensen (54%) wil informatie over de mogelijkheden om geld te krijgen.

Figuur 7. Willen inwoners vaker meedenken? En wanner, en hoe?

En wil je dan meedenken met een plan voor jouw wijk? (n=865)

Wanneer willen inwoners meedenken bij de plannen over hun wijk? (n=498)

Vanaf het begin meedenken bij het plan	62%
Reageren als er een plan ligt dat al bijna af is	50%
Weet ik niet/zeg ik liever niet	4%

Hoe willen inwoners meedenken bij de plannen over hun wijk? (n=490)

In een onderzoek via internet	68%
In een groep met andere meedenkers	41%
Op een avond met bewoners	44%
Weet ik niet/zeg ik liever niet	5%

Conclusies en aanbevelingen (1/2)

1. Een meerderheid van de inwoners vindt het een (heel) goed idee om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte en vinden hierbij verschillende redenen belangrijk.

- Mensen die het een goed idee vinden, vinden dit belangrijk omwille van het klimaat en om onafhankelijk te worden. Mensen die het een slecht idee vinden benoemen vaak zorgen over de haalbaarheid, betaalbaarheid en de praktische uitvoeren.
- **Aanbeveling.** Benoem de brede steun voor de overgang van aardgas naar duurzame warmte bij vervolgstappen. Richt communicatie niet op het overtuigen van principiële tegenstanders maar op de brede steun voor de overgang. En richt beleid op het wegnemen van financiële en praktische drempels en het vergroten van betrokkenheid.

2. Inwoners vinden het stoppen met aardgas om verschillende redenen belangrijk.

- Veel deelnemers geven aan dat comfort, kostenbesparing, minder afhankelijkheid en klimaat voor hen belangrijke redenen zijn om over te stappen op duurzame warmte. De motieven verschillen deels per doelgroep: huurders en jongeren hechten relatief meer waarde aan financiële en praktische voordelen, terwijl ouderen vaker klimaat en 'samen met de buurt' belangrijk vinden. Mensen die het doel om aardgasvrij te worden een (heel) goed idee vinden en mensen die het doel een (heel) slecht idee vinden, denken sterk verschillend over het belang van de verschillende redenen.
- **Aanbeveling.** Sluit in communicatie en uitvoering aan bij deze verschillende motieven en differentieer per doelgroep. Benadruk financiële en wooncomfortvoordelen waar dat het meest aanspreekt en zet bij huurders en ouderen eventueel extra in op buurtgerichte en collectieve aanpakken.

3. Er is breed draagvlak om in te zetten op besparing en isolatie en het extra helpen van sommige inwoners om over te stappen.

- Veel mensen willen energieverlies voorkomen en zien besparen en isoleren als iets wat efficiënt is. Een deel van de mensen gaat expliciet in op dat dit éérs moet, voordat er wordt overgestapt. Diverse motivaties benadrukken dat energiebesparing als principe goed is. Mensen geven ook aan dat isoleren nodig is, omdat het anders zonde of verspilling is en je de duurzame energie zo je huis uit laat lopen.
- **Aanbeveling.** De overtuiging van veel mensen dat er éérs ingezet moet worden op energiebesparing en isolatie kan de overstap naar duurzame warmte mogelijk in de weg zitten, omdat bewoners investeringen of besluiten uitstellen totdat isolatie op orde is. Als de gemeente al aan de slag wil met warmtenetten of andere duurzame warmteoplossingen, is het aan te bevelen om in de communicatie te benadrukken dat energiebesparing, isolatie en overstappen elkaar kunnen versterken en niet strikt na elkaar hoeven plaats te vinden. Door deze maatregelen als één samenhangende aanpak te framen, kan de bereidheid om tijdig mee te doen worden vergroot.

Conclusies en aanbevelingen (2/2)

4. Inwoners verschillen van mening over een aantal opties.

- De voorkeuren lopen uiteen als het gaat om nieuwe installaties, dat de overstap geld en werk oplevert, vergroening en vooral over een snelle overstap.
- **Aanbeveling.** Als de gemeente met haar beleid aan wil sluiten op de voorkeuren van inwoners met andere voorkeuren dan de gemiddelde voorkeuren, bevelen we aan om in de participatiestrategie rekening te houden met groepen inwoners die hele andere prioriteiten stellen dan het gemiddelde. Aandacht voor deze groepen is vooral van belang bij het maken van concrete wijk- en buurtplannen. Het is goed om er rekening mee te houden dat deze groepen in het participatietraject hun standpunt naar voren zullen brengen.

5. Inwoners verschillen van mening over of de gemeente bepaalt wanneer een wijk van het aardgas gaat of dat inwoners zelf bepalen wanneer zij overstappen van aardgas naar duurzame warmte

- Gemiddeld heeft ongeveer de helft van de inwoners (51%) de voorkeur om zelf te bepalen wanneer zij overstappen, tegenover 44% die er de voorkeur aan geeft dat de gemeente dit bepaalt. Vanuit de motivaties die deelnemers geven zien we dat de keuze hiervoor niet altijd principieel is: veel inwoners accepteren gemeentelijke regie onder voorwaarden, zolang de overstap haalbaar, betaalbaar en praktisch uitvoerbaar is. Tussen doelgroepen bestaan verschillen: woningeigenaren willen vaker zelf beslissen, terwijl huurders vaker regie van de gemeente prefereren. Ook speelt houding ten opzichte van aardgasvrij sterk mee: inwoners die stoppen met aardgas een slecht idee vinden, kiezen bijna altijd voor zelf bepalen, terwijl voorstanders meer openstaan voor gemeentelijke sturing.
- **Aanbeveling.** Als de gemeente met haar beleid wil aansluiten bij deze uiteenlopende voorkeuren, is het aan te bevelen om regie te combineren met keuzevrijheid. Betrek inwoners actief bij het bepalen van de planning per wijk, bied duidelijke randvoorwaarden (haalbaarheid, betaalbaarheid en ondersteuning) en creëer waar mogelijk ruimte voor maatwerk of fasering.

6. Een meerderheid wil meedenken over plannen voor hun wijk.

- Een meerderheid van de inwoners (61%) wil meedenken over plannen voor de eigen wijk, vooral vanaf het begin van het proces. Online meedenken heeft de grootste voorkeur, maar er is ook belangstelling voor bewonersavonden en groepsgesprekken. Dit wijst op brede bereidheid tot participatie, mits er verschillende vormen en momenten worden aangeboden.
- **Aanbeveling.** Het is aan te bevelen om in de toekomst meerdere participatiemogelijkheden aan te (blijven) bieden (online én fysiek) en dit op verschillende momenten in de warmtetransitie in te passen, zowel vroeg in het proces als bij het reageren op meer uitgewerkte plannen.

Resultaten

1.	Stoppen met aardgas	16
1.	Houding ten aanzien van het doel	17
2.	Redenen om over te stappen	21
3.	Vertrouwen in organisatie vanuit gemeente	26
2.	Resultaten keuzetaak: wat vinden inwoners belangrijk bij de overstap?	29
1.	Algemene uitkomsten	30
2.	Profielen van vier groepen	34
3.	Uitsplitsingen naar kenmerk	40
4.	Motivatie-analyse van de acht opties	50
5.	Open vraag: nog andere dingen belangrijk?	59
6.	Open vraag ondernemers	61
3.	Afweging over wie er bepaalt wanneer er overgestapt wordt	63
4.	Informatie- en participatiebehoefte	70

1

Stoppen met aardgas

1.1

Houding ten aanzien van het doel

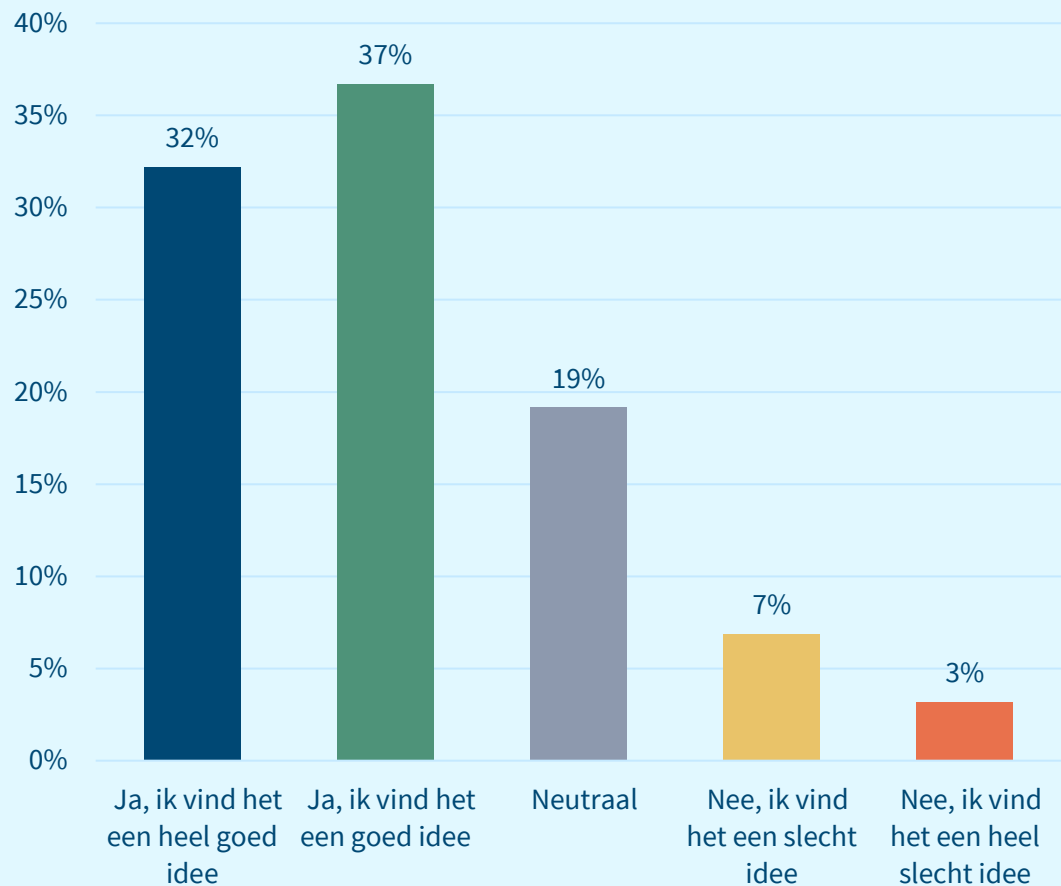
Wat vinden inwoners van het doel om
over te stappen van aardgas naar
duurzame warmte?

En waarom?

In hoeverre maken inwoners zich
zorgen over klimaatverandering?

Figuur 1.1. Houding deelnemers t.o.v. het doel van de gemeente*
n=1.052

Ook in Súdwest-Fryslân gaan we overstappen van aardgas naar duurzame warmte. Vind je dit een goed idee?

Een meerderheid van de deelnemers vindt het een (heel) goed idee om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte

- Een meerderheid (69%) van de deelnemers vindt het een (heel) goed idee om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte.
- Ongeveer een op de vijf deelnemers (19%) staat neutraal tegenover het doel om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte.
- 10% vindt het een (heel) slecht idee om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte.
- Van de deelnemers aan een eerder onderzoek van Populytics naar de betaalbaarheid van de warmtetransitie in 16 gemeenten** vond gemiddeld 61% het een (heel) goed idee en 17% het een (heel) slecht idee om te stoppen met aardgas. In vergelijking hiermee vindt in SWF een iets groter deel van de deelnemers dit een (heel) goed idee en een iets kleiner aandeel vindt het een (heel) slecht idee.
- Mensen die aangaven het stoppen met aardgas een (heel) slecht idee te vinden, kregen een extra vraag of ze toch hun mening wilden geven. 88% wilde zijn of haar mening over het onderwerp geven en heeft dat via de raadpleging gedaan.

Op de volgende pagina wordt een overzicht gegeven van de motivaties die mensen geven voor hun standpunt.

* Percentages tellen niet altijd op tot 100%. Het resterende deel betreft 'Weet ik niet/zeg ik liever niet'.

** MSG Sustainable Strategies & Populytics (2025), Betaalbare warmte is meer dan een rekensom. Inzichten uit een burgerraadpleging in zestien gemeenten.

Waarom vinden deelnemers het een goed of slecht idee dat de gemeente overstapt van aardgas naar duurzame warmte?

Nadat mensen hun houding tegenover het doel hadden gegeven, konden zij dit schriftelijk toelichten. Bijna 800 mensen maakten gebruik van deze mogelijkheid.

- Mensen die het doel een **(heel) goed** idee vinden benoemen geregeld:
 - Verduurzaming is nodig voor klimaat en toekomstige generaties
 - Onder voorwaarde dat het financieel haalbaar is
 - Dit zorgt voor minder afhankelijkheid van gasimport, bijvoorbeeld uit Rusland
 - Praktische zorgen, bijvoorbeeld over netcapaciteit
- Mensen die **neutraal** staan tegenover het doel benoemen geregeld:
 - Zorgen over de betaalbaarheid
 - Zorgen over praktische haalbaarheid, bijvoorbeeld netcapaciteit. En betrouwbaarheid.
 - Twijfels over de alternatieven (bijv. niet overal mogelijk)
- Mensen die het doel een **(heel) slecht** idee vinden benoemen geregeld:
 - Technische onhaalbaarheid
 - Te hoge kosten
 - Aardgas is schoon en efficiënt. Dit kan behouden worden.
 - Wantrouwen richting overheid

Enkele illustratieve antwoorden van inwoners

"We moeten van de fossiele bronnen af. Denkend aan het klimaat, stijging van de zeespiegel, en aan onze (klein)kinderen, maar ook aan elk levend wezen."

"Goed idee, gas wordt steeds duurder, maar de overstap naar aardwarmte zal voor veel huishoudens ook duur zijn."

"Hierdoor zijn we minder afhankelijk en het is beter voor het milieu"

"Er is simpelweg niet genoeg stroom. En als stroom uitvalt heb je helemaal niets meer. Bij een stabielere stroomnet zou het kunnen. Dan komt het aspect prijs nog (vraag en aanbod)"

"Aardgas is een redelijk schone energiebron die je over een zeer lange tijd zou kunnen afbouwen ivm opwarming van de aarde. In Duitsland zijn ze juist overgestapt van kernenergie naar gas. Nederland heeft het beste systeem aan gasleidingen. Dit systeem zou je toekomstbestendig kunnen maken voor de drager waterstof wat de schoonste vorm van drager van energie is met als afvalproduct water."

"Ik wil weten wat de kosten voor mij zullen worden, voordat ik kan aangeven of het wel of niet een goed idee is."

"Je wordt afhankelijk van stroom, en die prijs wordt enorm opgedreven en dan heb je geen enkel alternatief meer."

"Duurzame energie klinkt mooi en veelbelovend, maar wat als de stroom uitvalt? Dan kan er niet meer gekookt worden, geen verwarming en warm water. Straks wordt het stroomnet overbelast. Ik woon ook in een duurzame woning waarbij we afhankelijk zijn van stroom. Dit is wel iets waar ik mij licht zorgen over maak."

"Het is technisch onhaalbaar om in 2050 helemaal van het gas af te zijn. er zijn niet genoeg technische mensen om dit allemaal voor elkaar te krijgen en ook het stroomnet is daar nog niet klaar voor en om dit voor 2050 klaar te krijgen gaat volgens mij ook niet lukken."

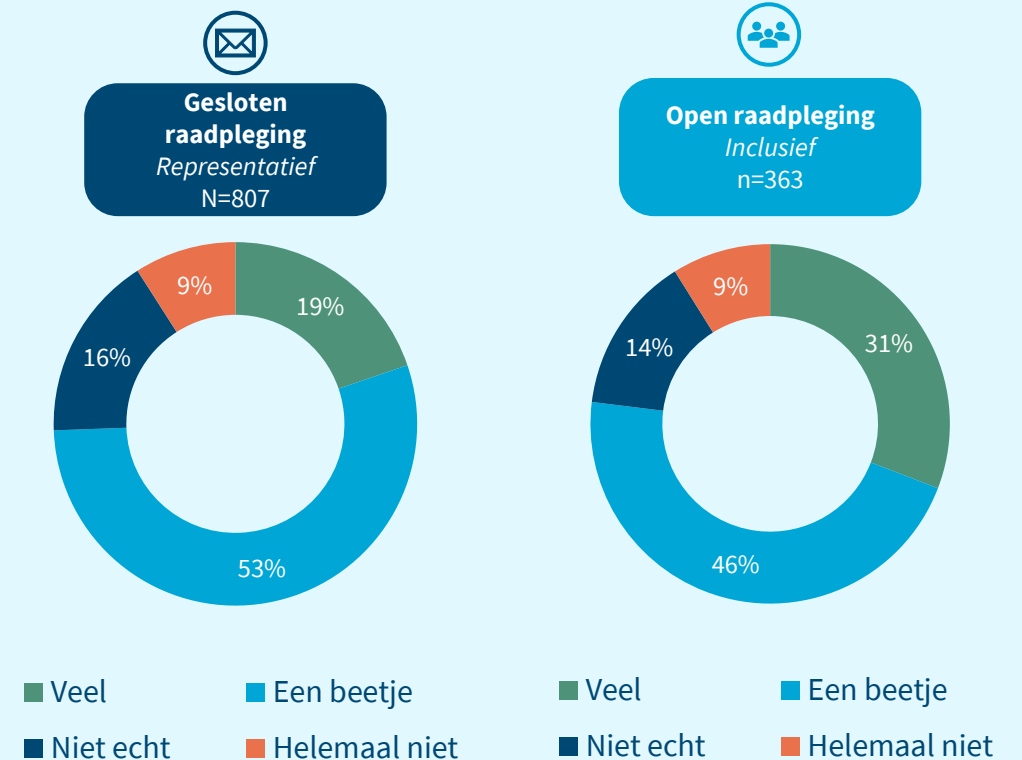

Een meerderheid van de deelnemers maakt zich een beetje of veel zorgen over klimaatverandering

- Een ruime meerderheid van de inwoners (representatieve resultaten: 72%) maakt zich een beetje of veel zorgen over het klimaat. Eerder landelijk onderzoek naar klimaatzorgen van het CBS in 2023 liet zien dat 78% van de inwoners uit de provincie Friesland zich enige of veel zorgen maakt om het klimaat.
- Het valt op dat aan de open raadpleging iets meer mensen (31%) mee hebben gedaan die zich veel zorgen maken, dan we zien in de representatieve data. Zie [verderop](#) een uitleg over de twee versies van het onderzoek. Aan het open onderzoek mocht iedereen die wilde meedoen. We zien dat aan de open versie vaker mensen meedoen die zich in een onderwerp interesseren of hier een bepaald belang of een meer uitgesproken mening over hebben. In dit geval zien we dus dat hier ook vaker mensen hebben meegedaan met grotere zorgen over klimaatverandering.

Figuur 1.2. Zorgen over klimaatverandering

Maakt u zich zorgen over klimaatverandering?

1.2

Redenen om over te stappen

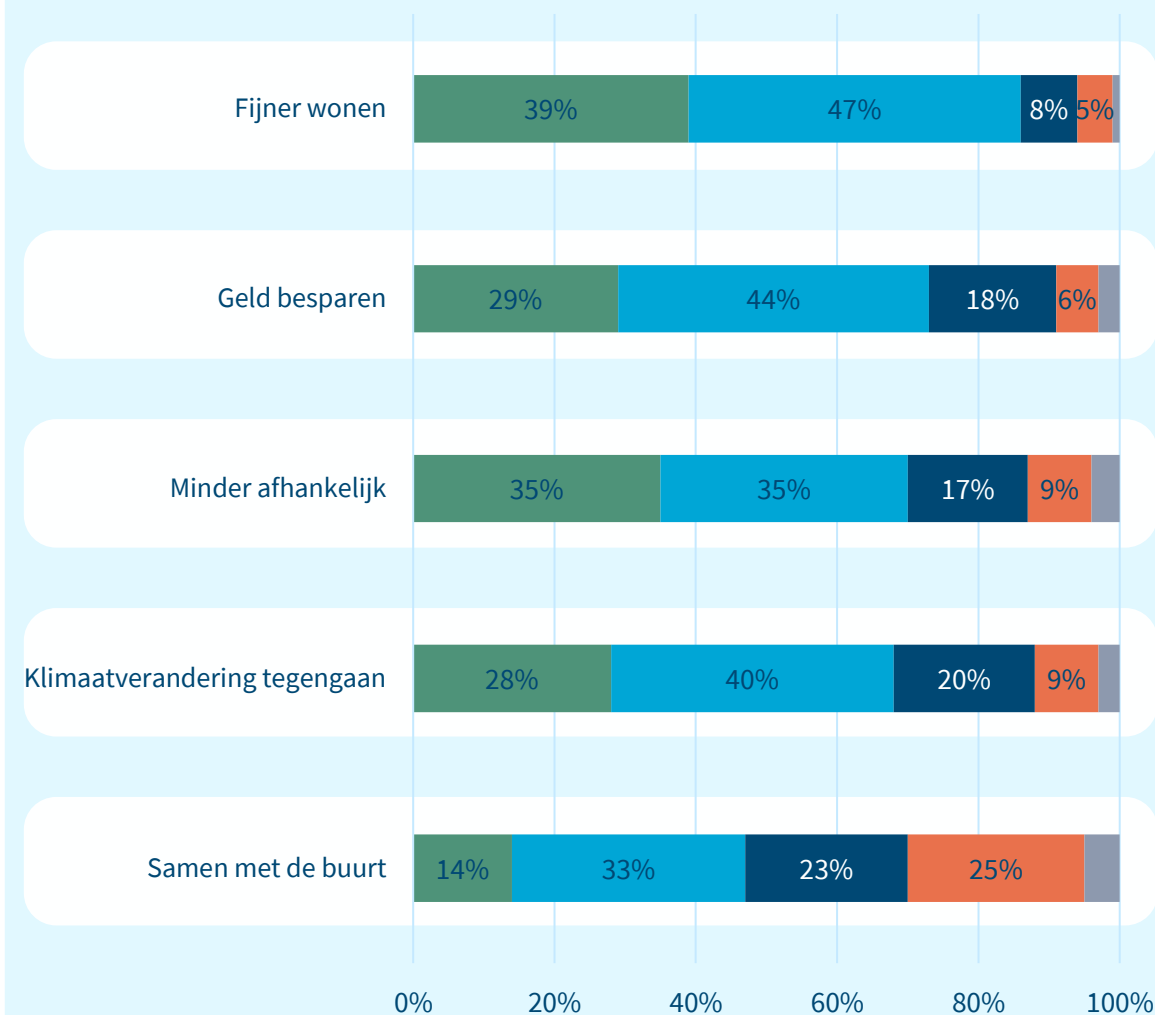
Hoe belangrijk vinden inwoners vijf redenen om over te stappen?

En denken verschillende doelgroepen hier anders over?

Wat zijn redenen om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte?

- Een meerderheid van de inwoners vindt bij de keuze om over te stappen op duurzame warmte de redenen die zijn uitgevraagd op zijn minst een beetje belangrijk in de keuze om over te stappen op duurzame warmte.
- 76% van de inwoners vindt het (heel) belangrijk om fijner te wonen, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte.
- 73% van de inwoners vindt het (heel) belangrijk om geld te besparen, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte.
- 70% van de inwoners vindt het (heel) belangrijk om minder afhankelijk te worden van aardgas uit andere landen, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte.
- 68% van de inwoners vindt het (heel) belangrijk om bij te dragen aan het tegengaan van klimaatverandering, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte.
- Het gezamenlijk met buurtgenoten overstappen op duurzame warmte wordt door een kleinere groep inwoners als (heel) belangrijk gezien (47%).

Figuur 1.3. Redenen voor de overstap naar duurzame warmte
n=933 – 1.046

Legenda

Heel belangrijk

Belangrijk

Een beetje belangrijk

Niet belangrijk

Zeg ik niet/weet ik niet

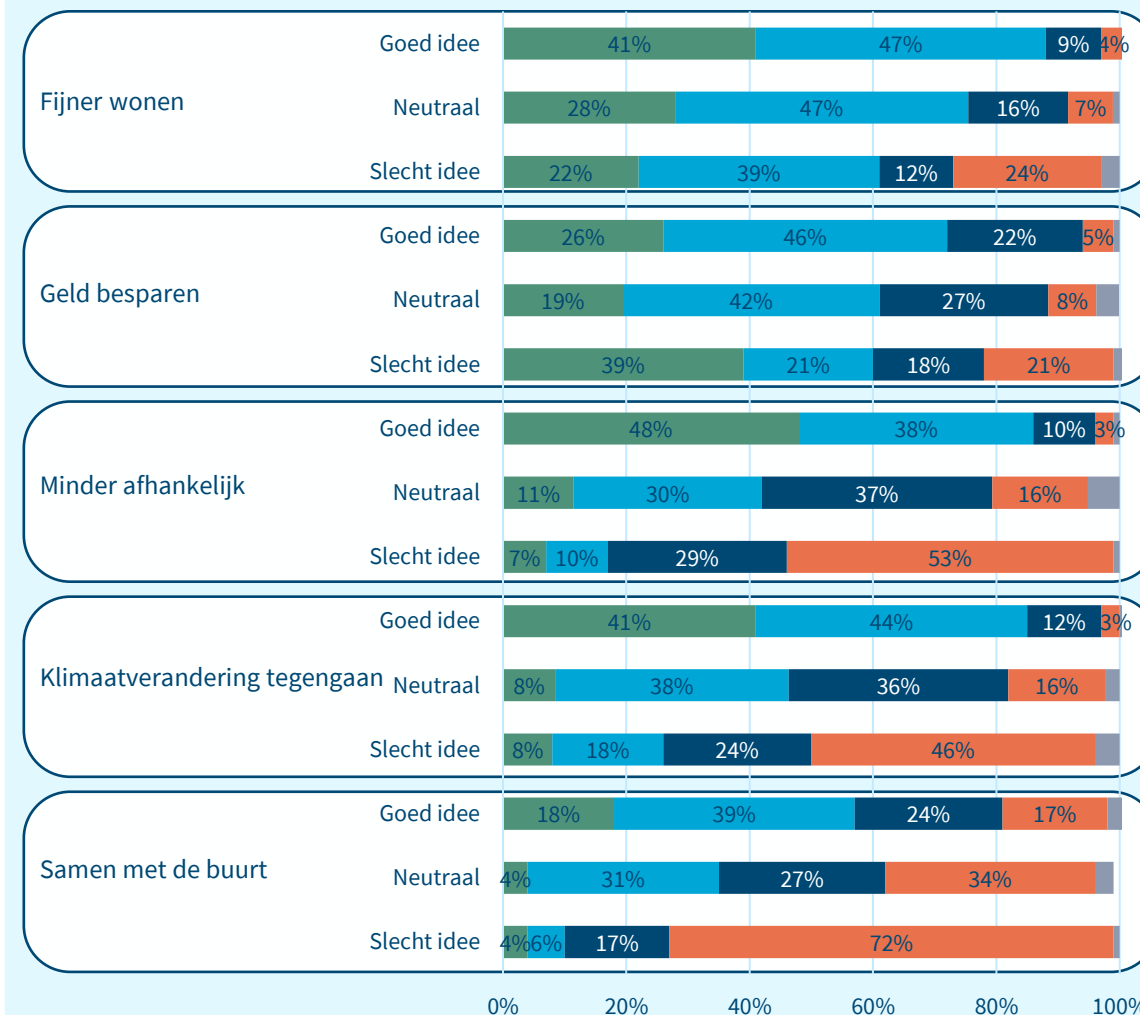

Uitsplitsing naar houding ten aanzien van het doel

- Mensen die het doel om aardgasvrij te worden een (heel) goed idee vinden en mensen die het doel een (heel) slecht idee vinden, denken anders over het belang van de verschillende redenen voor het stoppen met aardgas.
- Van de mensen die het doel een (heel) goed idee vinden, vindt een grote meerderheid het (heel) belangrijk (86%) om 'minder afhankelijk' te worden van aardgas uit andere landen. Van de mensen die het doel een (heel) slecht idee vinden, vindt 17% van de mensen die een (heel) belangrijke reden om te stoppen met aardgas.
- Mensen die neutraal staan tegenover het doel vinden 'minder afhankelijk' vaak heel belangrijk, belangrijk of een beetje belangrijk. 'Fijner wonen', 'geld besparen' en 'klimaatverandering tegengaan' is voor deze mensen vaker (heel) belangrijk.
- Van mensen die het doel een (heel) slecht idee vinden, geeft het grootste percentage het 'fijner wonen' aan als (heel) belangrijke reden om te stoppen met aardgas (61%). En 'geld besparen' is ook voor een meerderheid van deze groep (60%) een (heel) belangrijke reden om te stoppen met aardgas. De andere redenen zijn minder vaak (heel) belangrijk: 'klimaatverandering tegengaan' is voor 26%, 'minder afhankelijk' voor 17% en 'samen met de buurt' is voor 10% (heel) belangrijk.

Figuur 1.4. Redenen voor de overstap naar duurzame warmte – houding doel

(heel) goed idee n=751, neutraal n=179, (heel) slecht idee n=107

Legenda

Heel belangrijk

Belangrijk

Een beetje belangrijk

Niet belangrijk

Zeg ik niet/weet ik niet

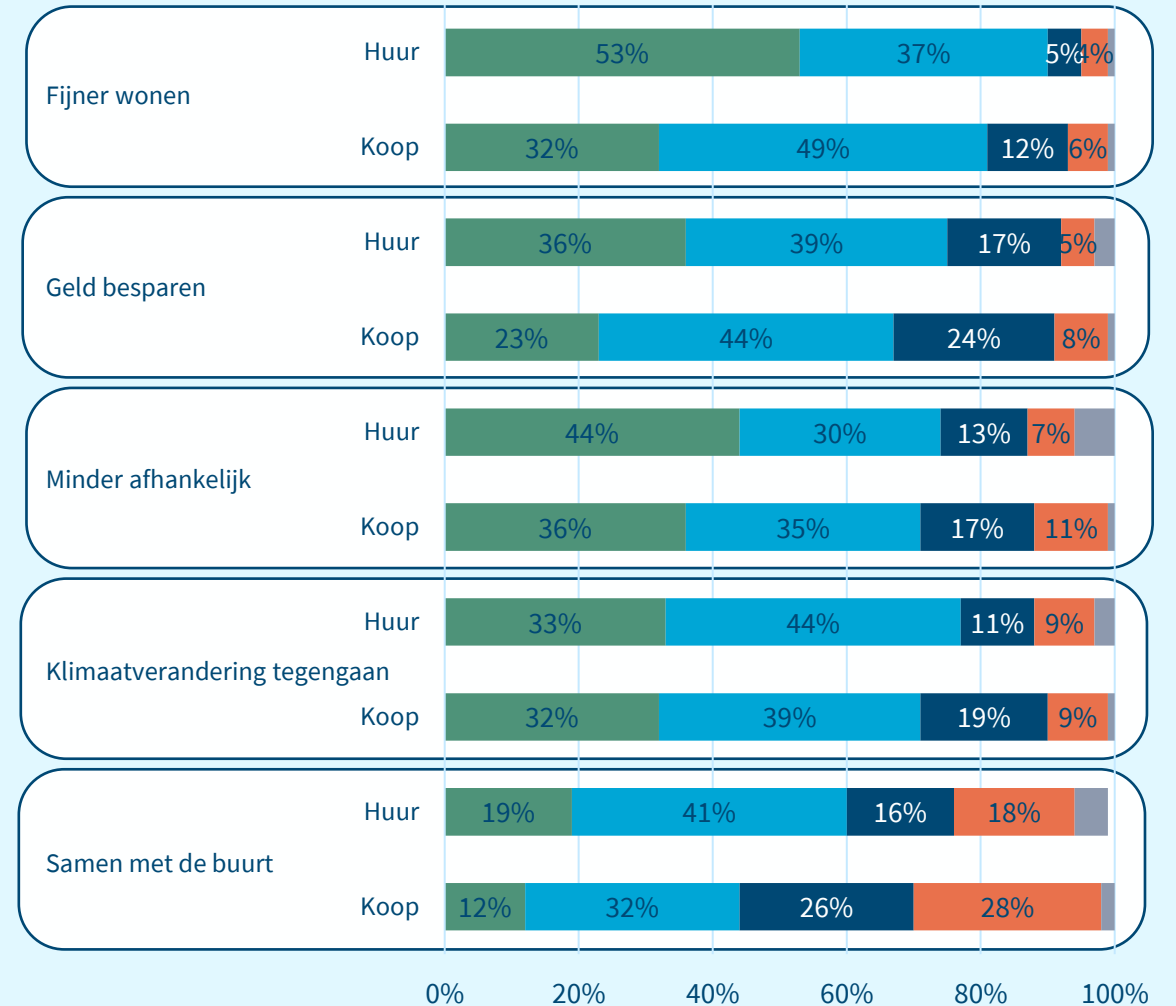

Uitsplitsing naar of men een koopwoning heeft of huurt

- Woningeigenaren en huurders vinden grotendeels dezelfde redenen in dezelfde mate wel of niet belangrijk.
- Een paar dingen vallen op:
 - Huurders vinden (nog) vaker dan woningeigenaren de redenen 'fijner wonen', 'geld besparen' en 'minder afhankelijk' heel belangrijk.
 - Ook 'samen met de buurt' is voor huurders vaker een (heel) belangrijke reden voor de overstap. 60% van de huurders vindt dit (heel) belangrijk, tegenover 44% van de woningeigenaren.

Figuur 1.5. Redenen voor de overstap naar duurzame warmte – koop/huur

koop n=730, huur n=211

Legenda

Heel belangrijk

Belangrijk

Een beetje belangrijk

Niet belangrijk

Zeg ik niet/weet ik niet

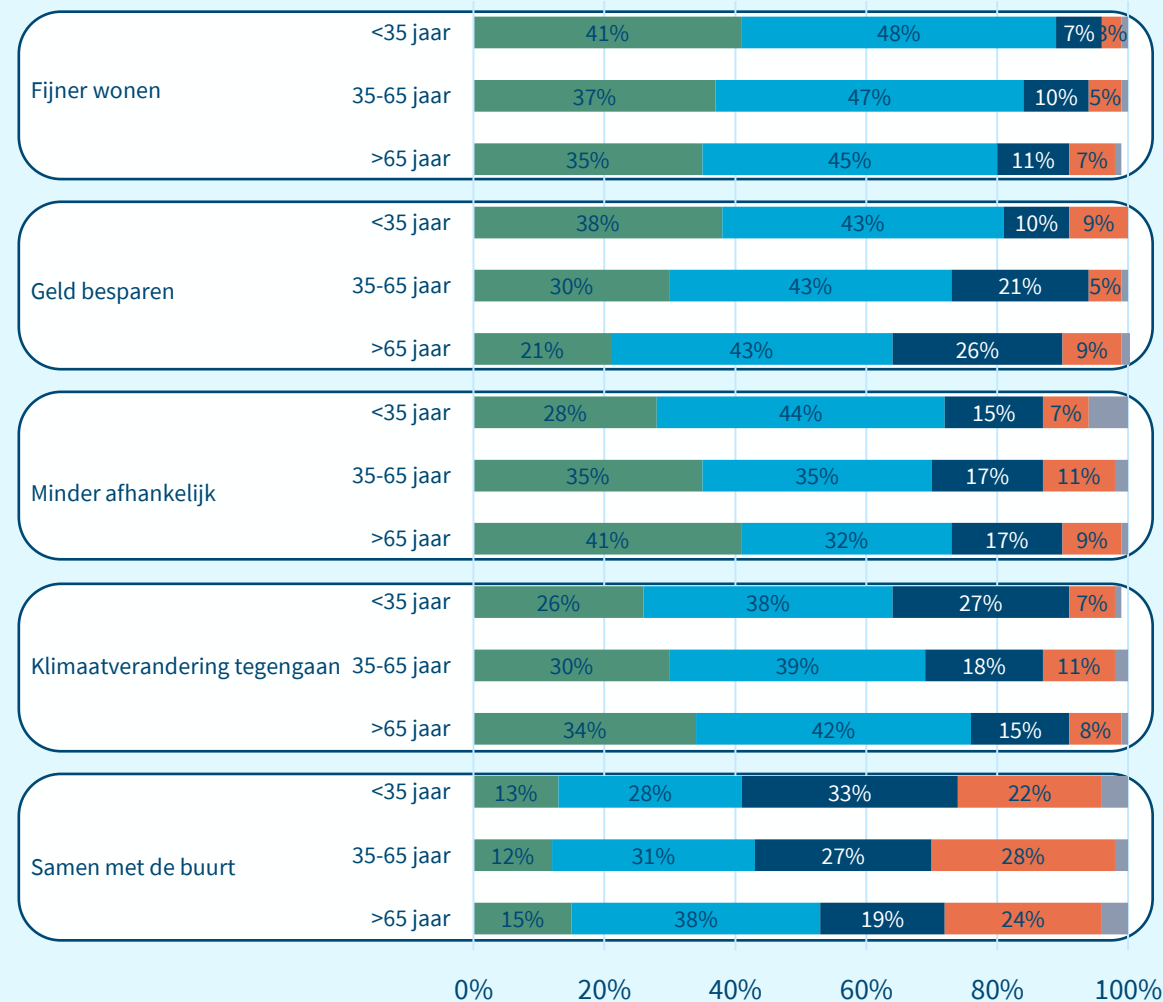

Uitsplitsing naar leeftijdsgroepen

- Verskillende leeftijdsgroepen vinden grotendeels dezelfde redenen in dezelfde mate wel of niet belangrijk.
- Een paar dingen vallen op:
 - Hoe jonger, hoe vaker 'geld besparen' een (heel) belangrijke reden is.
 - Hoe ouder, hoe vaker 'klimaatverandering tegengaan' een (heel) belangrijke reden is.
 - Voor 65-plussers is 'samen met de buurt' vaker dan voor andere leeftijdsgroepen een belangrijke reden om te stoppen met aardgas. Van de 65-plussers vindt 53% dit een (heel) belangrijke reden. Tegenover 43% van de 35-65 jarigen en 41% van de 18-35 jarigen.

Figuur 1.6. Redenen voor de overstap naar duurzame warmte – leeftijd

<35 jaar n=73, 35-65 jaar n=409, >65 jaar n=471

Legenda

Heel belangrijk

Belangrijk

Een beetje belangrijk

Niet belangrijk

Zeg ik niet/weet ik niet

1.3

Vertrouwen in organisatie vanuit gemeente

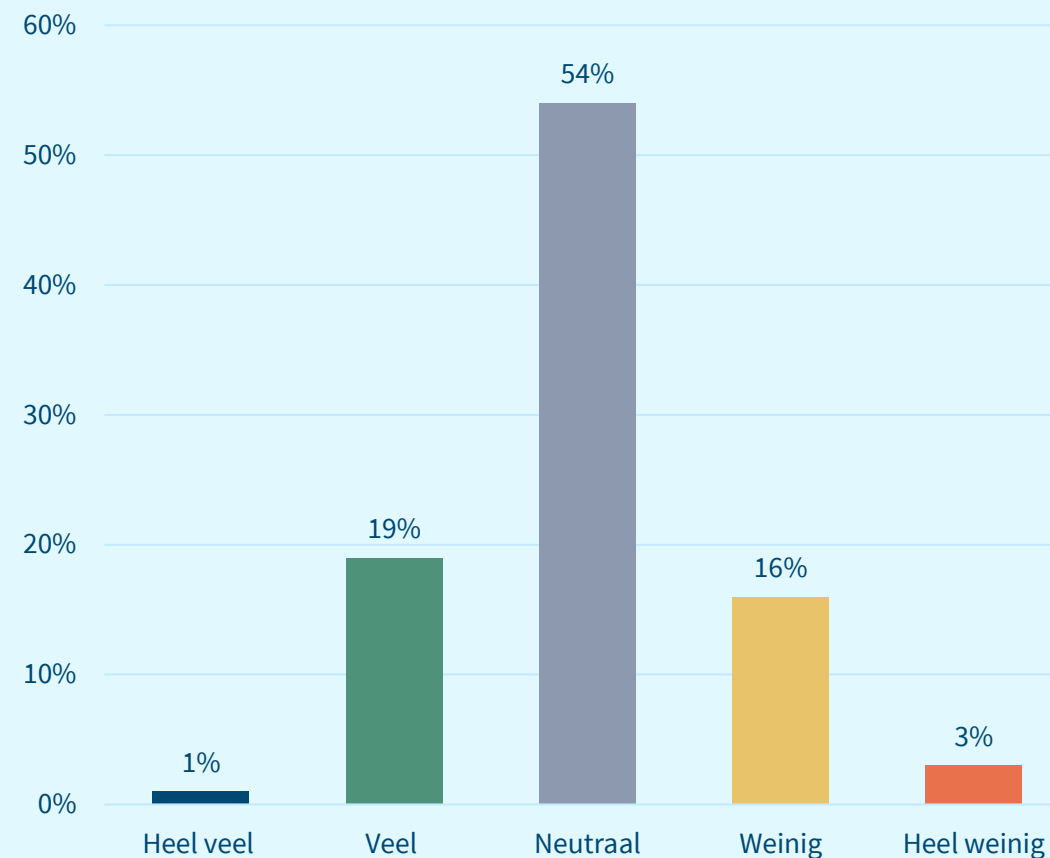
In welke mate hebben inwoners er vertrouwen in dat de gemeente betrouwbare en betaalbare warmte kan regelen?

In welke mate hebben inwoners er vertrouwen in dat de gemeente betrouwbare en betaalbare warmte kan regelen?

- Deelnemers kregen aan het einde van de raadpleging de vraag 'In welke mate heb je vertrouwen dat de gemeente betrouwbare en betaalbare warmte kan regelen?'
- Meer dan de helft van de mensen (54%) staat hier neutraal tegenover. Een op de vijf mensen (20%) heeft hier (heel) veel vertrouwen in. Terwijl ook bijna een op de vijf mensen (19%) hier (heel) weinig vertrouwen in zegt te hebben.
- Op de volgende slide is te zien dat mensen die het een (heel) slecht idee vinden om te stoppen met aardgas vaker (heel) weinig vertrouwen in de overheid hebben om een alternatief te kunnen regelen, dan mensen die positief staan tegenover het doel.

Figuur 1.7. Vertrouwen in het regelen van duurzame warmte door de gemeente
n=787

In welke mate heb je vertrouwen dat de gemeente betrouwbare en betaalbare warmte kan regelen?

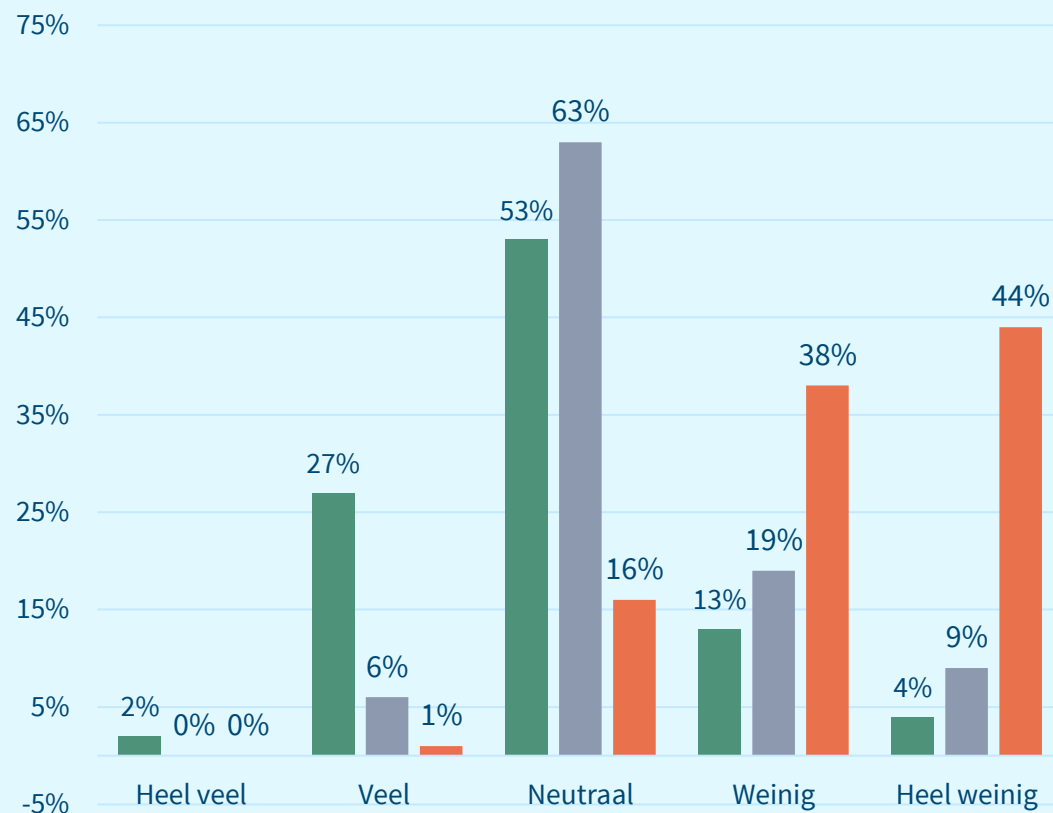

Uitgesplitst naar of men positief of negatief staat tegenover het doel om te stoppen met aardgas

- De groep deelnemers die het een (heel) slecht idee vindt om te stoppen met aardgas heeft vaker (heel) weinig vertrouwen in de overheid om een alternatief te kunnen regelen. 82% van deze groep heeft hier (heel) weinig vertrouwen in.
- Van de mensen die het doel een (heel) goed idee vinden, is een meerderheid (53%) neutraal in vertrouwen, 29% heeft (heel) veel vertrouwen en 17% heeft (heel) weinig vertrouwen.
- Mensen met een neutrale houding tegenover het doel om over te stappen op duurzame warmte, zijn vaak ook neutraal in het vertrouwen dat ze hebben in de regelcapaciteit van de gemeente. 63% van hen is neutraal. Maar weinigen hebben (heel) veel vertrouwen (6%) en 28% heeft (heel) weinig vertrouwen.

Figuur 1.8. Vertrouwen in het regelen van duurzame warmte door de gemeente
(heel) goed idee n=588, (heel) slecht idee n=73

In welke mate heb je vertrouwen dat de gemeente betrouwbare en betaalbare warmte kan regelen?

Legenda

(Heel) goed idee

Neutraal

(Heel) slecht idee

2

Resultaten keuzetaak: Wat vinden inwoners belangrijk bij de overstap?

6A

Algemene uitkomsten

6B

Profielen van vier groepen

6C

Uitsplitsingen naar kenmerk

6D

Motivatie-analyse van de acht opties

6E

Open vraag: nog andere dingen belangrijk?

6F

Open vraag ondernemers

2.1

Algemene uitkomsten

Hoe prioriteert de gemiddelde inwoner van de gemeente de acht opties?

Hoe is de spreiding van de punten?

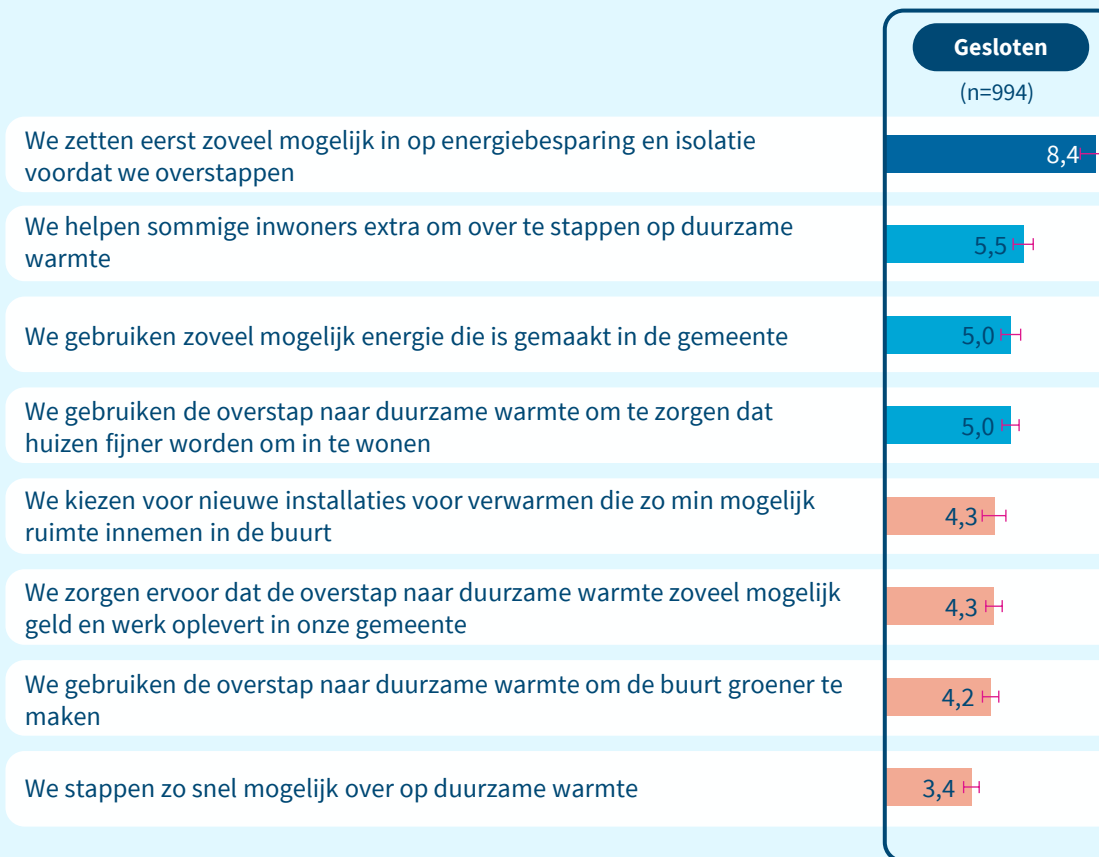
Hoe prioriteren de deelnemers aan de open versie de opties?

Gemiddeld prioriteren inwoners ‘energiebesparing en isolatie’ het hoogst en ‘zo snel mogelijk overstappen’ het laagst

- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak. De resultaten zijn representatief voor alle inwoners van de gemeente op de kenmerken leeftijd, opleiding, gender en woonsituatie (koop/huur).
- Meeste prioriteit.** Eén optie springt er duidelijk uit: zoveel mogelijk inzetten op energiebesparing en isolatie voordat er wordt overgestapt. Dit krijgt gemiddeld 8,4 punten, veel meer dan de overige opties die gescoord worden tussen de 3,4 en 5,5 punten.
- Drie opties zitten rond of net op de uitgangswaarde van 5 punten en krijgen daarmee een gemiddelde prioriteit. De optie die gaat over inwoners extra helpen staat op de tweede prioriteit. Gevolgd door zoveel mogelijk energie gebruiken die in de gemeente is gemaakt en de overstap gebruiken om huizen fijner te maken om in te wonen.
- Minste prioriteit.** De optie om zo snel mogelijk te stoppen met aardgas krijgt gemiddeld de minste prioriteit (2,5 punten).

— **Betrouwbaarheidsintervallen:** als iedereen in de gemeente mee zou doen aan het onderzoek, dan bevinden de uitkomsten zich met 95% zekerheid in het roze bereik. We kunnen dus met 95% zekerheid zeggen dat inwoners de bovenste optie de eerste prioriteit geven, omdat er geen overlap is met andere doelen. Ook het onderste doel heeft geen overlap met andere doelen, dus kunnen we met 95% zekerheid zeggen dat dit het laagst geprioriteerde doel is. We kunnen dit niet met dezelfde zekerheid zeggen voor de overige doelen. De volgorde van deze doelen zou ook anders kunnen zijn.

Figuur 2.1. Prioritering opties – Gemiddeld voor de gemeente

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

7,5 tot 10
punten

Meer dan
10 punten

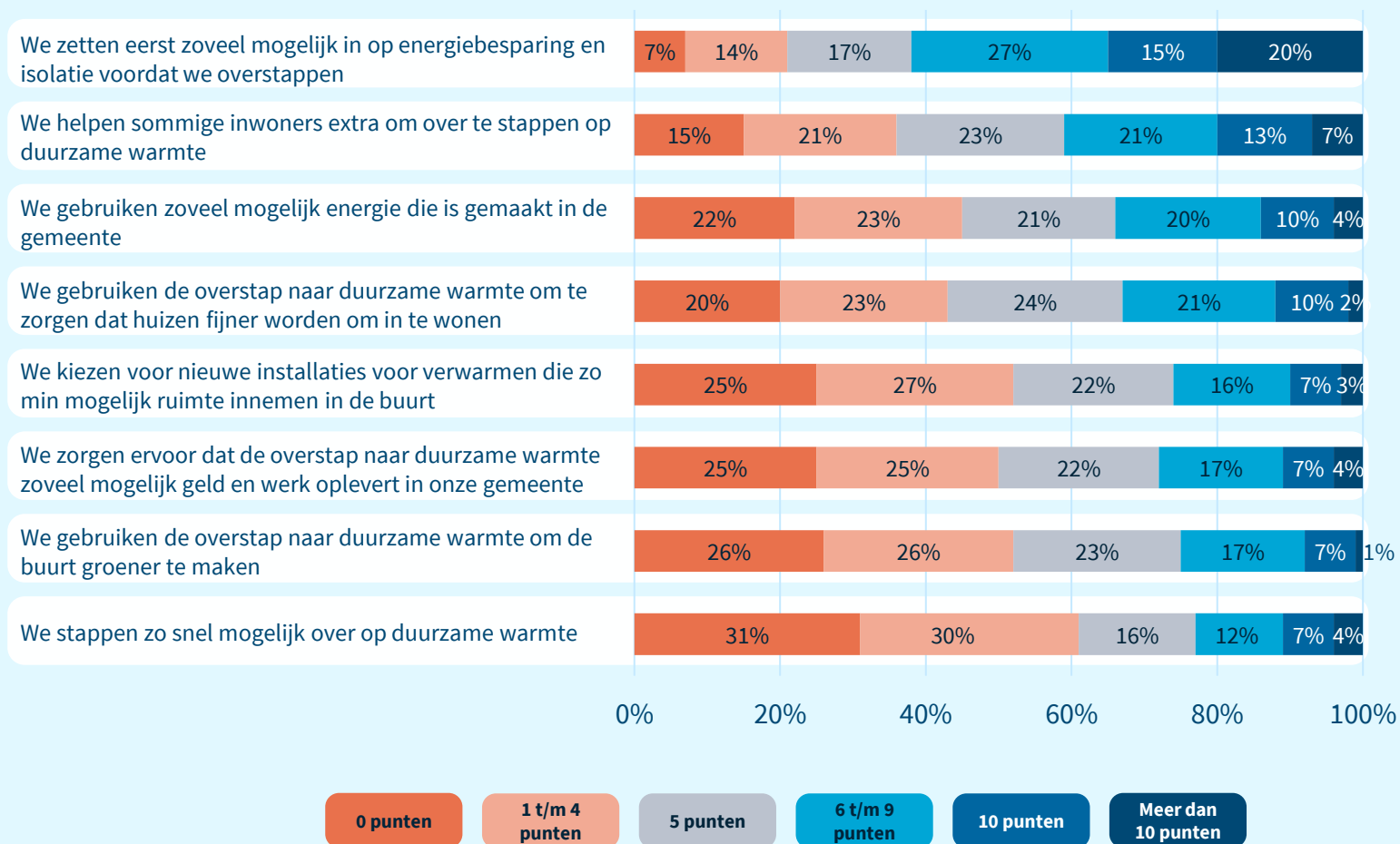

De puntenspreiding

- Inwoners verdeelden 40 punten over de 8 opties. Als een deelnemer alle opties even belangrijk vindt, dan kan men de punten gelijk verdelen en 5 punten geven aan elke optie. Dit noemen we de *uitgangswaarde*. Geeft men meer dan 5 punten, dan krijgt een optie *prioriteit*. En geeft men een optie minder dan 5 punten, dan krijgt een optie minder of geen prioriteit. Figuur 2.2 laat de spreiding van de puntenaantallen zien. Dus hoeveel procent van de inwoners een optie een bepaald aantal punten gaf.
- We zien dat de bovenste optie ‘eerst zoveel mogelijk inzetten op energiebesparing en isolatie’ van meer dan de helft van de deelnemers prioriteit krijgt (meer dan 5 punten).
- Terwijl de optie die gemiddeld het laagst scoort - ‘zo snel mogelijk overstappen’ - van meer dan de helft van de mensen (61%) minder dan vijf punten krijgt en van 31% zelfs 0 punten, wat wijst op een principiële keuze.

Figuur 2.2. Spreiding van puntenaantallen

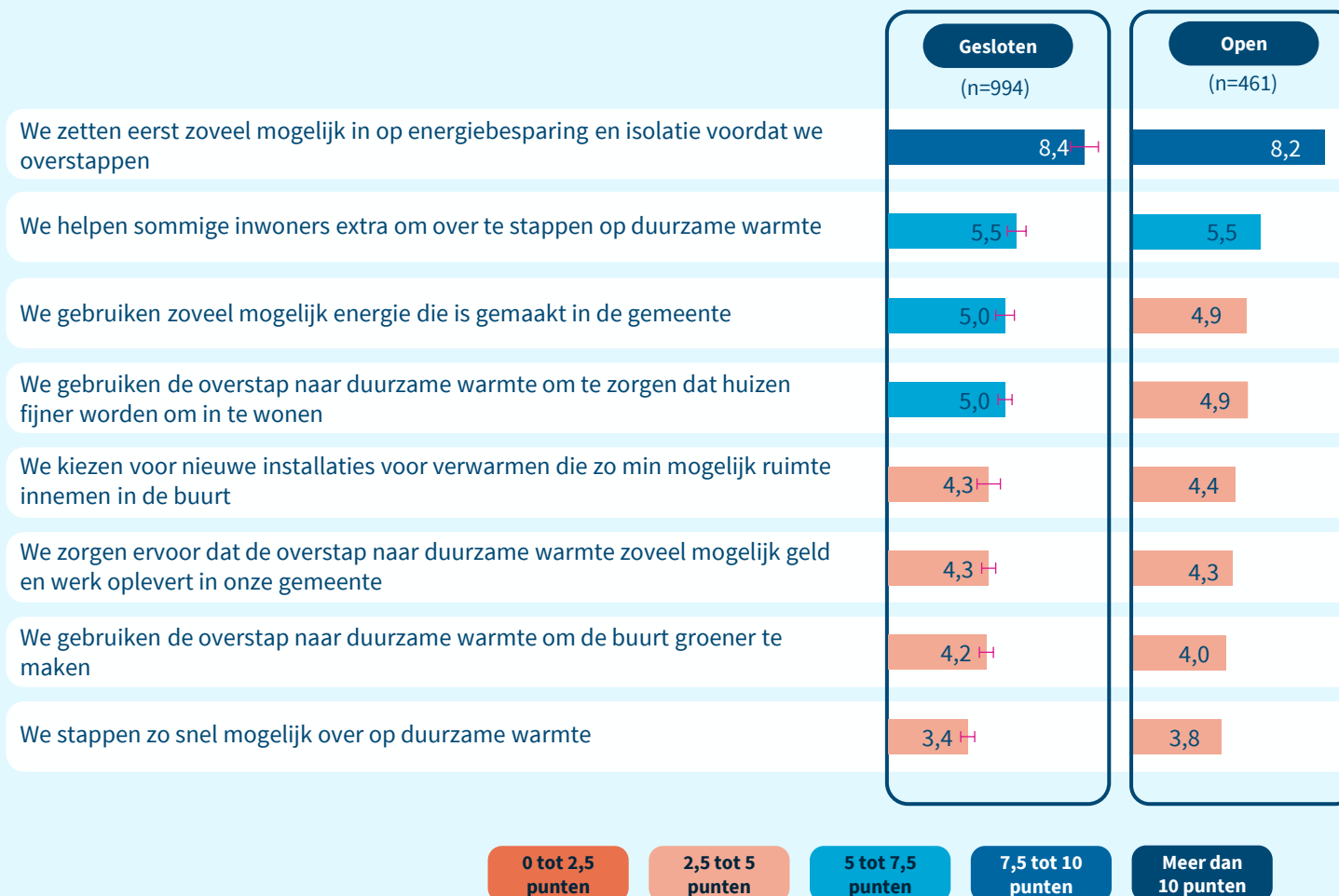
n=994

De resultaten van de open raadpleging zijn bijna gelijk aan de representatieve resultaten

- De raadpleging kende twee versies: een gesloten versie van waaruit we representatieve uitspraken kunnen doen voor de hele gemeente én een open versie waaraan iedereen die wilde kon meedoen. Zie voor een uitleg over deze versies [hier](#).
- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak uitgesplitst naar versie.
- In een open raadpleging zien we typisch gezien iets vaker dat er mensen meedoen die al bekend zijn met het onderwerp, of mensen met een meer uitgesproken mening of een belang in het onderwerp. Vaak zijn de uitkomsten van een open versie dan ook iets meer uitgesproken. Het valt nu juist op dat in de open versie de puntenverdeling minder gespreid is dan in de representatieve steekproef.
- De prioritering van de opties is bij beide versies ook gelijk.
- Dat zowel de volgorde als de onderlinge waardering van de opties in beide versies overeenkomt, versterkt de betrouwbaarheid van de uitkomsten. Het wijst erop dat de voorkeuren breed worden gedeeld onder inwoners.

Figuur 2.3. Prioritering opties – Naar gesloten vs. open

2.2

Profielen van 4 groepen

Op basis van een Latente Klasse
Clusteranalyse werken we vier
perspectieven uit op het keuzevraagstuk

Vier perspectieven op de overstap van aardgas naar duurzame warmte

- Met een latente klasse clusteranalyse (LKCA) zijn de keuzes van inwoners nader onderzocht. Deze statische methode gaat op zoek naar groepen deelnemers die grotendeels dezelfde antwoorden geven – en dus een vergelijkbaar perspectief op de warmtetransitie hebben. De methode kijkt ook of er statistisch significante demografische kenmerken in deze groepen te ontwaren zijn. Meer over de methode is hier te lezen.
- De LKCA identificeert 4 groepen onder de deelnemers, die sommige opties anders prioriteren. Op de volgende slide worden de groepen beschreven.
- Wat over het geheel opvalt:
 - Er is een grote middengroep (Groep A, 58% van de inwoners) met genuanceerde keuzes en een groep B (22%) die ook genuanceerd is, maar niet op snelheid inzet. Daarnaast zijn er twee kleinere groepen (C, 11% en D, 9%) met meer uitgesproken voorkeuren.
 - Alle groepen prioriteren de bovenste twee opties.
 - De opties over lokale opwek en verhogen van wooncomfort krijgen van geen enkele groep heel hoge of heel lage prioriteit.
 - We zien spreiding op de opties over nieuwe installaties, economie en vergroening.
 - We zien grote spreiding op het onderste doel ‘snelle overstap’.

Figuur 2.4. Uitkomsten van de latente klasse clusteranalyse

	Groep A (58%) Grote middengroep	Groep B (22%) Middengroep, kritisch op een te snelle overstap	Groep C (11%) Sociale en duurzame groep	Groep D (9%) Tegen de overstap of twijfels over hoe er wordt overgestapt	Gem.
We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen	6,2	9,7	7,6	19,6	8,4
We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte	5,4	5,3	6,5	5,6	5,5
We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente	5,1	5,2	4,0	4,9	5,0
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen	5,2	5,5	3,6	3,6	5,0
We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt	4,8	4,3	0,2	6,3	4,3
We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente	4,2	5,6	5,9	0,0	4,3
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken	4,6	4,4	4,5	0,0	4,2
We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte	4,7	0,0	7,7	0,0	3,4

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

7,5 tot 10
punten

Meer dan
10 punten

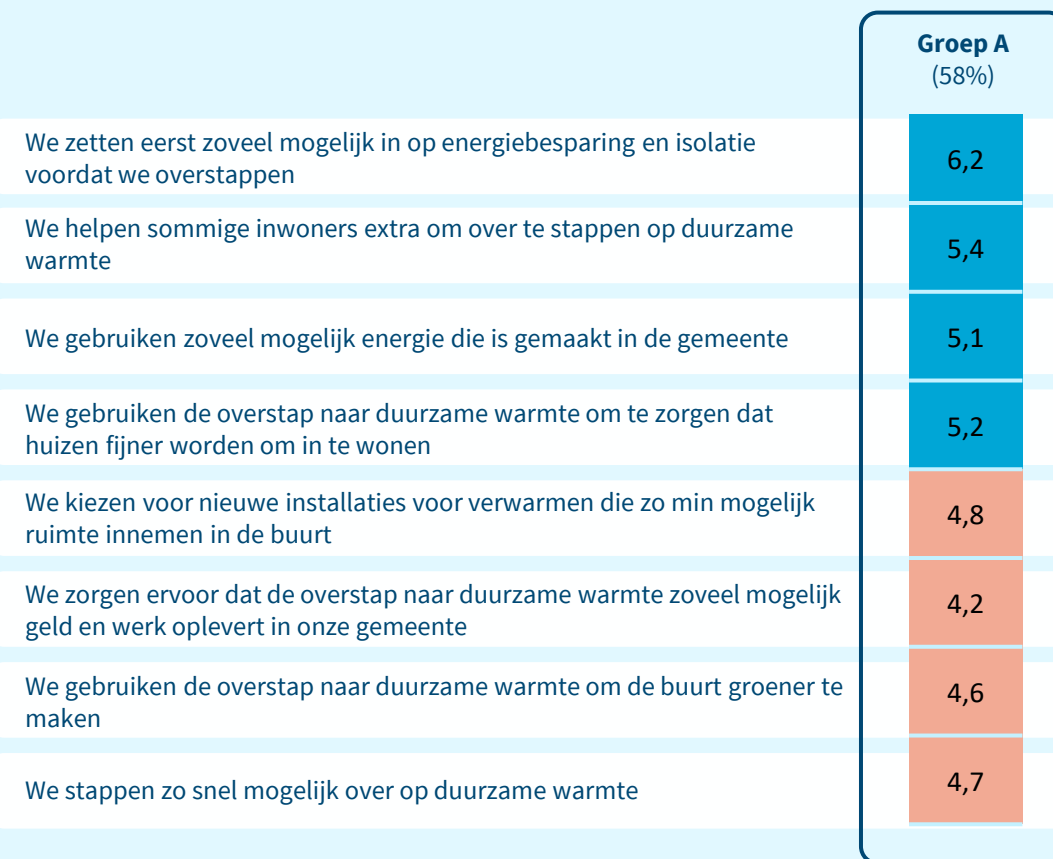
Groep A: Grote middengroep

- De eerste groep vertegenwoordigt met 58% een meerderheid van de inwoners van de gemeente. We kunnen deze groep karakteriseren als een gematigde of evenwichtige middengroep.
- Van de vier groepen, verdelen de inwoners van deze groep hun punten het meest gelijkmatig: de opties hebben een puntentoekenning tussen de 4,2 en 6,2. 'Energiebesparing en isolatie' krijgt wel duidelijk de hoogste prioriteit. En 'zorgen dat de overstap zoveel mogelijk geld en werk oplevert in de gemeente' heeft de laagste prioriteit (4,2 punten). Het valt op dat 'zo snel mogelijk overstappen' voor deze groep niet de laagste prioriteit is en dat dit met 4,7 punten een bijna gemiddelde prioriteit krijgt en dus niet onbelangrijk is voor deze groep. Dit is opvallend omdat groepen op dit punt van elkaar verschillen.
- Er zitten in deze groep relatief meer dan in andere groepen:
 - inwoners die (heel) veel vertrouwen hebben dat de gemeente betrouwbare en betaalbare warmte kan regelen
 - Een beetje of veel klimaatzorgen hebben
 - Het doel om over stappen van aardgas naar duurzame warmte een (heel) goed idee vinden
- Er zitten in deze groep relatief minder mensen dan in andere groepen:
 - Die willen meedenken met plannen. Maar nog steeds wil een meerderheid van deze groep wel meedenken met de plannen.

Over snelheid: "As it mooglik is en betelber dan kin dat fan my wol"

Over dat de overstap geld en werk oplevert: "Is mooi maar niet het belangrijkste"

Figuur 2.5. Prioritering opties – Groep A

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

7,5 tot 10
punten

Meer dan
10 punten

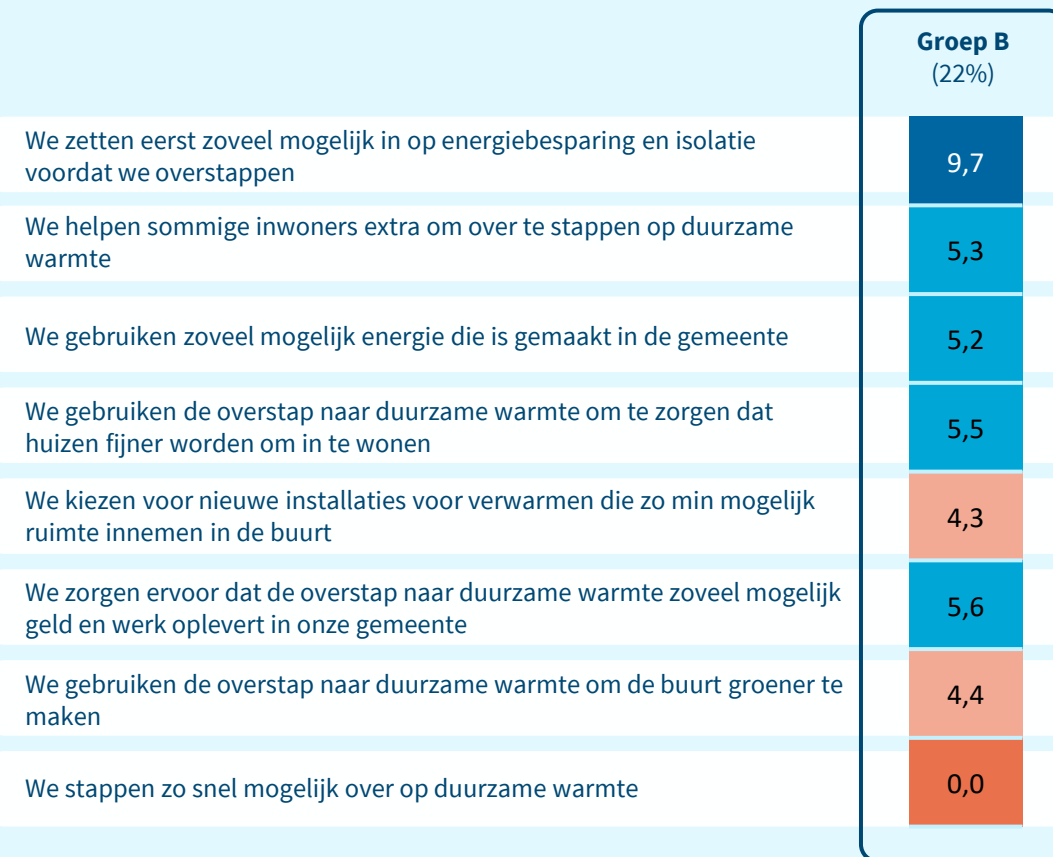
Groep B: Middengroep, kritisch op een te snelle overstap

- De tweede groep vertegenwoordigt 22% van de inwoners. We kunnen deze groep net als groep A karakteriseren als een gematigde groep, maar dan wel een groep die kritisch is op een té snelle overstap.
- ‘Energiebesparing en isolatie’ krijgt hoge prioriteit van deze groep. ‘Zo snel mogelijk overstappen’ krijgt daarentegen geen prioriteit (0 punten), wat aangeeft dat er binnen deze groep geen steun is voor een snelle aanpak. Zij staan hier terughoudend of kritisch tegenover. De overige opties krijgen gemiddelde prioriteit, waarbij het opvalt dat het ‘zorgen dat de overstap zoveel mogelijk geld en werk oplevert in de gemeente’ op de tweede plek wordt geprioriteerd. De groepen verschillen op dit punt, waar groep C dit net als groep B ook prioriteit geeft, krijgt dit van groepen A en D (misschien om verschillende redenen) lage prioriteit.
- Er zitten in deze groep relatief meer dan in andere groepen:
 - Inwoners van 65 jaar of ouder
 - Inwoners die een beetje of niet echt klimaatzorgen hebben
 - Inwoners die aangaven ‘niet makkelijk/niet moeilijk’ rond te komen
 - Een voorkeur voor keuze 2 (Inwoners bepalen zelf wanneer zij overstappen) hebben in het keuzedilemma
 - Vaker meedenken met plannen
 - Het doel om over stappen van aardgas naar duurzame warmte een goed idee vinden of hier neutraal tegenover staan

"Ik vind 'zo snel mogelijk' niet goed voor iedereen. Deze transitie kost ook geld"

"Ik vind dat als je met een duurzaam project begint de lokale bevolking/bedrijven hiervan moeten kunnen profiteren i.p.v. grote externe bedrijven die vrijwel niets met onze omgeving van doen hebben en alleen voor het grote geld komen"

Figuur 2.6. Prioritering opties – Groep B

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

7,5 tot 10
punten

Meer dan
10 punten

Groep C: Sociale en duurzame groep

- De derde groep vertegenwoordigt 11% van de inwoners. We kunnen deze groep karakteriseren als een groep die gericht is op duurzaamheid en een sociale overstap.
- Voor deze groep is 'zo snel mogelijk overstappen' de hoogste prioriteit. Daarnaast krijgen de opties, net als bij de andere groepen, om in te zetten op 'energiebesparing en isolatie' en 'sommige inwoners extra te helpen' prioriteit. Hiernaast krijgt de optie om te zorgen dat de overstap 'zoveel mogelijk geld en werk oplevert' in de gemeente van deze groep prioriteit. Iets wat ook voor groep B belangrijk is, maar van de grote middengroep A de laagste prioriteit krijgt en van groep D geen enkele prioriteit. Deze groep geeft geen prioriteit aan het zorgen dat 'nieuwe installaties zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt' en lijkt bereid om aanpassingen in de buurt te accepteren voor een spoedige overstap.
- Er zitten in deze groep relatief meer dan in andere groepen:
 - Veel klimaatzorgen hebben
 - Heel makkelijk rondkomen
 - Het doel om over stappen van aardgas naar duurzame warmte een heel goed idee vinden

"Hoe sneller hoe beter, mits financiën het toelaten."

Over ruimtebeslag nieuwe installaties:
"Die vind ik minder belangrijk. We moeten accepteren dat je soms last hebt van iets omdat het ruimte inneemt of minder mooi is."

Figuur 2.7. Prioritering opties – Groep C

Groep C (11%)	
We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen	7,6
We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte	6,5
We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente	4,0
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen	3,6
We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt	0,2
We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente	5,9
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken	4,5
We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte	7,7

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

7,5 tot 10
punten

Meer dan
10 punten

Groep D: Tegen de overstap of twijfels over hoe er wordt overgestapt

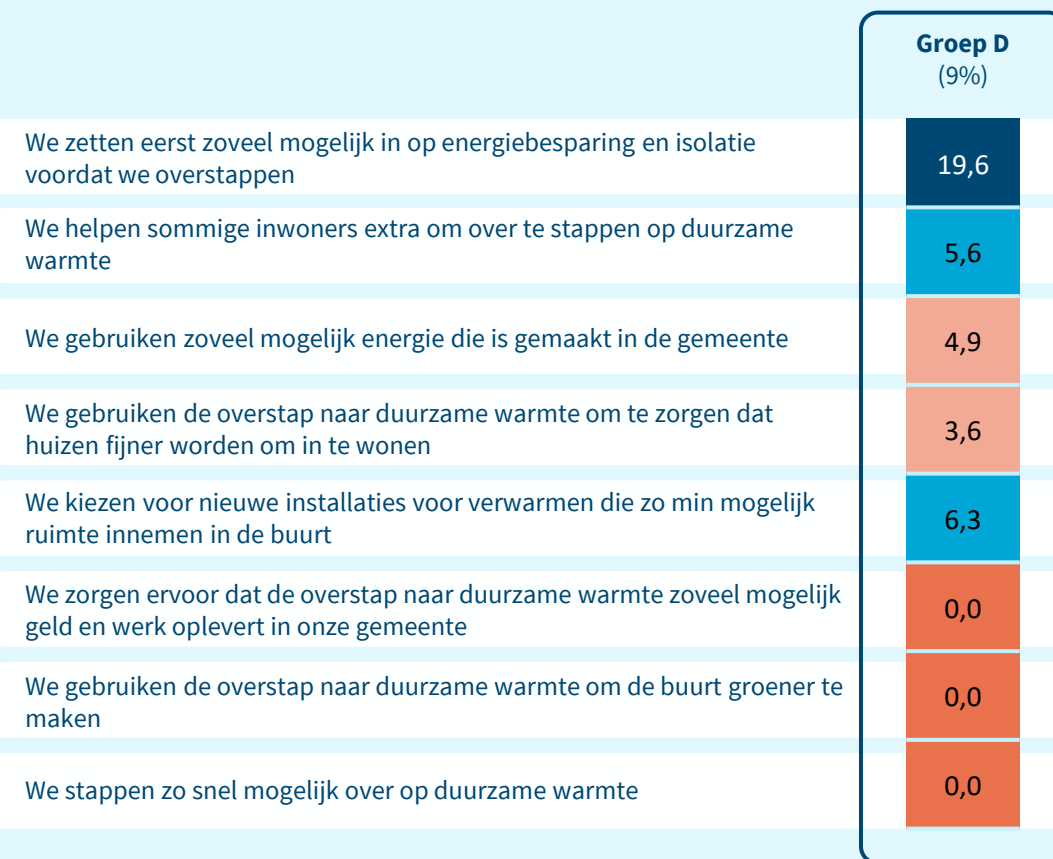
- De vierde groep vertegenwoordigt 9% van de inwoners. We kunnen deze groep karakteriseren als een groep die enerzijds principieel tegen de overstap is, of die (grote) bezwaren twijfels of bezwaren heeft bij het proces en de manier waarop er wordt overgestapt.
- Deze groep prioriteert inzetten op 'energiebesparing en isolatie' sterk boven de andere opties. Deze inwoners vinden het hiernaast belangrijk dat 'nieuwe installaties zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt'. Voor een deel van deze groep komt dit voort uit een afwijzing van het doel om aardgasvrij te worden: in groep D zien we relatief meer mensen die het doel niet steunen dan in de andere groepen. Aan de andere kant zijn er ook mensen in deze groep die het doel wel steunen. In de motivaties van deze mensen zien we dat zij onder andere twijfels hebben over warmtenetten/warmtepompen of over het proces. En zij noemen bijvoorbeeld ook dat ze geen voorstander zijn van dwang.
- Er zitten in deze groep relatief meer dan in andere groepen:
 - Inwoners die (heel) weinig vertrouwen hebben dat de gemeente betrouwbare en betaalbare warmte kan regelen
 - Helemaal geen klimaatzorgen hebben
 - Een voorkeur voor keuze 2 (Inwoners bepalen zelf wanneer zij overstappen) hebben in het keuzedilemma
 - Het doel om over stappen van aardgas naar duurzame warmte een (heel) slecht idee vinden

Over isoleren: "Dan zal de overstap misschien minder moeizaam worden en sneller gaan als de tijd rijp is. Bovendien geeft dat tijd om technologische aanpassingen te doen."

Over snelheid: "Niet zo snel mogelijk maar wel overwogen en met zo groot mogelijk draagvlak."

Een warmtenet bijvoorbeeld overschrijdt de gemeente grenzen en heeft grote en betrouwbare leveranciers."

Figuur 2.8. Prioritering opties – Groep D

0 tot 2,5
punten

2,5 tot 5
punten

5 tot 7,5
punten

7,5 tot 10
punten

Meer dan
10 punten

2.3

Uitsplitsingen naar kenmerk

Hoe prioriteren verschillende sociaal-
demografische groepen de acht
opties uit de keuzetaak?

Verschillen in prioritering van subgroepen

Naast de clusteranalyse die in het voorgaande hoofdstuk is gepresenteerd, is voor een aantal subgroepen van deelnemers in meer detail gekeken of zij een andere prioritering maken dan andere groepen. Hebben jongeren de opties bijvoorbeeld anders geprioriteerd dan ouderen? Of hebben mannen een andere prioritering dan vrouwen? Om dit te onderzoeken hebben we uitsplitsingen gemaakt voor deze kenmerken. Op de volgende slides laten we de uitsplitsingen zien naar:

- Gender
- Leeftijd
- Opleiding
- Houding ten aanzien van het doel van de gemeente
- Woonsituatie (koop/huur)
- Financiële situatie van het huishouden
- Of men ondernemer is
- Woongebied (Bolsward, Sneek en overige gebieden)

Voor een aantal kenmerken zien we dat subgroepen van deelnemers één of meerdere opties in meer of mindere mate anders prioriteren. Deze zijn:

- Houding ten aanzien van het doel van de gemeente
- Woonsituatie (koop/huur)
- Financiële situatie van het huishouden
- Of men ondernemer is
- Woongebied (Bolsward, Sneek en overige gebieden)

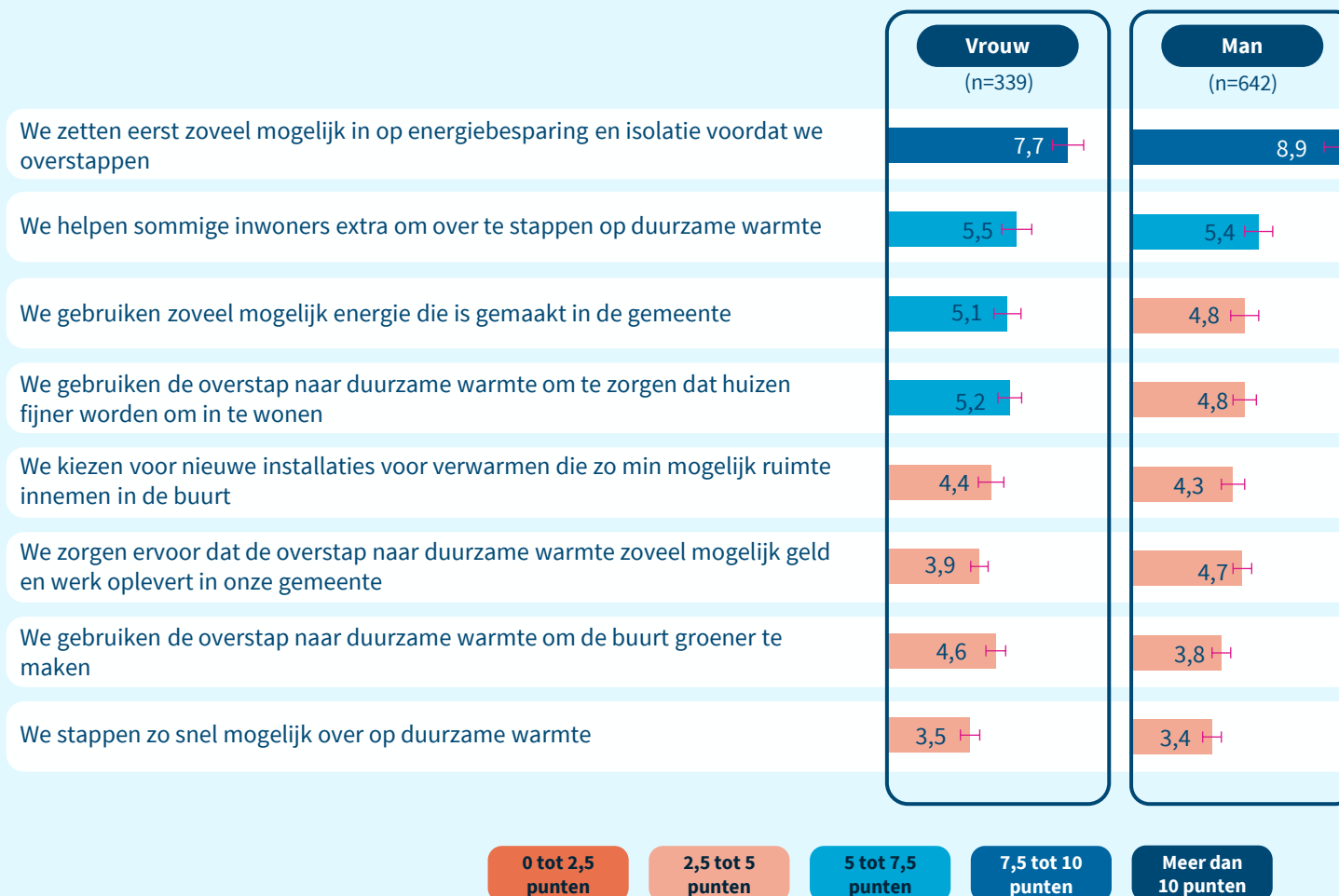
Bij gender, leeftijd en opleiding zien we geen substantiële verschillen in de prioritering die men maakt. De prioritering van mannen en vrouwen verschilt bijvoorbeeld niet substantieel van elkaar.

Inwoners prioriteren dezelfde twee opties het hoogst en het laagst, ongeacht gender

- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak uitgesplitst naar gender.
- Overeenkomsten.* Vrouwen en mannen prioriteren ‘energiebesparing en isolatie’ en voor zowel vrouwen als mannen is ‘zo snel mogelijk overstappen’ de laagste prioriteit.
- Verschillen.* Vergroenen wordt door vrouwen hoger geprioriteerd dan door mannen.
- Conclusie.* Vrouwen en mannen leggen op sommige onderwerpen andere accenten, maar ze prioriteren de opties niet significant verschillend. Er zijn meer overeenkomsten dan verschillen.

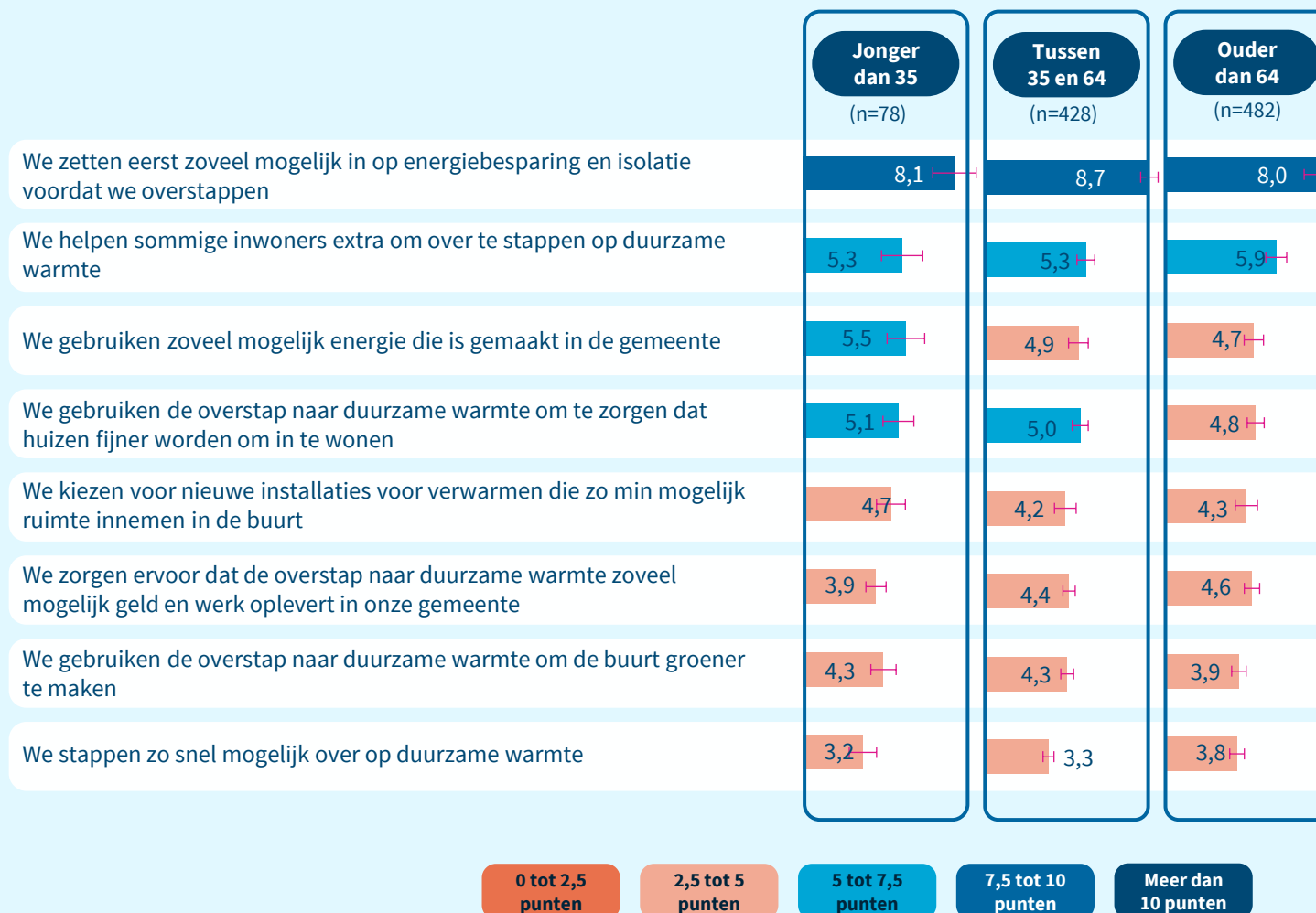
Figuur 2.9. Prioritering opties – Naar gender

Inwoners prioriteren dezelfde optie het hoogst, ongeacht leeftijdsgroep

- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak uitgesplitst naar leeftijdsgroep.
- Overeenkomsten.* Inwoners in verschillende leeftijdsgroepen prioriteren ‘energiebesparing en isolatie’ het hoogst.
- Verschillen.* Onder jongeren zien we dat de voorkeur voor een ‘zo snel mogelijke overstap’ meer gespreid is. Het is niet voor alle jongeren de laagste prioriteit.
- Conclusie.* Verschillende leeftijdsgroep leggen op sommige onderwerpen andere accenten, maar ze prioriteren de opties niet significant verschillend. Er zijn meer overeenkomsten dan verschillen.

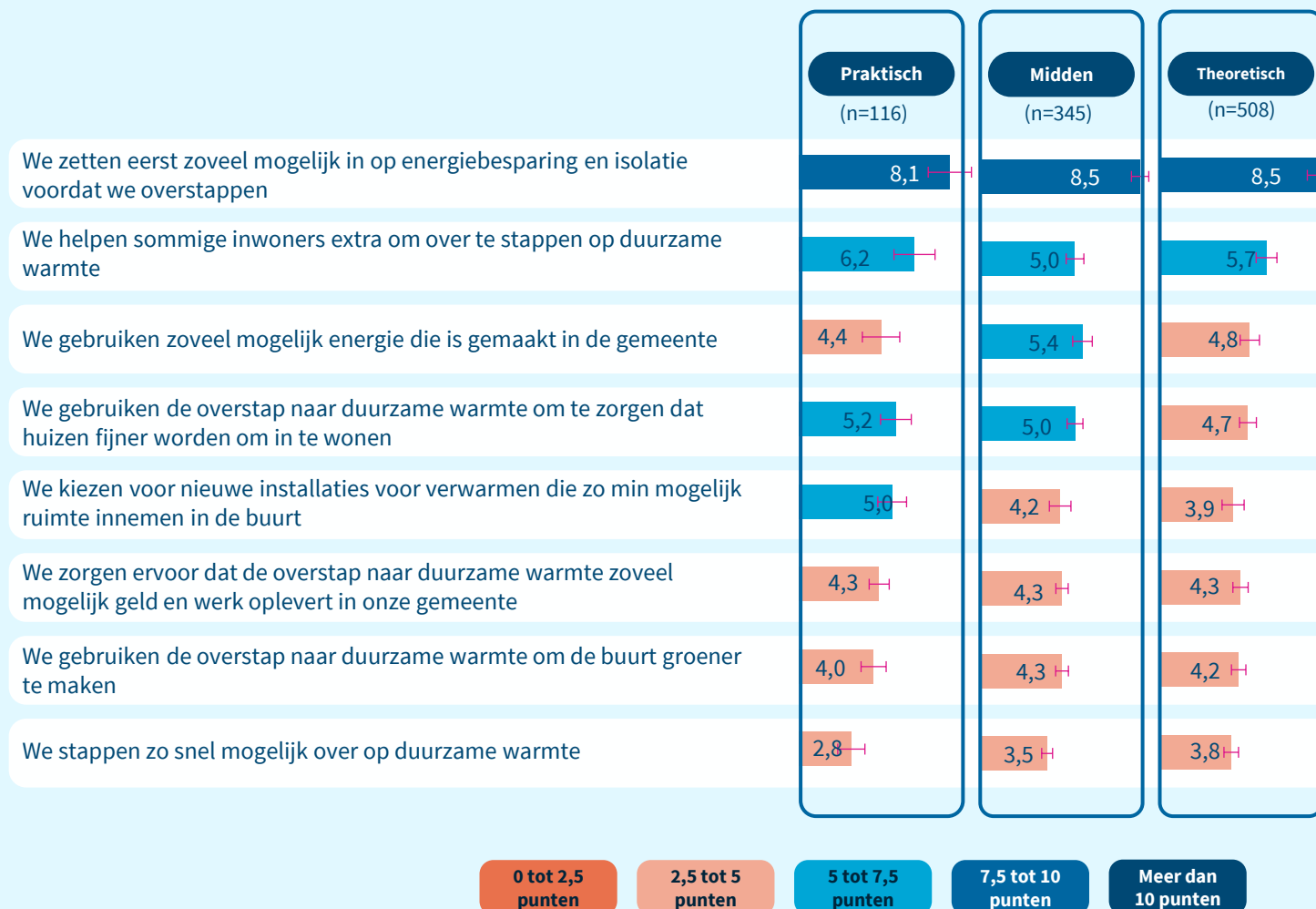
Figuur 2.10. Prioritering opties – Naar leeftijd

Inwoners prioriteren de opties gelijk, ongeacht opleidingsniveau

- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak uitgesplitst naar opleidingsniveau.
- Overeenkomsten.* De verschillende groepen prioriteren de opties bijna gelijk.
- Verschillen.* We zien bijna geen verschillen in prioritering tussen de drie opleidingsniveaus.
- Conclusie.* Opleidingsniveau is geen voorspellende factor in de keuzes die mensen maken. Er zijn meer overeenkomsten dan verschillen.

Figuur 2.11. Prioritering opties – Naar opleiding

Inwoners prioriteren de opties sterk verschillend, afhankelijk van houding t.o.v. het doel

Figuur 2.12 Prioritering opties – Naar houding t.o.v. het doel van de gemeente

De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak uitgesplitst naar houding t.o.v. het doel om over te stappen.

Overeenkomsten. De verschillende groepen prioriteren de allemaal ‘energiebesparing en isolatie’.

Verschillen. Hoe meer men achter het doel staat, hoe meer men inzet op een snelle overstap. En hoe minder positief, hoe belangrijker energie besparen en isoleren is.

Conclusie. Houding t.o.v. het doel is een grote voorspellende factor in de keuzes die mensen maken.

We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen

We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte

We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente

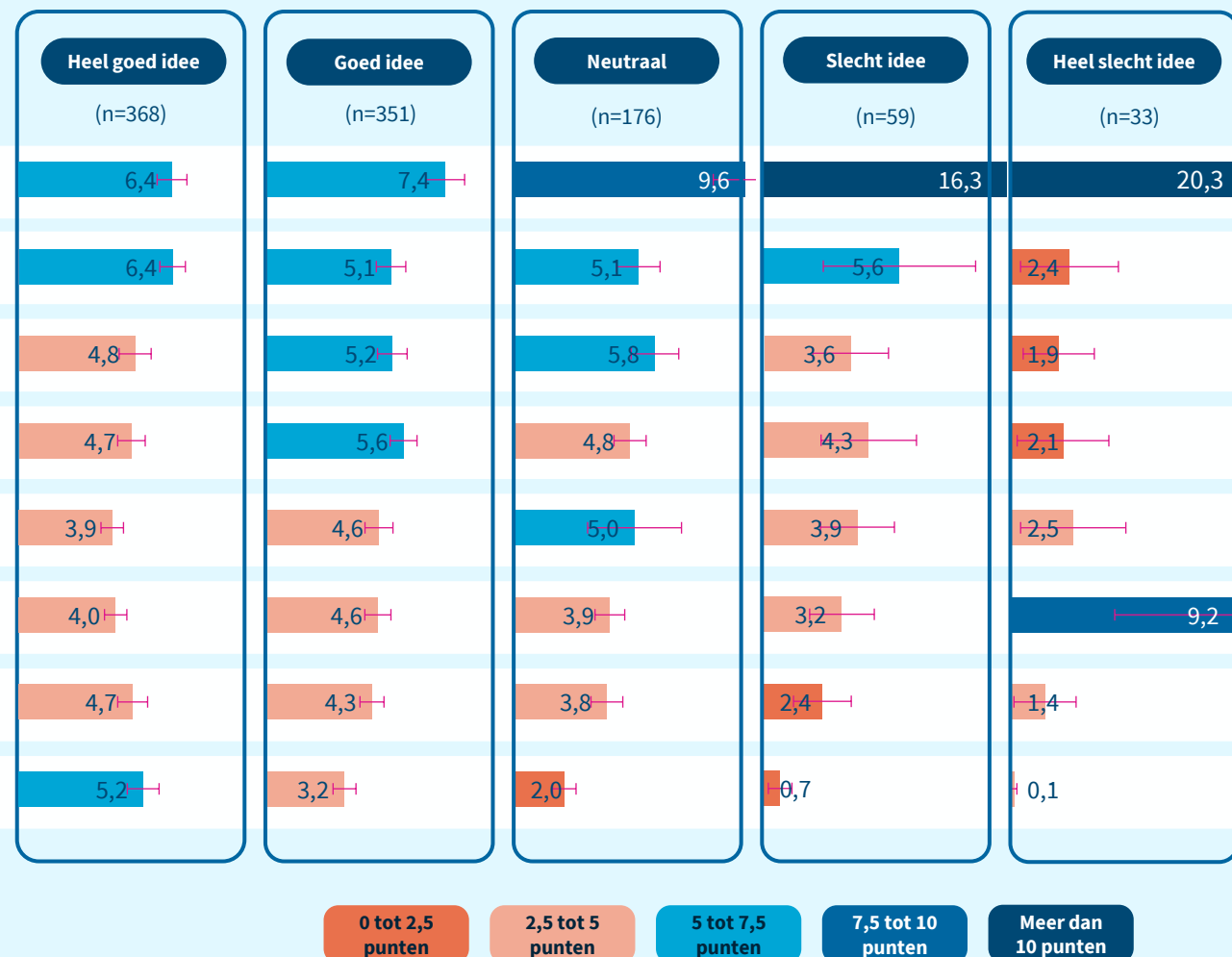
We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen

We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt

We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente

We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken

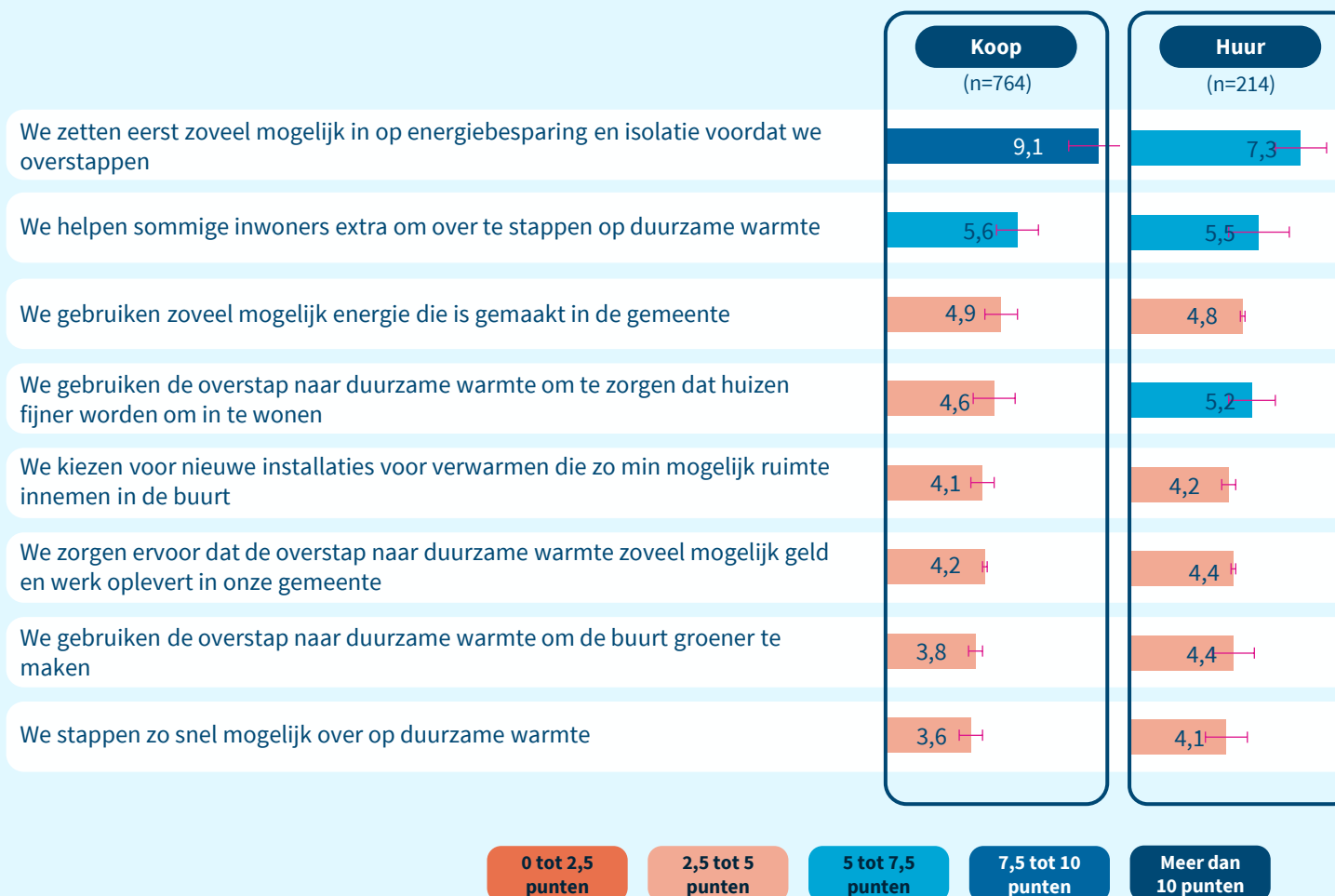
We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte

Inwoners prioriteren de opties verschillend, afhankelijk van woonsituatie

- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak uitgesplitst naar woonsituatie.
- Overeenkomsten.* Woningeigenaren en huurders prioriteren 'energiebesparing en isolatie', gevolgd door 'sommige inwoners extra helpen'. En voor zowel woningeigenaren en huurders is 'zo snel mogelijk overstappen' de laagste prioriteit.
- Verschillen.* Huurders prioriteren het 'fijner maken van huizen' hoger dan woningeigenaren. Ook prioriteren zij 'vergroenen' en dat de overstap 'geld en werk oplevert' hoger dan woningeigenaren.
- Conclusie.* Woningeigenaren en huurders leggen op sommige onderwerpen andere accenten. Huurders geven meer dan woningeigenaren prioriteit aan 'fijnere huizen', 'vergroening' en een overstap die 'geld en werk oplevert'.

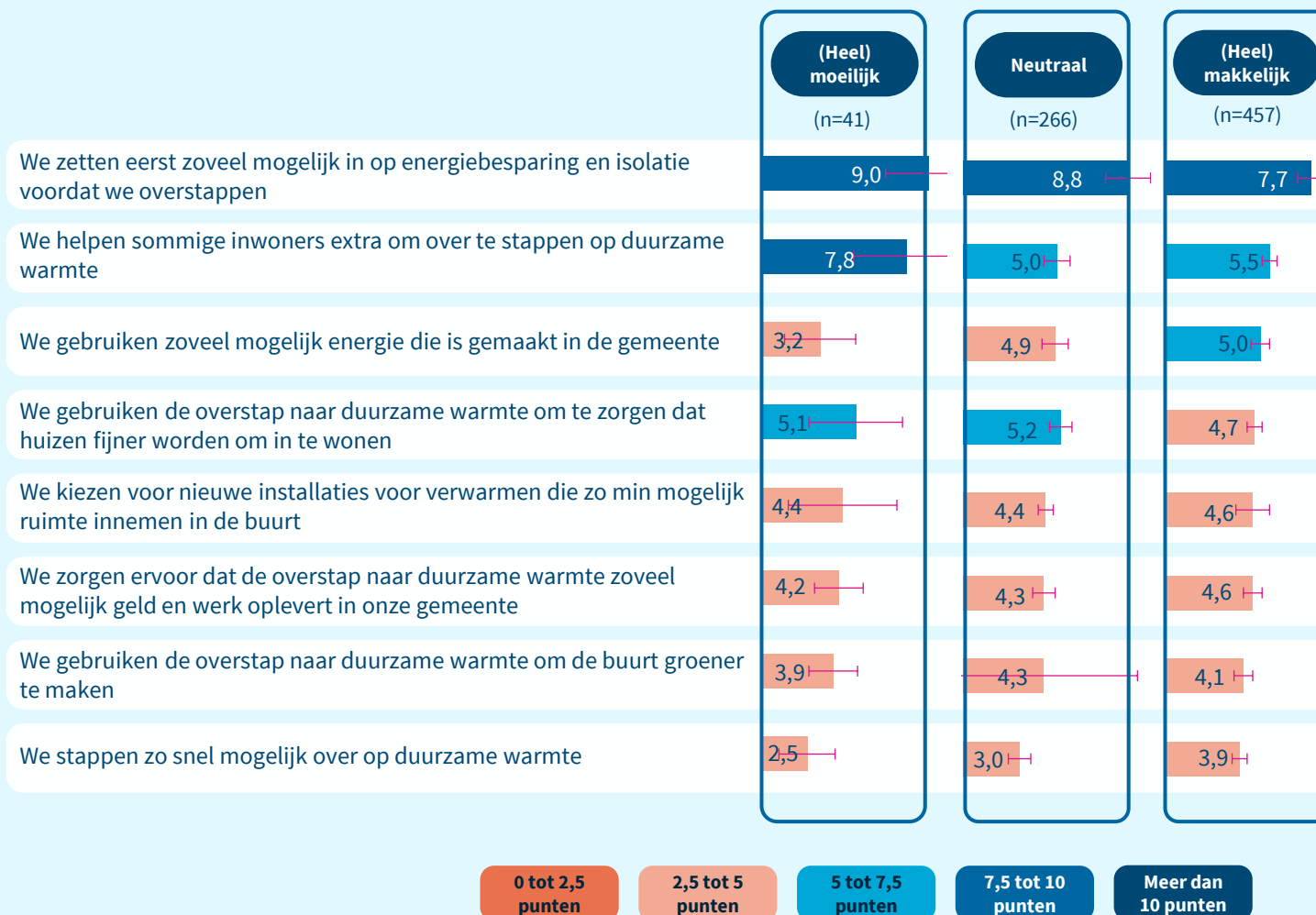
Figuur 2.13. Prioritering opties – Naar woonsituatie (koop of huur)

Inwoners prioriteren de opties verschillend, afhankelijk van financiële situatie

- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak uitgesplitst naar financiële situatie van het huishouden.
- Overeenkomsten.* De verschillende inkomensgroepen prioriteren 'energiebesparing en isolatie' het hoogst. Ook 'extra hulp' krijgt van alle groepen prioriteit.
- Verschillen.* Deelnemers die (heel) moeilijk of neutraal maandelijks rondkomen geven meer prioriteit aan 'zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen'. Ook waarderen zij 'extra hulp' hoger. Deelnemers die (heel) makkelijk kunnen rondkomen geven meer prioriteit aan 'lokale energie gebruiken'.
- Conclusie.* Afhankelijk van de financiële situatie, leggen inwoners op sommige onderwerpen andere accenten.

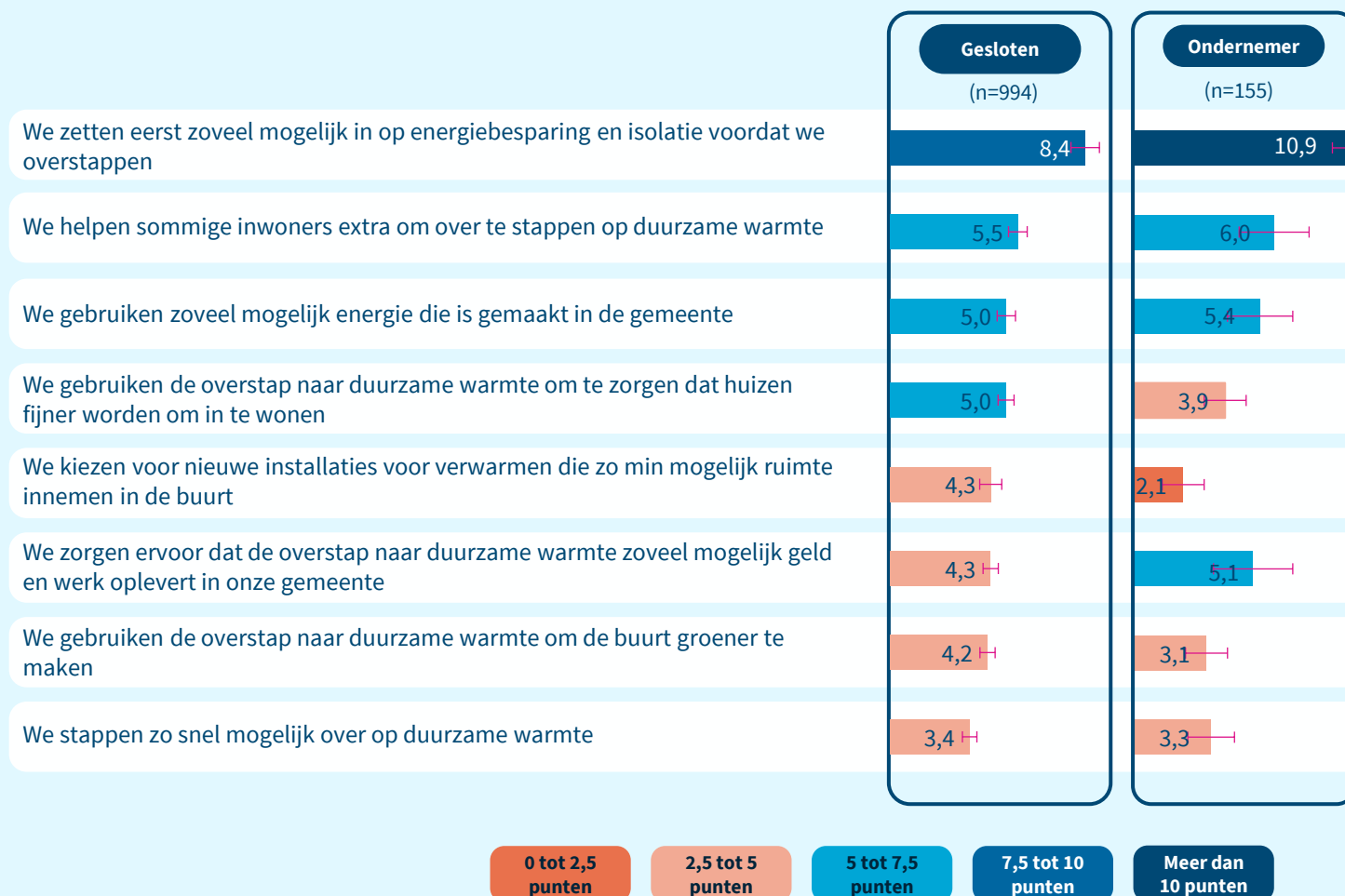
Figuur 2.14. Prioritering opties – Naar financiële situatie van het huishouden

Ondernemers prioriteren de opties iets anders dan inwoners

- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak uitgesplitst naar of men ondernemer is in de gemeente.
- Overeenkomsten.* De top drie van ondernemers is gelijk aan het gemiddelde van de inwoners.
- Verschillen.* Ondernemers geven meer prioriteit aan dat de overstap ‘zoveel mogelijk geld en werk oplevert’. En minder aan dat ‘nieuwe installaties zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt’.

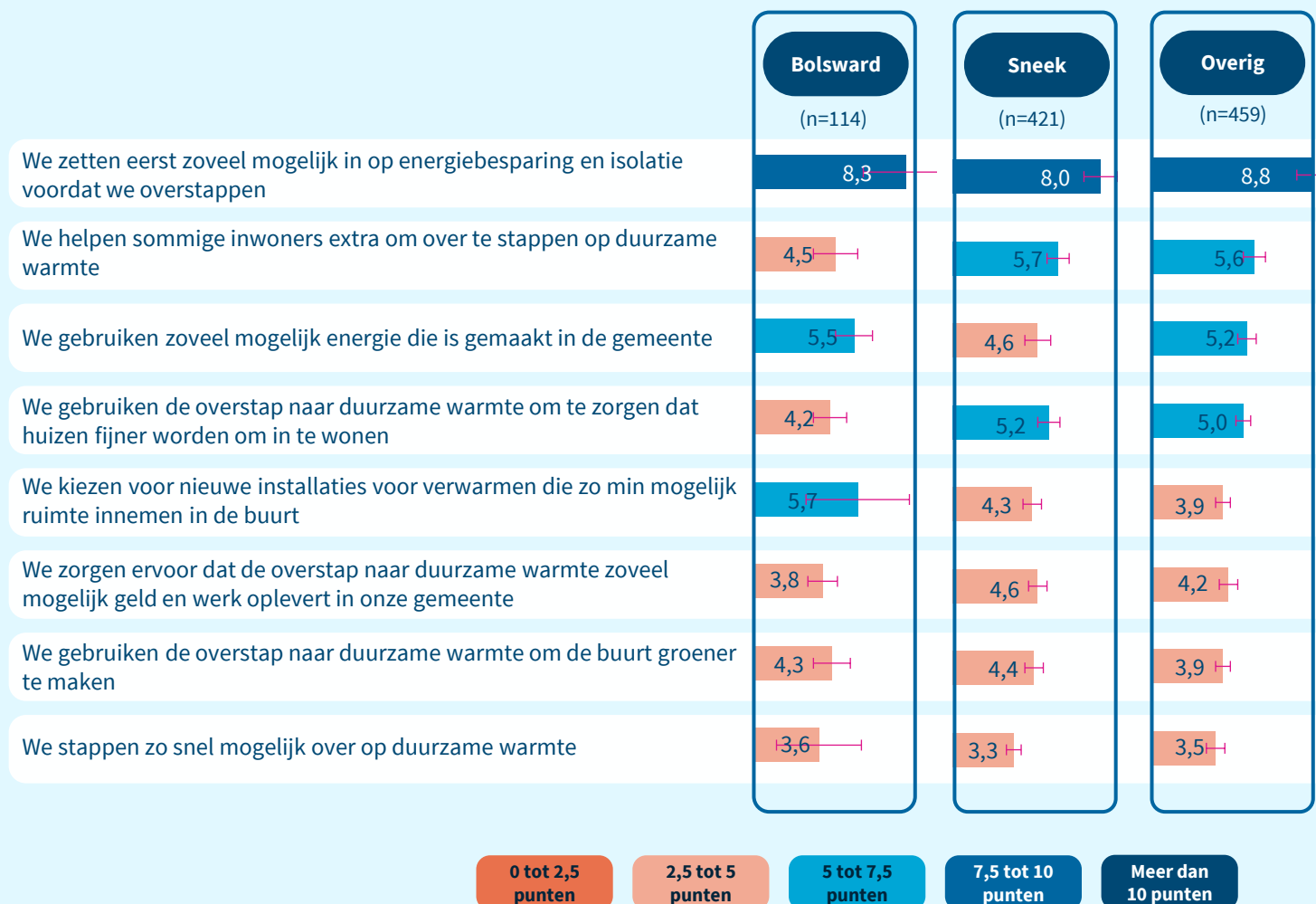
Figuur 2.15. Prioritering opties – Naar of men ondernemer is

Inwoners prioriteren de opties iets verschillend, uitgesplitst naar woongebied

- De figuur hiernaast laat de gemiddelde prioritering zien van de opties uit de keuzetaak uitgesplitst naar woongebied. Waarbij is gekeken naar de twee grotere kernen Bolsward en Sneek, naast de andere kernen tezamen.
- Overeenkomsten.* In alle gebieden prioriteert men ‘energiebesparing en isolatie’ het hoogst. En een ‘zo snel mogelijke overstap’ het laagst.
- Verschillen.* Deelnemers uit Bolsward geven meer prioriteit aan ‘lokale en energie’ en ‘nieuwe installaties die zo min mogelijk ruimte innemen’. Hier moet wel bij gezegd worden dat de betrouwbaarheidsintervallen hier erg groot zijn. De spreiding van de meningen van de 114 deelnemers uit Bolsward is dus relatief groot. Deelnemers uit Sneek geven meer prioriteit aan ‘fijner wonen’.
- Conclusie.* We zien verschillen in de prioritering van de deelnemers uit de drie gebieden. De betrouwbaarheidsintervallen voor Bolsward zijn relatief groot, dus de resultaten zijn slechts een indicatie.

Figuur 2.16. Prioritering opties – Naar woongebied

2.4

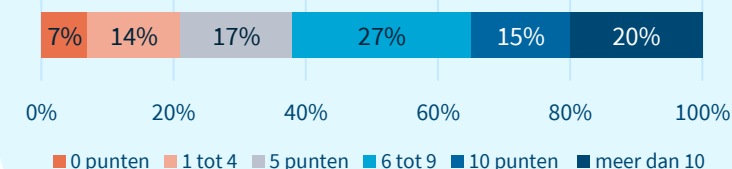
Motivatie-analyse

Waarom zetten mensen veel of weinig punten in op een optie?

We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen

Veel mensen willen energieverlies voorkomen en zien besparen en isoleren als iets wat efficiënt is. Een deel van de mensen gaat expliciet in op dat dit éérst moet, voordat er wordt overgestapt. Diverse motivaties benadrukken dat energiebesparing als principe goed is. Mensen die hier minder op deze opties inzetten geven aan dat hier al veel aandacht voor is geweest. Ook vinden zij dat snelheid belangrijker is en dit niet per se een eerste stap hoeft te zijn.

Puntenspreiding inwoners

Veelgenoemde argumenten bij veel (5 of meer) punten met illustrerende quote

Dit voorkomt energieverlies/is efficiënt	★★★	"Als we niet in een goed geïsoleerd huis wonen vliegt de warmte weg. Dit is zonde!"
Dit is stap 1	★★	"Leg eerst een basis en breidt dan vervolgens pas uit."
Dit levert snel effect op	★	"Dat is sowieso de eerste en grootste klapper die je kan maken en die het meeste oplevert"
Dit is altijd goed (maar niet expliciet iets wat éérst moet)	★	"isoleren is goed"
Hier kan nog veel mee bespaard worden	★	"Omdat hier ook veel winst in te behalen valt"
Dit is een voorwaarde voor warmtepomp/warmtenet	★	"Isoleren is een must. Warmtepompen werken en besparen het best in geïsoleerde huizen."
Niet eens met het stoppen met aardgas	★	"Je kan wel een warmtenet willen, maar de huizen moeten er wel geschikt voor zijn"
Dit bespaart kosten	-	"Er valt nog veel te winnen. Van het gas af is geen doel op zich. [...]"
		"Dat helpt uiteindelijk kostenbesparend op de energienota"

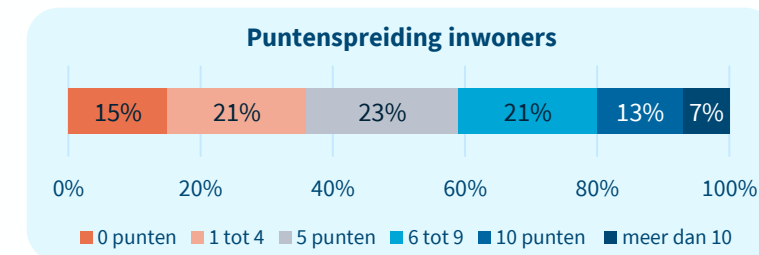
Veelgenoemde argumenten bij weinig (minder dan 5) punten met illustrerende quote

Er is al veel geïsoleerd/hier is al veel aandacht voor (geweest)	★★	"Hier is al veel in gedaan dus is het al tijd om verder te gaan"
Snel overstappen is belangrijker dan eerst isoleren	★★	"Kan, maar leidt af van het doel: van het gas af, regel dat eerst. Dan volgt de rest."
Dit hoeft geen aparte stap te zijn. Pak alles tegelijk aan	★★	"Het lijkt me beter om én én te doen"
Dit is te duur/niet betaalbaar	★	"isolatie is besparing op energie maar helaas is aanschaf en of laten plaatsen niet voor iedereen betaal baar."
Isolatie is technisch niet altijd zinvol	★	"Isoleren kost veel geld en voor sommige huizen [...] niet haalbaar. De kosten voor isolatie staan niet in verhouding tot de opbrengst van minder verwarmingskosten. [...]"
Dit is eigen verantwoordelijkheid	★	"Dat kun je nu alvast zelf doen"
Dit mogen mensen zelf bepalen	-	"Deze keuze moet bij de bewoners zelf liggen, dit kan de gemeente stimuleren, maar niet afdwingen."

We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte

Een deel van de inwoners vindt gerichte financiële en praktische steun noodzakelijk om te voorkomen dat ouderen, minima en minder zelfredzame bewoners afhaken. Mensen die weinig inzetten op deze optie vinden het lang niet altijd onbelangrijk, maar hechten ook aan gelijke behandeling en eigen verantwoordelijkheid.

Veelgenoemde argumenten bij veel (5 of meer) punten met illustrerende quote

Het is voor veel mensen niet te betalen	★★★	"voor personen die het niet kunnen betalen, en continue in een cirkel draaien, wil wel isoleren, maar kan het niet betalen en daardoor blijft de energie rekening hoog voor deze mensen"
Het is belangrijk dat iedereen mee kan doen	★★★	"Iedereen moet mee kunnen in deze transitie"
Mensen kunnen ook hulp, advies en ondersteuning gebruiken bij praktische zaken	★★	"Ik zou het nu al niet weten. Hulp nodig."
Kwetsbare groepen hebben hulp nodig (minima, ouderen)	★	"Ja zeker voor de ouderen of inwoners die veranderingen lastig vinden of wat voor reden dan ook"
Dit vergroot acceptatie/draagvlak	★	"Groepen die niet mee kunnen komen moet je helpen om de acceptatie te vergroten en het proces om te komen tot realisatie te versoepelen"

Veelgenoemde argumenten bij weinig (minder dan 5) punten met illustrerende quote

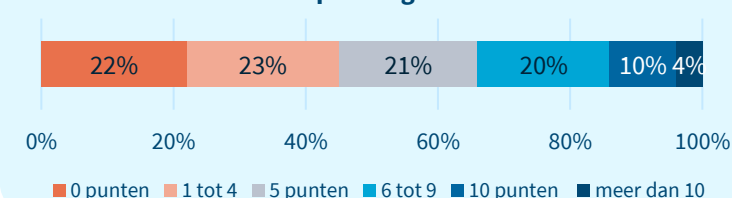
Dit is op beperkte schaal wel belangrijk	★★	"Sommige mensen hebben geen flauw idee en kunnen wel wat hulp gebruiken bij het aanvragen van subsidies e.d."
Ja, voor mensen die het slecht kunnen betalen	★★	"Het is belangrijk dat mensen die het wat krapper hebben toch een mogelijkheid hebben om ondersteund te worden in hun basis behoeften"
Dit kunnen/mogen mensen zelf beslissen	★	"Ben ik heel erg op tegen, waarom 'sommige'? Help iedereen! Sommigen worden ook nog es gedwongen!"
Iedereen moet gelijke hulp krijgen	★	"Dat vind ik minder belangrijk. Deze groep geniet al meerdere voordelen."
Deze mensen krijgen al vaak hulp	-	"Werken moet lonen."
Dit is eigen verantwoordelijkheid/oneerlijk tegenover werkenden	-	"hier zijn woningcoöperaties en overheid zelf ook verantwoordelijk voor, dit hoeft niet allemaal bij de gemeente te liggen"
Dit is geen taak van de gemeente (maar van woningcorporatie of nationale overheid)	-	"Subsidies werken niet voor langere tijd. Mensen zien dit alleen als verdien model. Kijk naar de discussie voor zonnepanelen."
Tegen subsidies	-	"Zeker, maar wie bepaalt wanneer iemand welke hulp krijgt"
Zorgen over de uitvoering	-	

We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente

Lokale opwek is niet voor iedereen een doel op zich. Sommigen vinden een grootschalige aanpak beter. We zien ook dat er zorgen zijn of dat er onduidelijkheid is over hoe dit zou uitpakken in de praktijk. Sommigen geven expliciet aan niet meer windmolens of zonnevelden te willen. Mensen die hier wel op inzetten benadrukken vaak juist de efficiëntie en het belang van onafhankelijke energievoorziening. We zien ook opvallend veel ideeën en suggesties genoemd worden.

Puntenspreiding inwoners

Veelgenoemde argumenten bij veel (5 of meer) punten met illustrerende quote

Dit is efficiënt. (o.a. kort transport)	★★★	"Weinig afstand overbruggen betekent ook minder energieverlies."
Diverse ideeën: biogas, warmte uit water, zonneparken, windmolens	★★★	"Stimuleren van zonneparken op industrieterreinen"
Goed om zelfvoorzienend en onafhankelijk te zijn	★★	"Zo weinig als mogelijk afhankelijk van andere gemeenten en/of energieleveranciers."
Dit is duurzaam/circulair	★	"Regionaal vaak het beste en meest groen"
Dit is logisch	★	"Lijkt mij vanzelfsprekend."
Diverse zorgen en voorwaarden	★	"Mits dit betrouwbaar is en je niet overgeleverd bent aan 1 partij en dus niet kunt overstappen, waardoor er geen marktwerking is [...]"
Goed voor lokale werkgelegenheid en inkomsten	★	"Goed voor het plaatselijke bedrijfsleven en werkgelegenheid."
Dit is goed voor betrokkenheid/draagvlak	-	"Dichtbij huis en eigen inbreng is motiverend. B.v. een eigen cooperatie."
Dit is goed mogelijk in SWF	-	"Zoveel windmolens in súdwest fryslân. Waarom niet deze energie terug laten vloeien naar de inwoners in plaats van datacenters elders."

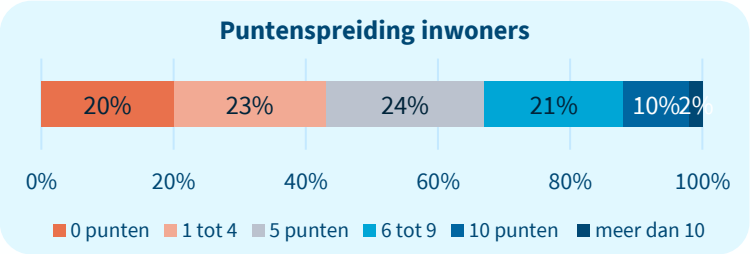
Veelgenoemde argumenten bij weinig (minder dan 5) punten met illustrerende quote

Dit vind ik niet zo belangrijk. Lokale opwek is geen doel op zich	★★★	"Niet zo belangrijk. Maakt mij niet uit waar de energie vandaan komt, als het maar wordt geleverd"
Het is beter om energieopwek te centraliseren/grootschaliger te organiseren	★★	"Dit soort projecten kun je beter groter aanpakken. Met meerdere gemeenten of provincie."
Twijfel/onduidelijk over hoe dit zou werken en of het haalbaar is	★★	"Omdat ik niet weet in hoeverre dat mogelijk is en wat de gevolgen voor mens dier en omgeving zijn."
Kies voor de goedkoopste leverancier/optie	★	"Goedkoopste leverancier is het belangrijkste"
Geen voorstander van meer windmolens of zonnepanelen	★	"Het zou mooi zijn. Maar er zijn ook windmolens elders. Het lijkt mij vreselijk dat er hier overal windmolens komen met al hun lawaai"
Dit is een landelijke opgave	-	"Omdat een landelijk beleid nodig is om proces en verbetering te kunnen behalen met enig resultaat."

We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen

Over het verbeteren van wooncomfort lopen de opvattingen uiteen. Een deel van de inwoners ziet comfort als doorslaggevende motivatie: een warmer, gezonder en tochtvrij huis vergroot het woongenot en maakt de overstap naar duurzame warmte vanzelfsprekend en aantrekkelijk. Voor hen is comfort een directe, persoonlijke opbrengst en daarmee een belangrijke drijfveer voor draagvlak. Een andere groep vindt comfort vooral een bijeffect of eigen verantwoordelijkheid.

Veelgenoemde argumenten bij veel (5 of meer) punten met illustrerende quote

Dit is fijn/prettig	★★★	"Woongenot maakt het leven in deze gemeente fijner."
Dit is een randvoorwaarde/het hoofddoel	★★	"Het gaat erom dat we er niet op achteruit gaan en juist er wat mee winnen."
Fijn wonen is belangrijk	★★	"De woning is de plaats waar je altijd verblijft en waar de thuisbasis is. Dit moet goed zijn."
Dit is goed voor gezondheid/welzijn	★	"Fijner wonen houdt ook in gezonder en prettiger leven. Dat is goed voor de lichamelijke en psychische gezondheid."
Dit zorgt voor draagvlak	★	"Dit levert voordeel op voor de bewoners en zal motiveren om over te stappen op duurzame energie. Motivatie werkt beter dan dwang!"
Dit volgt logisch uit isoleren	-	"Dit is een open deur intrappen, want daar zorgt die extra isolatie toch al voor."
Dit is belangrijk voor oude huizen	-	"Geldt voor de oude slechte geïsoleerde huizen"

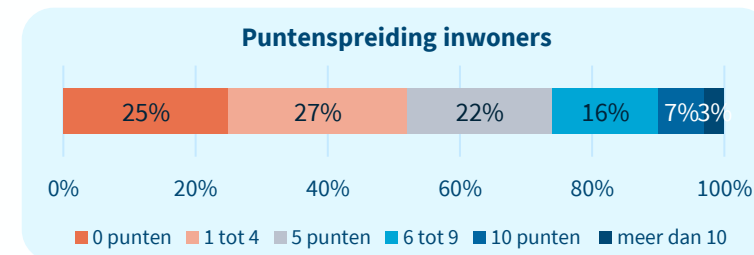
Veelgenoemde argumenten bij weinig (minder dan 5) punten met illustrerende quote

Dit is niet het hoofddoel en hoeft niet leidend te zijn in de keuzes die worden gemaakt.	★★	"De huizen zullen misschien fijner worden om in te wonen, maar dat is wat mij betreft niet het hoofddoel."
Comfort is niet gelieerd aan de overstap	★	"Fijner wonen wordt niet bepaald door gebruik van duurzame warmte of betere isolatie"
Dit volgt logisch uit isoleren/het wordt sowieso fijner	★	"Volgens mij is dit een automatisch gevolg van betere isolatie, duurzame en betaalbare verwarming"
Fijner is subjectief	★	"'Fijn' is voor iedereen anders. Voor de één is 22 graden C nauwelijks genoeg, voor de ander is 19 graden prima."
Fijn wonen is belangrijk	★	"Fijn wonen maakt gelukkig en gezond"
Dit is aan bewoners zelf	-	"Dat is een beetje belangrijk maar grotendeels de taak van de bewoner zelf"

We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt

Een deel van de inwoners vindt dit ondergeschikt aan functionaliteit, kosten en effectiviteit: als installaties nodig zijn, mogen ze best ruimte innemen. Anderen hechten juist veel waarde aan het behoud van leefruimte, uitstraling en rust in de buurt.

Veelgenoemde argumenten bij veel (5 of meer) punten met illustrerende quote

Ruimte is schaars	★★	"Er is hier al zo weinig ruimte."
Zorgen over horizonvervuiling, overlast, ruimtelijke kwaliteit	★★	"We wonen in een prachtige omgeving. Landschapsvervuiling door grote installaties is daarom niet wenselijk."
Het moet er wel mooi uitzien	★★	"Het is niet mooi voor de buurt wanneer er grote installaties voor je huis komen te staan."
Diverse ideeën: beschilderbare hokjes, zoveel mogelijk inpassen in huis, gebruik van innovaties, ondergronds	★	"Installaties onder de grond als dat kan."
Dit is logisch	★	"Dat lijkt mij ook, weer zo'n populaire. Wie wil er grote, zware en lawaaiige installaties?"
Dit past niet in alle huizen/overal	-	"Ja, in mijn huis kan ik niet de ruimte vinden voor bepaalde duurzamere warmte installaties. Dit is voor mij nu de grootste beperkende factor."
Zo weinig mogelijk overlast geven	-	"Dichtbij en klein geeft minder overlast voor de omgeving"

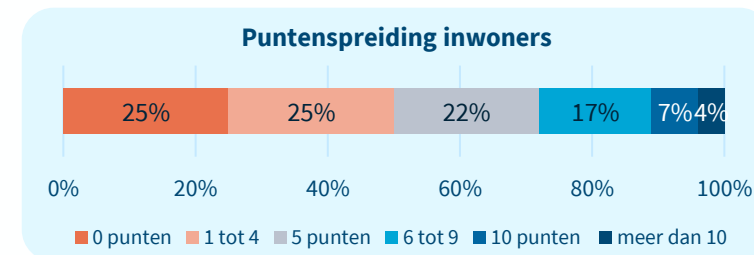
Veelgenoemde argumenten bij weinig (minder dan 5) punten met illustrerende quote

Minder belangrijk dat het minder ruimte inneemt	★★★	"Fyn ik minder belangryk dan it doel"
Er is hier genoeg plek	★★	"Wanneer je meer ruimte hebt zoals in onze gemeente, lijkt dit minder belangrijk. Het zal in de grotere woonplaatsen wel meespelen."
We zullen concessies moeten doen	★	"Is een mooi idee, maar waarschijnlijk moeten we wel concessies doen in de wijze waarop energie opgewekt wordt, de wijze van de opslag en de wijze waarop de energie naar de woningen getransporteerd moet worden."
Vraag niet begrepen/weet niet waar dit over gaat	★	"Geen beeld bij."
Diverse zorgen (over kosten, overlast van geluid, plaatsing in de buurt)	★	"De buurt is om te leven, de ruimtelijke kwaliteit moet niet te veel verstoord worden door allerlei installaties. [...]"

We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente

De rol van economie en werkgelegenheid in de warmtetransitie roept duidelijke tegenstellingen op. Een deel van de inwoners ziet lokale economische meerwaarde als een belangrijke voorwaarde voor draagvlak. Anderen wijzen dit juist af als leidend motief. Wat opvalt is dat er ook mensen zijn die weinig punten geven, maar toch positieve argumenten gebruiken. Maar deze mensen vinden het onderwerp aan de andere kant niet zo belangrijk dat dit in de puntentoekenning weerspiegeld wordt.

Veelgenoemde argumenten bij veel (5 of meer) punten met illustrerende quote

Dit is goed voor de plaatselijke economie en werkgelegenheid	★★★	"Altijd goed om werk te genereren in de eigen gemeente. Uitvoerders kennen de omgeving, mensen en de gemeente. Lijkt me het prettigst werken."
Belangrijk/goed dat eigen bewoners eerst profiteren. Is eerlijk	★★	"Hou het lokaal zodat het uitgegeven geld ook weer bij jezelf binnenstroomt en voor werk zorgt. Altijd een goed idee in de huidige wereld."
Dit zorgt voor betrokkenheid en draagvlak	★	"Dit geeft een drive voor mensen om onderdeel van het project te zijn!"
Altijd goed als de gemeente extra geld kan verdienen	★	"Denk dat de gemeente altijd wel geld kan gebruiken, zoniet dat de gemeentelijke belastingen en woonbelasting maar omlaag. [...]"
Dit is goed voor de regio	★	"En gebruik hierbij werkrachten uit de omgeving. Ook goed voor het milieu, minder rijbewegingen."
Dit is duurzamer	-	"Dit lijkt mij logisch, mits professioneel aangestuurd en gerund [...]"
Diverse voorwaarden (wel goed of enkel kostendekkend)	-	

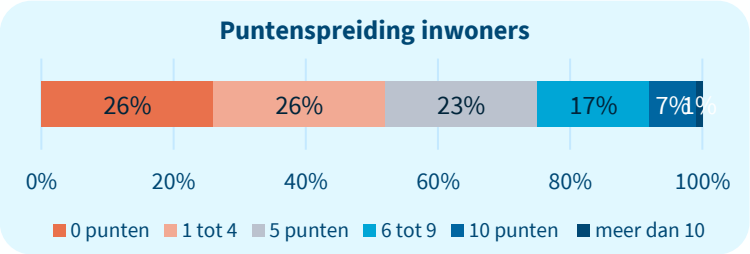
Veelgenoemde argumenten bij weinig (minder dan 5) punten met illustrerende quote

Dit zou mooie bijvangst zijn, maar is geen hoofddoel	★★★	"Dit is niet het doel, het zou een mooie bijvangst kunnen zijn"
Niet focussen op winst/werk. Dit is niet het doel	★★	"Geld is een ondergeschikt item voor het behouden van het klimaat"
Het is niet nodig/niet efficiënt om alleen op de eigen gemeente te focussen	★★	"Het is goed dat het meer werk oplevert in de gemeente, maar ik vind het ook belangrijk dat andere gemeentes ook meetellen"
Wel positief, ondanks lage puntentoekenning: dit is goed voor de gemeenschap en lokale ondernemers	★	"Het is fijn als de plaatselijke bevolking er ook financieel wel bij vaart bij de energietransitie. Dat maakt het draagvlak ook groter."
Dit is minder belangrijk	★	"Vind ik minder van belang"
Zorgen over betaalbaarheid voor consument/inwoners	-	"Levert alleen maar geld op voor bedrijven en instanties het komt nooit naar de burger toe. Alle maatregelen gaan vaak of bijna altijd ten koste van Jan Modaal."

We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken

Vergroening wordt door een deel van de inwoners gezien als essentieel onderdeel van een gezonde en toekomstbestendige leefomgeving, terwijl anderen niet tegen groen zijn, maar het ervaren als minder urgent of al voldoende aanwezig. Ook koppelt niet iedereen vergroening vanzelfsprekend aan de warmtetransitie.

Veelgenoemde argumenten bij veel (5 of meer) punten met illustrerende quote

Groen is belangrijk/goed; ivm hittestress, klimaat, leefbaarheid, gezondheid	★★★	"Hoe meer bomen en gemeentelijk groen, hoe aantrekkelijker de wijk om in te wonen!"
Er is nu te weinig groen	★	"de buurt is niet erg groen, veel te weinig bomen. We hebben bomen nodig voor schaduw ! Ook buiten het dorp is het kaal. [...]"
Het is slim om dit te combineren	★	"Als je toch bezig bent met nieuwe infrastructuur, doe dit dan groen."

Veelgenoemde argumenten bij weinig (minder dan 5) punten met illustrerende quote

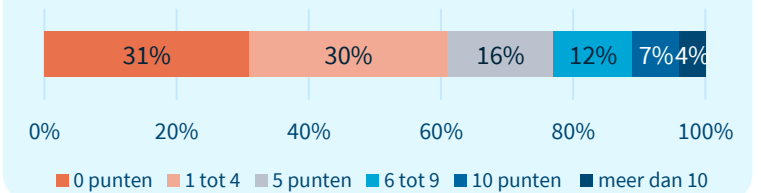
Geen relatie met warmtetransitie	★★★	"Dit zijn twee verschillende zaken die niet veel met elkaar te maken hebben"
Al groen genoeg / niet nodig	★★★	"De buurt is al erg groen, is hier minder belangrijk."
Niet onbelangrijk, maar prioriteit ligt elders. Dit is geen doel op zich	★★	"Mooi meegenomen, maar niet het belangrijkste"
Onbegrip over begrip 'groen'	★★	"Groener is een woord op papier. Hoe zou de buurt daar nou groener van worden?! Eerder veel lelijker! Windmolens, zonnepanelen, lelijke warmtepompen, lawaai-overlast.... Dit alles noem ik nou niet bepaald groener!"
Komt vanzelf/Kunnen bewoners zelf	★	"dat groene komt vanzelf wel"
Zorg over kosten/vertraging	-	"Is een goed idee, maar mag zeker niet vertragend werken."

We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte

Bij snelheid botsen twee ideeën. Een deel van de inwoners ziet urgentie door klimaat, geopolitiek en energie-onafhankelijkheid en wil tempo en bestuurlijke daadkracht. Anderen vrezen juist dat snelheid leidt tot hoge kosten, dwang, slechte plannen en verlies van draagvlak; zij pleiten voor betaalbaarheid, eerst isoleren en zorgvuldig meenemen van inwoners.

Puntenspreiding inwoners

Veelgenoemde argumenten bij veel (5 of meer) punten met illustrerende quote

Belangrijk i.v.m. het klimaat	★★★	"Ik vind het belangrijk ivm klimaatverandering dat we zo snel mogelijk overstappen op duurzame energie zodat we een leefbare wereld houden"
Urgentie. Het gaat nu te langzaam. We moeten tempo maken	★★★	"Het gaat nu veel te langzaam."
Ivm geopolitieke situatie niet meer afhankelijk van aardgas	★	"Minder afhankelijkheid van gas is in huidige geopolitieke situatie snel nodig"
Vraag om bestuurlijke daadkracht	★	"Laat het niet te lang duren. Overleg kost klauwen met geld."
Dit is het doel	★	
Zo snel mogelijk beginnen want het kost tijd	-	"Het kost tijd om over te stappen dus zo snel mogelijk mee beginnen"
Diverse voorwaarden (wel goed doordacht, neem inwoners goed mee)	-	"Ja; maar wel met goed doordacht beleid en met systemen die betrouwbaar zijn gebleken."

Veelgenoemde argumenten bij weinig (minder dan 5) punten met illustrerende quote

Zorgvuldigheid boven snelheid	★★★	"Beter langzamer en goed dan te snel en ondoordacht"
Inwoners moeten hierin worden meegenomen.	★★	"Zo snel mogelijk is goed, maar iedereen moet mee en dat vraagt veel overredingskracht. Vooral bij kleine koopwoningen. Graag kant en klare plannen aanleveren, zodat mensen hier niet zelf moeten bedenken en het moet wel betaalbaar blijven, anders haken mensen af."
Dit is technisch/financieel niet altijd haalbaar	★★	"Waarom? de burgers op kosten jagen en iedere woning is niet geschikt om van het gas af"
Doe eerst andere dingen doen aan verduurzamen (bijvoorbeeld isoleren en besparen)	★	"Nooit goed om te overhaasten. Kijk eerst naar andere manieren om het klimaat te redden. Zoals eerder aangegeven is het gedrag van sommige mensen aan verbetering toe."
Niet overtuigd van het nut van de overstap	★	"Vind ik onbelangrijk! Ik wil ook graag mijn klassieke auto's blijven rijden op benzine! Ik ben niet zo groen aangelegd."
Zo snel mogelijk, maar snelheid is geen doel op zich	★	"We doen wat we kunnen, ik vind niet dat daar een tijd aan verbonden moet zijn."
Niet dwingen	-	"[...] Je moet zoveel mogelijk gedwongen situaties voorkomen."

2.5

Open vraag: nog andere dingen belangrijk?

Een analyse van de open vraag die werd gesteld

Open vraag: zijn er nog andere dingen waar de gemeente rekening mee moet houden?

Na de keuzetaak kregen deelnemers nog een open vraag: 'De gemeente zorgt ervoor dat de duurzame warmte in plaats van aardgas betrouwbaar en betaalbaar is. Daarnaast heb je net je mening gegeven over acht dingen waar de gemeente nog meer rekening mee moet houden. Zijn er nog andere dingen waar de gemeente volgens jou rekening mee moet houden?'

- Ruim 700 mensen maakten gebruik van deze mogelijkheid.
- Zij benoemen onder andere:
 - Het belang van betaalbaarheid
 - Het belang van keuzevrijheid/afkeer van dwang
 - Het belang van goede communicatie en het betrekken van inwoners
 - Technische en praktische zorgen
 - Twijfels over warmtenetten
 - Voorkeur voor alternatieven/innovaties
 - Extra aandacht voor specifieke groepen
 - Wens voor ondersteuning

Enkele illustratieve antwoorden van inwoners

"Wat heel belangrijk is is het kritisch kijken naar blinde vlekken, bv betreffende electrificatie, crisisbestendigheid en het op de voet volgen van nieuwe mogelijkheden. Bv bij the green village van de TU Delft worden heel veel innovaties in de praktijk uitgetest."

"Rekening houden met de oude kern waar oude huizen door isolatie niet energie neutraal gemaakt kunnen worden"

"Plek op het elektriciteitsnet. Niet van alles uit de grond stampen en het vervolgens niet uit kunnen voeren omdat het net vol zit."

"Het belangrijkste is de zorgvuldigheid in het proces. Benadruk wat mensen er direct voor terugkrijgen. Een comfortabel warm huis tegen dezelfde of minder kosten. De meeste mensen via het milieu echt wel belangrijk, maar de portemonnee is toch net wat belangrijker. Speel daar op in."

"Er moet op een of andere manier rekening gehouden worden met de bewoners die al forse investeringen gedaan hebben in energiebesparende systemen, zoals warmtepompen (waaronder zichzelf)"

"De gemiddelde burger is zich bewust van de noodzaak van de transitie. Deze transitie volgt uit wetgeving uit Europa. Dan heb je nog Den Haag, de provincie en dan pas de gemeente. Hoe betrouwbaar is dit.... Zorg als gemeente dat je betrouwbare en heldere plannen maakt en ook zo uitvoert. Kijk wat mogelijk is, wat de gemeente / burger wil en niet wat opgelegd wordt door hogere overheden. Kies wat het beste (financieel en technisch) het beste is voor de burger."

"Met de financiële haalbaarheid en met het draagvlak onder de bewoners. Ook dat er meerdere systemen zijn en/of hybride systemen zodat als er een hack is niet de hele energie voorziening in een keer plat ligt."

"Ik ervaar knelpunt tussen beschermd stadsgezicht versus vergroening van woning. Ik vraag me af of de rigide houding van de gemeente zorgt voor wooncomfort en vergroening? Ik denk dat bijvoorbeeld het verbieden van zonnepanelen op huizen met beschermd stadsgezicht in deze tijd achterhaald is."

2.6

Open vraag ondernemers

Een analyse van de open vraag die aan ondernemers werd gesteld

Extra vraag voor ondernemers

Na de keuzetaak kregen deelnemers die aangaven (ook) ondernemer te zijn een open vraag: 'Heb je als ondernemer nog opmerkingen over de overstap naar duurzame warmte voor jouw onderneming?'

- 66 mensen maakten gebruik van deze mogelijkheid.
- Zij benoemen onder andere:
 - Het belang van betaalbaarheid en financiële haalbaarheid
 - Behoeftte aan maatwerk per bedrijf.
 - Dat zij zelf al verduurzaamd hebben
 - Belang van stabiel en betrouwbaar beleid
 - Zorgen over infrastructuur
 - Zorgen over praktische belemmeringen (bijv. vergunningen)
 - En niet voor iedere ondernemer is dit relevant

Enkele illustratieve antwoorden van ondernemers

"Ja ik heb een niet commerciële zorgonderneming, die heeft geen winst waaruit grote duurzaamheidsinvesteringen kunnen worden gedaan. Ondersteuning financieel of anders is nodig."

"Ik ben ZZP'er en heb geen eigen bedrijfsgebouw dat verwarmd moet worden."

"Hoe zeker is het of wetgeving geëffectueerd wordt?"

"Ons bedrijf ligt vol zonnepanelen en heeft een kleine windmolen. Wat ons betreft zijn wij bijna energie neutraal. Denk dat de gemeente meer rekening moet gaan houden met bedrijven. De kosten rijzen de pan uit (woz, energie, contracten, diesel, waterschap). Er zullen zo steeds meer bedrijven stoppen of immigreren. Zie je in NL al met Shell, Unilever. Juist bedrijven houden de gemeente leefbaar, zorgen voor werk en betalen onderhoud. Help juist bedrijven om over te stappen"

"Hier zullen wel oplossingen moeten komen kwa kosten en per bedrijf specifiek naar de wensen gekeken moeten worden"

"Ik doe graag mee hiermee, maar wel op mijn eigen tempo en passend in mijn onderneming(splan) en denk graag mee over het grote geheel."

Ik ben overtuigd dat draagvlak krijgen het allergrootste effect sorteert. En dat praktisch en individueel (mee)denken veel meer resultaat geeft dan plannen over een groep bewoners of ondernemers uitstrooien."

"Als bedrijf heb ik geen behoefte aan een warmtenet aansluiting"

3

**Afwegingen over wanneer er
overgestapt wordt**

Wat kiezen inwoners voor bij een keuze tussen
of de gemeente bepaalt of inwoners bepalen?

En waarom?

Inwoners verschillen van mening over of de gemeente bepaalt wanneer een wijk van het aardgas gaat of dat inwoners zelf bepalen wanneer zij overstappen van aardgas naar duurzame warmte

- De helft van de inwoners (51%) heeft een voorkeur voor keuze 2: inwoners bepalen zelf wanneer zij overstappen. 44% van de inwoners heeft een voorkeur voor keuze 1: de gemeente bepaalt wanneer welke wijk van het aardgas gaat. De groep met een sterke voorkeur voor keuze 2 'inwoners bepalen' (29%) is groter dan de groep met een sterke voorkeur voor keuze 1 'de gemeente bepaalt' (19%).
- Kenmerken.* Inwoners die kiezen voor lage maatschappelijke kosten of individuele keuzevrijheid hebben gemiddeld iets andere kenmerken. Deze uitsplitsingen staan op de volgende pagina's.
- Deelnemers konden hun keuze ook motiveren. We geven een overzicht van de veelgenoemde motivaties op pagina 70.

Figuur 3.1. Voorkeur voor een van twee keuzes

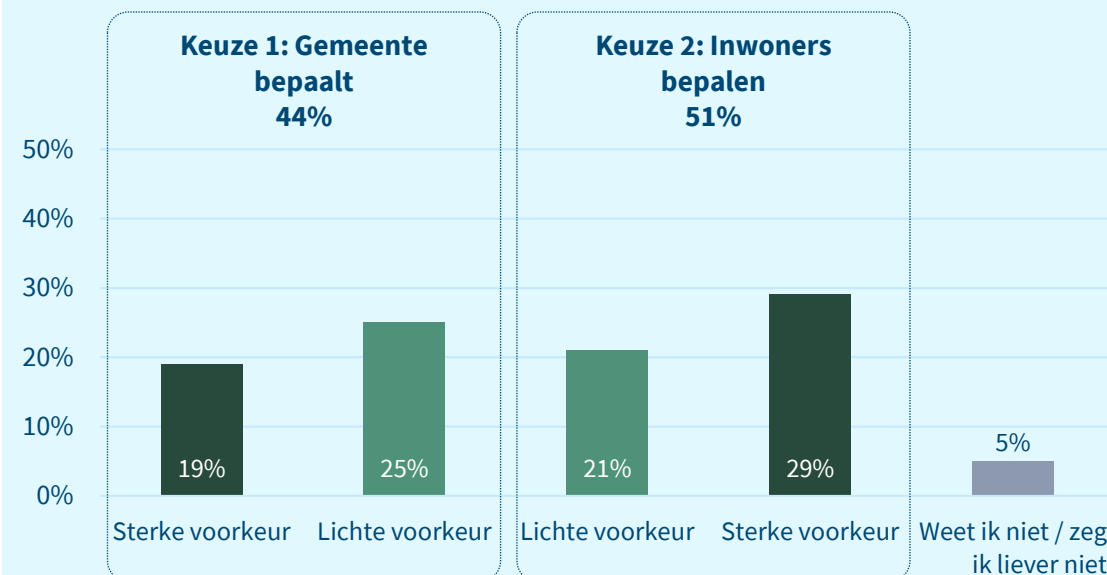
n=1.043

Keuze 1

De gemeente bepaalt wanneer welke wijk van het aardgas gaat om te zorgen dat het de samenleving zo weinig mogelijk geld kost. Ook als dat betekent dat inwoners op een bepaald moment in de toekomst gedwongen worden om te stoppen met aardgas.

Keuze 2

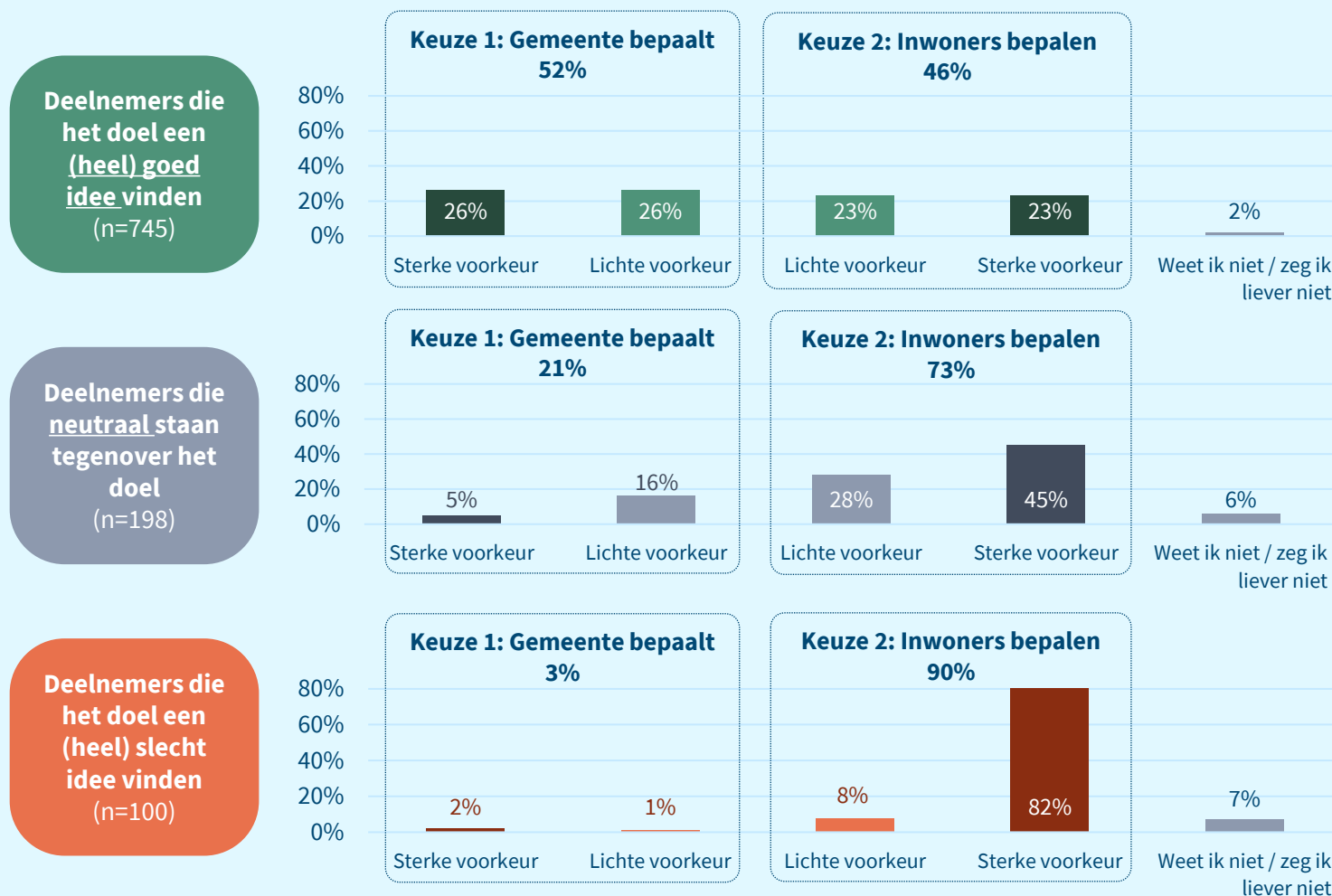
Inwoners bepalen zelf wanneer zij overstappen van aardgas naar duurzame warmte. Ook als dat betekent dat het de samenleving meer geld kost.

Uitsplitsing naar houding ten aanzien van het doel

- Onder mensen die het doel een (heel) goed idee vinden zien we geen duidelijke voorkeur voor een van de twee mogelijkheden. 52% heeft een voorkeur voor keuze 1 en 46% voor keuze 2.
- Mensen met een neutrale houding geven vaker de voorkeur aan keuze 2, inwoners bepalen. 73% kiest hiervoor. Tegenover 21% die een voorkeur geven aan keuze 1.
- Het valt op dat de groep deelnemers die het een (heel) slecht idee vindt om te stoppen met aardgas veelal zelf wil bepalen hoe/wanneer er gestopt wordt. 90% van deze groep heeft een (lichte/sterke) voorkeur voor keuze 2.

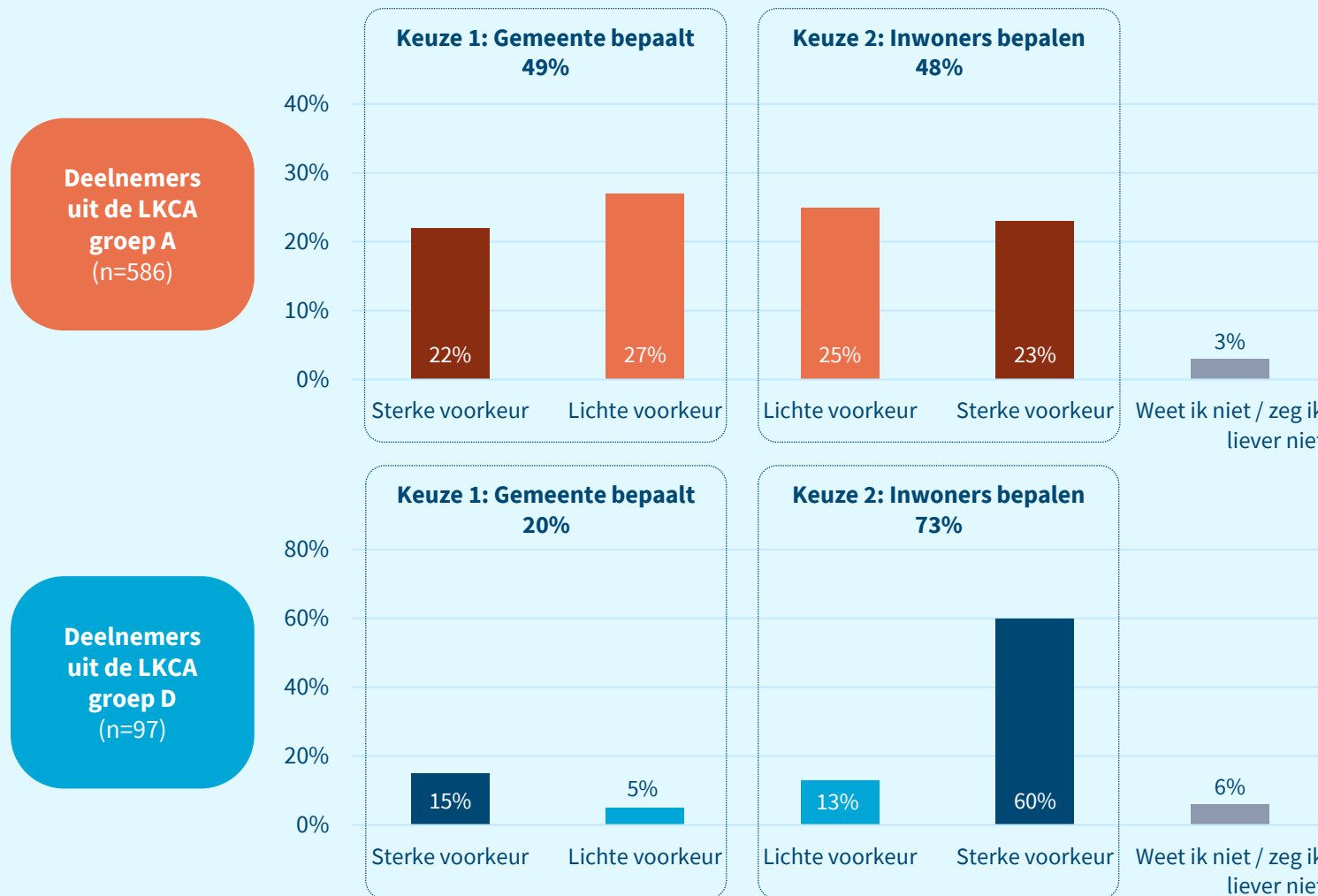
Figuur 3.2. Voorkeur voor een van twee keuzes – houding doel

Uitsplitsing naar gewenste snelheid van de overstap

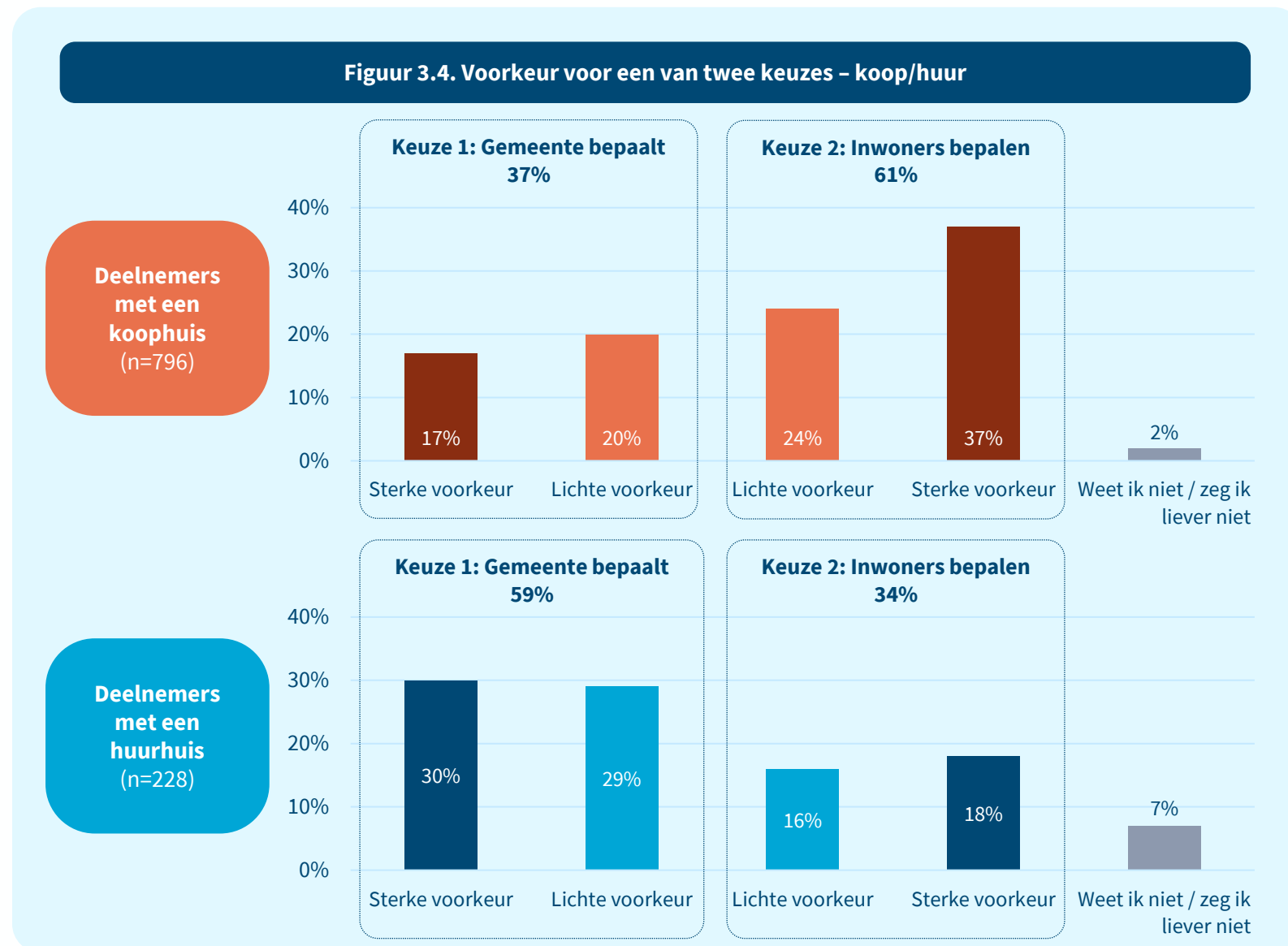
- Onder deelnemers uit groep A van de LKCA analyse – de grote middengroep waaronder 58% van de inwoners vallen, zien we geen duidelijke voorkeur voor een van de twee mogelijkheden. 49% heeft een voorkeur voor keuze 1 en 48% voor keuze 2.
- Mensen die tot groep D behoren, de kleinere groep van 7% van de inwoners die tegen de overstap is of twijfels heeft over hoe er wordt overgestapt, hebben veel vaker een voorkeur voor keuze 2. 73% van deze mensen kiest voor keuze 2, inwoners bepalen, en 20% geeft de voorkeur aan keuze 1, de gemeente bepaalt.

Figuur 3.3. Voorkeur voor een van twee keuzes – snelheid van overstap

Uitsplitsing naar woonsituatie (koop/huur)

- Woningeigenaren geven vaker dan huurders de voorkeur aan keuze 2 (inwoners bepalen). 61% geeft hier de voorkeur aan, waarvan 37% een sterke voorkeur heeft hiervoor.
- Onder huurders zien we juist vaker een voorkeur voor keuze 1 (de gemeente bepaalt). 59% van de huurders geeft hier de voorkeur aan.

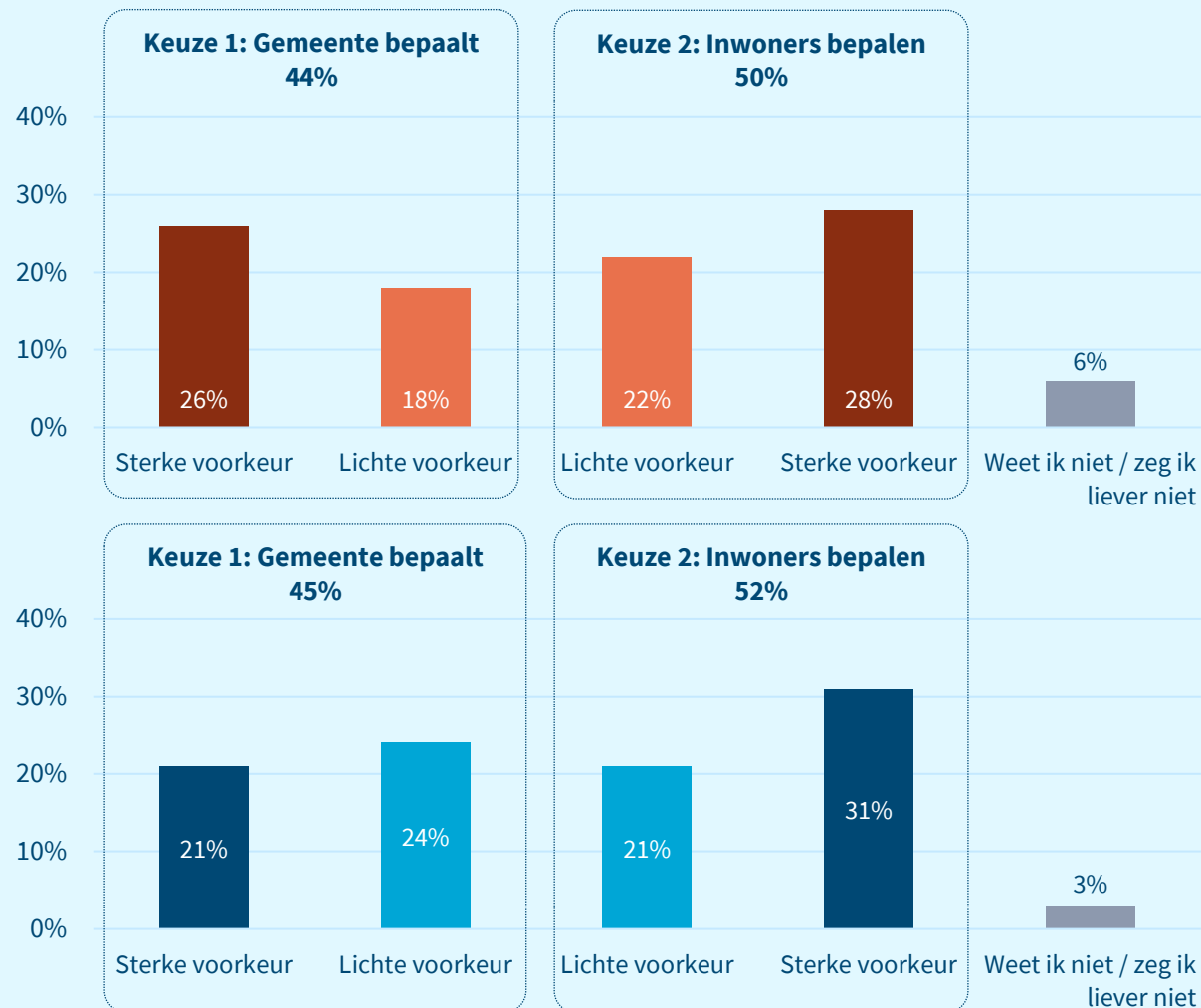
Uitsplitsing naar woongebied (grote kernen)

- De voorkeur voor keuze 1 of keuze 2 van deelnemers uit de grote kernen Bolsward en Sneek komen grotendeels overeen met de gemiddelde voorkeur.
- Zowel bij Bolsward als in Sneek zien we, net als gemiddeld, iets vaker een voorkeur voor keuze 2 (inwoners bepalen) boven keuzes 1.
- In Bolsward is het aantal mensen met een sterke voorkeur voor keuze 1 (de gemeente bepaalt) iets groter dan gemiddeld.

Deelnemers uit Bolsward
(n=121)

Deelnemers uit Sneek
(n=438)

Figuur 3.5. Voorkeur voor een van twee keuzes – woongebied

Waarom maken mensen hun keuze?

Deelnemers hebben een voorkeur voor keuze 1 (de gemeente bepaalt wanneer welke wijk van het aardgas gaat) veelal om redenen van efficiëntie, betaalbaarheid, snelheid, behalen doel. Deelnemers die een voorkeur hebben voor keuze 2 (inwoners bepalen zelf wanneer zij overstappen) vinden dwang vanuit de overheid onwenselijk. Zij uiten ook vaak zorgen over de haalbaarheid en betaalbaarheid. Een deel van deze mensen is niet per definitie negatief over regie vanuit de overheid, maar geeft voorwaarden, bijvoorbeeld alleen als het haalbaar en betaalbaar is, of als een balans wordt gevonden tussen dwang en stimuleren.

Keuze 1 (gemeente bepaalt) veelgenoemde argumenten met illustrerende quote

Samen regelen is efficiënter, goedkoper, sneller	★★★	"Hierbij worden wijken in 1 keer aangepakt. Dit scheelt tijd en geld"
Dit maakt het doel haalbaar	★★★	"Het best haalbaar in de doelstelling niet gaan polderen wie wanneer wat wil"
Voorwaarden: o.a. (financiële) ondersteuning, betrekken bewoners.	★★	"Ik denk dat dit alleen werkt als mensen hulp en mogelijkheden krijgen aangeboden"
Zorgen over o.a. betaalbaarheid en al gedane investeringen	★★	"ben bang dat de overstap hoe dan ook de bewoners veel geld gaat kosten ondanks subsidies."
De gemeente kan dit beter organiseren dan inwoners	★	"Want als de gemeente hierover beslist, dan gebeurt dat door onderzoek en overleg met specialisten op dit gebied. Zij bepalen het tijdstip op een manier die geschikt is voor alle categorieën inwoners van de gemeente."
(Enige) dwang of verplichting is noodzakelijk	★	"Het gedwongen overstappen is nodig en beter voor de toekomst. Mede door de onzekere wereld waar we nu in leven. Maar moet wel met financiële steun/ regeling gebeuren"
Anders doet niet iedereen mee/gebeurt het niet	★	"Mensen gaan niet uit zichzelf de stap nemen"

Keuze 2 (inwoners bepalen): veelgenoemde argumenten met illustrerende quote

Afwijzing van dwang door overheid	★★★	"Je kan burgers nooit iets opleggen of dwingen iets te doen. Dat is onmenselijk. Het is niet voor iedereen haalbaar. Er wordt al zoveel betutteld in dit land."
Het is niet voor iedereen haalbaar/betaalbaar	★★★	"Omdat niet iedereen zomaar het geld heeft om deze grote overstap te maken....als je zelf de keuze hebt kun je er wellicht voor sparen"
Niet overtuigd van het alternatief voor gas	★	"Een warmtepomp is niet het enige alternatief voor gas. Welk alternatief stelt de gemeente voor? Zolang dat niet duidelijk is wil ik zelf de keuze maken"
Niet negatief maar....	★	"Vind het een lastige keuze. [...] Als de overgang naar gasloos geleidelijk is en het goed van tevoren wordt voorgelicht en voorbereid wordt gedaan, dus transparant en eerlijk dan prima als er een soort verplichting is. Wellicht de achterstandswijken met voorrang. Zoiets."
Dwang geeft weerstand (beter stimuleren)	★	
Gebrek aan vertrouwen in beleid	★	"Mensen verplichten nooit goed idee i.v.m. weerstand die je dan krijgt"
Geen voorstander van overstap/wil niet van gas af	-	"Het vertrouwen in gemeentes in het algemeen is aan de lage kant. De garantie dat de gemeente voor de lage kosten gaat zoals in keuze 1 wordt gesuggereerd is wellicht niet haalbaar. De consument heeft hier geen enkele invloed op."

4

Informatie- en participatiebehoefte

Wat voor informatie willen inwoners ontvangen vanuit de gemeente?

Willen zij meedenken met het maken van plannen?

Hoe en wanneer willen zij meedenken?

Welke informatie willen inwoners ontvangen wanneer in hun gebied met de overstap wordt begonnen?

- 90% van de inwoners geeft aan informatie te willen ontvangen wanneer de gemeente in hun gebied begint met de overstap op duurzame warmte. 10% wil dit niet.

Wat voor soort informatie?

- Een meerderheid (71%) wil dan informatie ontvangen over de duurzame warmte die voor hen mogelijk is.
- 63% wil weten wanneer hun wijk duurzame warmte krijgt.
- En 62% wil informatie over de kosten van een warmtepomp of warmtenet.
- Iets meer dan de helft van de mensen (54%) wil informatie over de mogelijkheden om geld te krijgen.
- We zien kleine verschillen in de informatiebehoefte van verschillende doelgroepen. We zien bijvoorbeeld dat mensen met een negatieve houding ten opzichte van het doel vaker geen informatie willen. En ook jongeren willen iets vaker geen informatie.

Figuur 4.1. Welke informatie willen inwoners krijgen?

“Stel, de gemeente gaat in jouw gebied beginnen met de overstap op duurzame warmte. Welke informatie wil je dan van de gemeente krijgen? Je kunt meer antwoorden kiezen.”
(n=890)

Ik wil informatie over de duurzame warmte die mogelijk is voor mijn woning	71%
Ik wil informatie over de kosten van een warmtepomp of warmtenet in mijn wijk	62%
Ik wil informatie over de mogelijkheden om geld te krijgen	54%
Ik wil weten wanneer mijn wijk duurzame warmte krijgt	63%
Ik wil geen informatie ontvangen	10%

Uitgesplitst naar houding ten opzichte van het doel

	(Heel) goed idee (n=653*)	(Heel) slecht idee (n=84*)
Ik wil informatie over de duurzame warmte die mogelijk is voor mijn woning	75%	58%
Ik wil informatie over de kosten van een warmtepomp of warmtenet in mijn wijk	66%	57%
Ik wil informatie over de mogelijkheden om geld te krijgen	55%	58%
Ik wil weten wanneer mijn wijk duurzame warmte krijgt	67%	48%
Ik wil geen informatie ontvangen	7%	18%

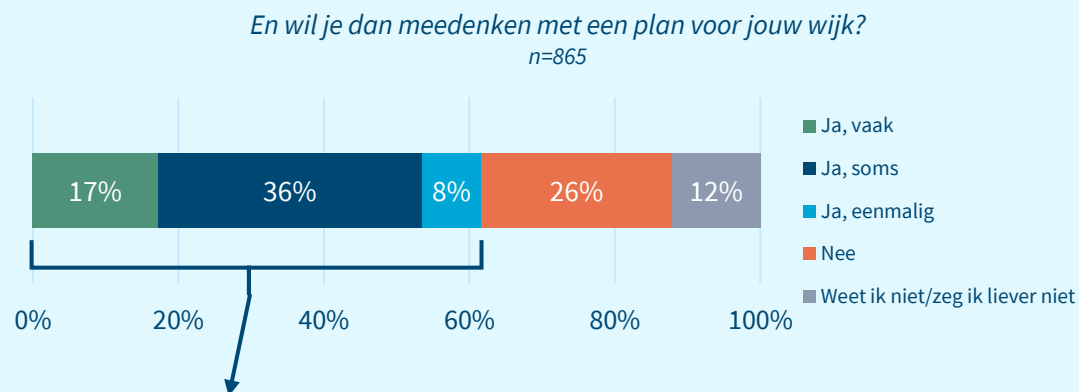
Uitgesplitst naar leeftijd

	<35 jaar (n=69*)	35-65 jaar (n=388*)	>65 jaar (n=428*)
Ik wil informatie over de duurzame warmte die mogelijk is voor mijn woning	67%	74%	70%
Ik wil informatie over de kosten van een warmtepomp of warmtenet in mijn wijk	64%	66%	58%
Ik wil informatie over de mogelijkheden om geld te krijgen	65%	62%	45%
Ik wil weten wanneer mijn wijk duurzame warmte krijgt	67%	65%	60%
Ik wil geen informatie ontvangen	19%	9%	9%

* Getallen tellen niet altijd op tot n=890. Het resterende deel betreft 'zeg ik liever niet'.

Figuur 4.2. Willen inwoners meedenken met een plan voor hun wijk?

Wanneer willen inwoners meedenken bij de plannen over hun wijk?

Gesloten
(n=498)

Vanaf het begin meedenken bij het plan	62%
Reageren als er een plan ligt dat al bijna af is	50%
Weet ik niet/zeg ik liever niet	4%

Hoe willen inwoners meedenken bij de plannen over hun wijk?

Gesloten
(n=490)

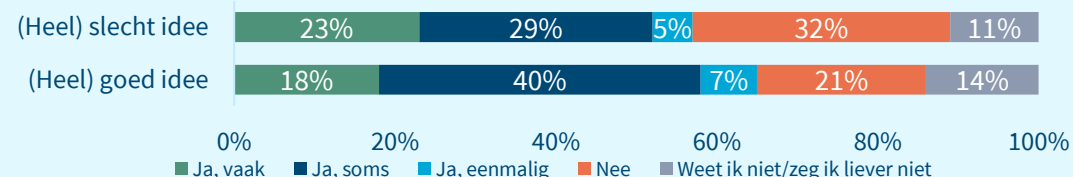
In een onderzoek via internet	68%
In een groep met andere meedenkers	41%
Op een avond met bewoners	44%
Weet ik niet/zeg ik liever niet	5%

Meedenken met plannen in eigen wijk

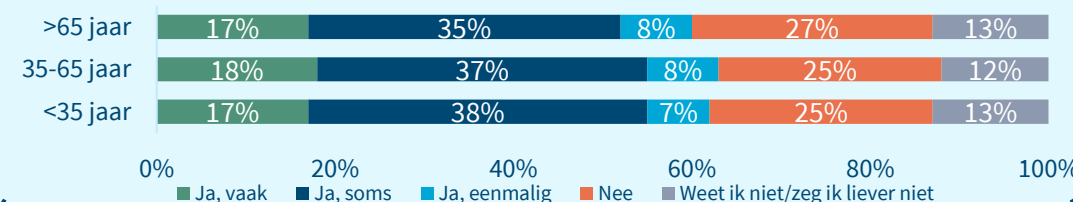
- Een meerderheid (61%) van de inwoners geeft aan in de toekomst mee te willen denken met plannen voor hun wijk. 38% geeft aan dat ze dit niet willen.
- Inwoners willen vaak (59%) meedenken vanaf het begin. 39% wil reageren als er al een plan ligt dat bijna af is.
- Uitgesplitst naar houding ten opzichte van het doel om over te stappen zien we dat mensen die het doel een (heel) slecht idee vinden iets vaker niet mee willen denken dan mensen die het doel een (heel) goed idee vinden. 32% van hen wil niet meedenken. Maar we zien onder deze mensen juist ook een grotere groep die vaak wil meedenken.
- Uitgesplitst naar leeftijd zien we eigenlijk geen verschil in of men wel of niet mee wil denken.

En wil je dan meedenken met een plan voor jouw wijk?

Uitgesplitst naar houding ten opzichte van het doel

Uitgesplitst naar leeftijd

Over het onderzoek

1.	Aanleiding, ontwerpkeuzes, methode, & versies	74
2.	Hoe zag de raadpleging eruit?	78
3.	Wie deden er mee?	85
1.	Deelnemerskenmerken	86
2.	Verduurzaming van de woning	91
4.	Deelnemerservaring	95
5.	Data-analyse & Rapportage	99

1

**Aanleiding, ontwerpkeuzes, methode
& versies**

De gemeente Súdwest-Fryslân wil samen met haar inwoners nadenken over de overstap van aardgas naar duurzame warmte

- *Aanleiding & Doel van de raadpleging.* Net als de rest van Nederland, bereidt de gemeente Súdwest-Fryslân zich voor om geen aardgas meer te gebruiken in 2050. Voor verwarming, warm water en koken wordt overgestapt op het gebruik van schone en duurzame energie. In 2026 maakt de gemeente hier een plan voor: het Warmteprogramma. Hierin beschrijft de gemeente op welke plekken en hoe er de komende tien jaar aan de slag wordt gegaan. Bij het opstellen van het warmteprogramma wil de gemeente de waarden, voorkeuren en zorgen van inwoners meenemen. Daarom heeft de gemeente Populytics gevraagd om een inwonersraadpleging uit te voeren.
- *Participatie.* Om inwoners te betrekken, heeft Populytics een raadpleging uitgevoerd volgens de Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)-methode (zie kader). Het ontwerp van de PWE-raadpleging is op participatieve wijze tot stand gekomen, samen met de gemeente en stakeholders met uiteenlopende perspectieven.
- *Onderzoeksvraag.* In de PWE-raadpleging stond één onderzoeksvraag centraal: wat vinden inwoners belangrijk bij de overstap naar duurzame warmte? Hiernaast kregen deelnemers diverse andere vragen voorgelegd, waaronder een vraag naar het standpunt ten aanzien van de plannen en een afweging over wie er vooral besluit.
- *Looptijd en deelname.* Aan de PWE-raadpleging kon online worden deelgenomen tussen **8 december 2025 en 4 januari 2026**.

Kader 1. Over de methode PWE

- *Wetenschappelijk gevalideerd:* De Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) is een participatiemethode die Populytics vaak inzet om mensen te betrekken bij beslissingen die hen gaan raken. De methode is ontwikkeld en gevalideerd door wetenschappers, onder andere van de TU Delft.

- *Op de stoel van:* De essentie van een PWE-raadpleging is om deelnemers in een online omgeving 20 minuten op de stoel van een beleidsmaker of politicus te zetten. Deelnemers krijgen een zogeheten keuzetaak te zien. Deze keuzetaak modelleert de situatie van beleidsmakers die bezig zijn met het vormen en uitvoeren van beleid. Deelnemers zien realistische beleidsopties die de beleidsmakers overwogen en ze zien dat er beperkingen zijn. Zij ervaren zodoende dezelfde keuze. Wat adviseren ze vervolgens als zij in de schoenen van een beleidsmaker staan? Deelnemers kunnen hun advies motiveren.

- *Begrip voor complexiteit:* Door mee te doen aan een PWE-raadpleging begrijpen deelnemers beter de complexiteit van de beleidskeuze. En de resultaten stellen beleidsmakers in staat om hun keuzes beter aan te laten sluiten op voorkeuren, waarden en zorgen van deelnemers.

In totaal deden 1.628 inwoners uit Súdwest-Fryslân mee aan een van twee versies van de raadpleging

Gesloten raadpleging

Totaal: 1.062 deelnemers

Open raadpleging

Totaal: 566 deelnemers

Aanleiding en doel

- Als inwoners zelf het initiatief nemen om deel te nemen aan een onderzoek kan selectiebias optreden: een oververtegenwoordiging van inwoners met een uitgesproken mening over het onderwerp en/of een ondervertegenwoordiging van deelnemers met een minder uitgesproken mening of die aan zelfselectie doen.
- Het doel van een gesloten onderzoek is om een gebalanceerde steekproef te trekken door proactief een willekeurig geselecteerde groep inwoners te benaderen. Op basis van deze steekproef kunnen onder voorwaarden **representatieve** uitspraken worden gedaan.

- Door het proactief benaderen van een beperkte groep is een gesloten raadpleging per definitie exclusief. Het doel van de open raadpleging is daarom om de **inclusiviteit** te verhogen door alle inwoners de gelegenheid te geven mee te doen.
- Naast de verhoogde inclusiviteit is een belangrijke positieve bijdrage van de open raadpleging dat deelnemers vaak veel uitgebreidere onderbouwingen bij hun keuzes geven. Dit geeft meer inzicht in de waarden die achter voorkeuren liggen.

Wijze van benaderen

- Een willekeurige steekproef van 10.000 huishoudens heeft een uitnodiging ontvangen per brief met een unieke code. De code kon één keer gebruikt worden door de eerste jarige in het huishouden.
- Zie het hoofdstuk [Methodologie](#) voor meer details.
- Alle inwoners van 18 jaar of ouder konden deelnemen aan de open raadpleging. Deze versie is via diverse kanalen onder de aandacht gebracht.
- Zie het hoofdstuk [Methodologie](#) voor meer details.

Het primaire doel van de ontwerpfase is om het beleidsdilemma in kaart te brengen

- *Op de stoel van ...* De essentie van een PWE-raadpleging is om deelnemers in een online omgeving 20 minuten op de stoel van een beleidsmaker of politicus te zetten. Dat betekent dat het doel van de eerste fase (de ontwerpfase) is om de keuzesituatie (of het beleidsdilemma) van de beleidsmaker of politicus in kaart te brengen.
- *Ontwerpsessies.* Dat doen we onder andere op basis van bronnenonderzoek en in zogeheten ontwerpessies. De uitkomsten van deze sessie(s) vertalen we naar een zogeheten PWE-keuzetaak (zie kader). De keuzetaak in deze raadpleging modelleren de uitgangspunten die de gemeente tegen elkaar moet afwegen binnen de warmtetransitie. Deelnemers zien realistische opties die de beleidsmakers overwegen en ze zien dat er beperkingen zijn. Zij ervaren zodoende dezelfde keuze. Wat adviseren ze vervolgens als zij in de schoenen van een beleidsmaker staan? In dit onderzoek heeft een ontwerpessie plaatsgevonden met medewerkers van de gemeente en externe stakeholders.
- *Iteratief ontwerp.* Op basis van de ontwerpessies heeft Populytics in samenwerking met medewerkers van de gemeente de uitgangspunten uitgewerkt in vragen en teksten. Deze zijn in een iteratief proces steeds verder aangescherpt, waarbij de gemeente meerdere keren feedback heeft kunnen geven. Ook is er een schriftelijke feedbackronde geweest voor deelnemers aan de ontwerpessie; iedereen kreeg zodoende de mogelijkheid om feedback te geven op een 95% versie. Na verwerking van die feedback is er een tekstredactie gedaan zodat alle teksten in het onderzoek op B1 niveau begrijpelijk zijn.

Kader 2. Wat is een PWE-keuzetaak?

- *Definitie:* Een keuzetaak volgens de PWE-methode is een experimentele opzet om voorkeuren van deelnemers te achterhalen, vaak over maatschappelijke vraagstukken. Een keuzekaart kenmerkt zich door vier elementen die gezamenlijk een beleidsdilemma modelleren.

1

- Een onderzoeksvraag over de voorkeuren van de deelnemer rond een bepaald thema. Deze vraag sluit zo goed mogelijk aan bij de vraag van een bestuurder of beleidsmaker.

2

- Een aantal opties die de deelnemer gelijktijdig en in samenhang afweegt. Dit kunnen bijvoorbeeld beleidsdoelen, principes, criteria of maatregelen zijn.

3

- Uitgebreide informatie over de opties, zoals een beschrijving van de huidige situatie, het handelingsperspectief van de overheid, en mogelijke consequenties van kiezen voor de optie.

4

- Een beperking zodat de deelnemer niet alle opties kan minimaliseren of maximaliseren. Een deelnemer ervaart 'keuzepijn'.

2

**Hoe zag de raadpleging
eruit?**

Stoppen met aardgas - De eerste vraag was of deelnemers het overstappen van aardgas naar duurzame warmte een goed idee vonden

- *De vraag.* Deelnemers kregen de vraag of ze het overstappen van aardgas naar duurzame warmte een goed idee vinden. De vraag was: *“In Nederland bereiden we ons voor op de overstap van aardgas naar duurzame warmte. In de toekomst – uiterlijk in 2050 – willen we voor verwarming, warm water en koken alleen nog schone en duurzame energie gebruiken. Dat hebben alle landen in Europa met elkaar afgesproken en in een wet vastgelegd. Ook in Súdwest-Fryslân gaan we overstappen van aardgas naar duurzame warmte. Vind je dit een goed idee?”* Deelnemers kregen hierna de mogelijkheid om hun antwoord toe te lichten.
- *Wel deelnemen?* Als deelnemers aangaven dat ze het een (heel) slecht idee vonden, dan kregen ze de vraag of ze verder wilden gaan met de raadpleging. En toch hun mening wilden geven. Deelnemers zagen hierbij de volgende uitleg: *“Je hebt geantwoord dat je het een (heel) slecht idee vindt om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte. De volgende vragen gaan over wat je belangrijk vindt bij deze overstap. We vragen je om toch jouw mening te geven. Ook als je liever doorgaat met aardgas. De gemeente wil de mening weten van alle inwoners. Wil je toch jouw mening geven?”*
- *Twee doelen.* Deze vragen had twee doelen:
 1. Inzicht krijgen in welke mate deelnemers het een goed dan wel slecht idee vinden dat de gemeente gaat stoppen met het gebruik van aardgas.
 2. Deelnemers die het aardgasvrij worden een slecht idee vinden de kans geven om ook hun mening te geven.

Kader 3. Afbeelding van de vragen die deelnemers te zien kregen

Overstappen van aardgas naar duurzame warmte

In Nederland bereiden we ons voor op de overstap van aardgas naar duurzame warmte. In de toekomst – uiterlijk in 2050 – willen we voor verwarming, warm water en koken alleen nog schone en duurzame energie gebruiken. Dat hebben alle landen in Europa met elkaar afgesproken en in een wet vastgelegd. Ook in Súdwest-Fryslân gaan we overstappen van aardgas naar duurzame warmte. Vind je dit een goed idee? ^(1/2)

- ☐ Ja, ik vind het een heel goed idee
- ☐ Ja, ik vind het een goed idee
- ☐ Neutraal
- ☐ Nee, ik vind het een slecht idee
- ☐ Nee, ik vind het een heel slecht idee
- ☐ Weet ik niet/zeg ik liever niet

Wil je je antwoord toelichten? ^(2/2)

Redenen voor de overstap naar duurzame warmte

- *Doel.* We zijn benieuwd naar wat voor mensen redenen zouden kunnen zijn om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte. Ook als men liever aardgas blijft gebruiken, zijn we benieuwd hoe je onderstaande redenen afweegt.
- Er werden vijf redenen voorgelegd waarbij deelnemers konden aangeven of ze dit heel belangrijk, belangrijk, een beetje belangrijk of niet belangrijk vonden:
 - *Hoe belangrijk is het voor jou om **geld te besparen**, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte?*
 - *Hoe belangrijk is het voor jou om **fijner te wonen**, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte? Bijvoorbeeld door betere isolatie en minder tocht.*
 - *Hoe belangrijk is het voor jou om bij te dragen aan het **tegengaan van klimaatverandering**, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte?*
 - *Hoe belangrijk is het voor jou om **samen met mensen in de buurt** te kiezen om over te stappen op duurzame warmte?*
 - *Hoe belangrijk is het voor jou om **minder afhankelijk te worden van aardgas uit andere landen**, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte?*

Kader 4. Voorbeeld van enkele vragen over de overstap naar duurzame warmte

Redenen voor de overstap naar duurzame warmte

We zijn benieuwd naar wat voor jou redenen zouden kunnen zijn om over te stappen van aardgas naar duurzame warmte. Ook als je liever aardgas blijft gebruiken, zijn we benieuwd hoe je onderstaande redenen afweegt.

Hoe belangrijk is het voor jou om **geld te besparen**, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte? (1/5)

☐ Heel belangrijk

☐ Belangrijk

☐ Een beetje belangrijk

☐ Niet belangrijk

☐ Weet ik niet/zeg ik liever niet

Hoe belangrijk is het voor jou om **fijner te wonen**, in de keuze om over te stappen op duurzame warmte? Bijvoorbeeld door betere isolatie en minder tocht. (2/5)

☐ Heel belangrijk

☐ Belangrijk

☐ Een beetje belangrijk

☐ Niet belangrijk

☐ Weet ik niet/zeg ik liever niet

Een keuze over wie er vooral bepaalt

- *Doel.* Inzicht krijgen in hoe deelnemers afwegingen maken tussen verschillende keuzes die samenhangen met wie vooral bepaalt.
- *Keuzesituatie.* Deelnemers kregen een keuze voorgelegd. Ze konden aangeven of keuze 1 of keuze 2 hun voorkeur had en in welke mate.
- *Motivatatie.* Vervolgens konden ze hun keuze toelichten.
- *Analyse.* We analyseren hoe vaak deelnemers aangeven een (lichte of sterke) voorkeur te hebben voor keuze 1 of 2. En we analyseren de argumenten die deelnemers geven in de motivatie van hun voorkeur.

Kader 5. Afbeelding van de vragen die deelnemers te zien kregen

Keuze

De gemeente maakt plannen voor verwarming van huizen, warm water en koken met duurzame energie. Zij moet daarbij keuzes maken. Stel dat het niet allebei kan, welke keuze heeft jouw voorkeur?

Keuze 1: De gemeente bepaalt wanneer welke wijk van het aardgas gaat om te zorgen dat het de samenleving zo weinig mogelijk geld kost. Ook als dat betekent dat inwoners op een bepaald moment in de toekomst gedwongen worden om te stoppen met aardgas.

Keuze 2: Inwoners bepalen zelf wanneer zij overstappen van aardgas naar duurzame warmte. Ook als dat betekent dat het de samenleving meer geld kost.

Welke keuze heeft jouw voorkeur? (1/2)

- ☐ Ik heb een sterke voorkeur voor keuze 1
- ☐ Ik heb een lichte voorkeur voor keuze 1
- ☐ Ik heb een lichte voorkeur voor keuze 2
- ☐ Ik heb een sterke voorkeur voor keuze 2
- ☐ Weet ik niet/zeg ik liever niet

Kun je je keuze uitleggen? (2/2)

De hoofdvraag van de PWE-raadpleging was wat inwoners belangrijk vinden bij het overstappen van aardgas naar duurzame warmte

- *Doel.* Deze PWE-keuzetaak heeft als doel inzicht te krijgen in de waarde die deelnemers toekennen aan acht opties waarmee rekening gehouden kan worden voor de overstap naar aardgasvrij.
- *Keuzesituatie.* Deelnemers verdeelden 40 punten over acht opties waar gemeente meer of minder prioriteit aan kan geven. Elke deelnemer kreeg deze in willekeurige volgorde te zien. De acht opties zijn:
 - *We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente*
 - *We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte*
 - *We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken*
 - *We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente*
 - *We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte*
 - *We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen*
 - *We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt*
 - *We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen*
- *Extra informatie.* Onder de roze informatieknoppen konden deelnemers aanvullende informatie lezen over iedere optie.

Kader 6. De keuzetaak met acht opties

<

In de toekomst gebruiken we duurzame warmte in huizen en gebouwen in plaats van aardgas. Wat is daarbij volgens jou belangrijk?

Gebruik de + en - knoppen om 40 punten te verdelen. Klik op de i-knop voor meer informatie.

We kiezen voor nieuwe installaties voor verwarmen die zo min mogelijk ruimte innemen in de buurt*i*

-

0

+

We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om te zorgen dat huizen fijner worden om in te wonen*i*

-

0

+

We gebruiken zoveel mogelijk energie die is gemaakt in de gemeente*i*

-

0

+

We zetten eerst zoveel mogelijk in op energiebesparing en isolatie voordat we overstappen*i*

-

0

+

We helpen sommige inwoners extra om over te stappen op duurzame warmte*i*

-

0

+

We stappen zo snel mogelijk over op duurzame warmte*i*

-

0

+

We gebruiken de overstap naar duurzame warmte om de buurt groener te maken*i*

-

0

+

We zorgen ervoor dat de overstap naar duurzame warmte zoveel mogelijk geld en werk oplevert in onze gemeente*i*

-

0

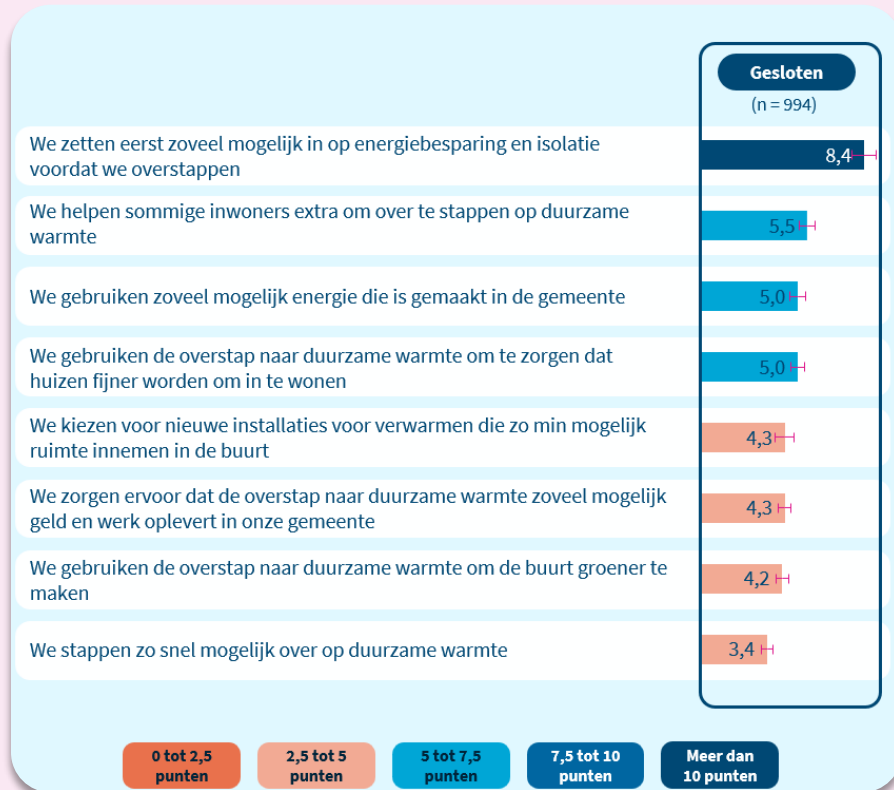
+

punten

0/40

Kader 7. Voorbeeld uitkomsten met uitleg - Gemiddelden

Gemiddelden

- We presenteren eerst de resultaten voor de gesloten raadpleging: de gemiddelde punten per optie.
- Deze resultaten zijn door herweging representatief voor de inwoners van de gemeente op de kenmerken leeftijd, gender, opleiding en woonsituatie (koop/huur).

2,5

Betrouwbaarheidsintervallen

- Bij resultaten van een steekproef van deelnemers is er altijd een bepaalde onzekerheid. De roze hekjes laten zien wat de gemiddelde puntenverdeling zou zijn als alle inwoners uit de gemeente zouden meedoen aan de raadpleging.
- In statistische termen heten de hekjes een 'betrouwbaarheidsinterval'. Als alle inwoners van de gemeente mee zouden doen, dan bevinden de uitkomsten zich met 95% zekerheid binnen dit interval.
- Als de intervallen van twee opties niet overlappen, dan is het verschil tussen deze opties *significant*. Ter illustratie, in deze uitkomsten zien we dat de eerste optie significant verschilt van alle andere opties, maar de tweede en derde opties verschillen niet significant van elkaar. Het zou kunnen dat de prioritering van deze twee opties andersom is.

Uitleg: Hoe analyseren we de motivaties van deelnemers?

- *Motivatie.* Nadat deelnemers hun punten hadden verdeeld over de acht opties, konden zij optioneel hun keuze motiveren. Daarbij noemen zij – in verschillende persoonlijke bewoordingen – vaak vergelijkbare argumenten.
- *Analyse.* We hebben van iedere keuze-optie een willekeurige selectie aan motivaties geanalyseerd. Op basis hiervan zijn er argumentencategorieën naar voren gekomen. In de analyse maken we onderscheid in motivaties van deelnemers die een optie weinig prioriteit geven (0 of een paar punten) tegenover deelnemers die een optie meer of veel punten geven (paar punten tot 40 punten).
- *Belangrijkste argumenten.* We laten de meest genoemde argumenten zien binnen een optie. Met sterren geven we aan hoe vaak een argument wordt genoemd.
 - ★★★ betekent dat meer dan 20% van de geanalyseerde motivaties hierover gaat. Dit vormt de hoofdmoot van de argumenten die bij een optie gegeven worden; dit argument springt er duidelijk uit.
 - ★★ betekent dat tussen de 10% en 20% van de geanalyseerde motivaties hierover gaat. Dit argument wordt vaak genoemd.
 - ★ betekent dat tussen de 5% en 10% van de geanalyseerde motivaties hierover gaat. Dit argument komt minder vaak voor maar wordt wel een aantal keer genoemd. We laten het vooral zien om de veelzijdigheid van de argumenten weer te geven.
 - - argumenten die een interessant perspectief geven, maar door minder dan 5% van de mensen worden genoemd geven we soms weer onder dit kopje.

Kader 8. Deelnemers konden na de puntenverdeling hun keuze uitleggen

Bedankt voor uw mening!

We vinden het interessant om meer te weten hierover.

Kunt u uitleggen waarom u punten heeft gegeven aan deze optie(s)?

Inwoners die weinig geld hebben, krijgen extra hulp om de overstap naar aardgasvrij te maken
20 x

Mensen hoeven zelf zo min mogelijk te regelen bij de overstap naar aardgasvrij
20 x

3

Wie deden er mee?

3A

Deelnemerskenmerken

3B

Verduurzaming van de woning

3.1

Deelnemerskenmerken

- Wie hebben er meegedaan aan de raadpleging?

De uitkomsten van het gesloten onderzoek zijn door herweging representatief voor de hele gemeente.

- *Werving via brieven.* 10.000 huishoudens van gemeente hebben een brief gekregen met een unieke code. Om de steekproef zo representatief mogelijk te maken, vroegen we of de eerstvolgende jarige in huis, boven de 18 jaar, mee wilde doen. In totaal deden via deze route **1.062** mensen mee aan het gesloten onderzoek.
- *Werving via communicatie campagne.* Alle inwoners van 18 jaar of ouder konden deelnemen aan het open onderzoek. Deze versie is via diverse kanalen onder de aandacht gebracht door de gemeente. In totaal zijn op deze manier **566** deelnemers geworven.
- *Representativiteit op gender, leeftijd, opleiding en woonsituatie.* De deelnemers aan het gesloten onderzoek zijn wat betreft hun kenmerken niet representatief voor alle inwoners van de gemeente. Vrouwen, inwoners tot 35 jaar, inwoners met een basisonderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs opleiding en huurders zijn ondervertegenwoordigd. Om ervoor te zorgen dat we op basis van het onderzoek representatieve uitspraken kunnen doen is de data herwogen. Dit is een gebruikelijke aanpak in dit soort analyses. Lees [hier](#) meer over deze aanpak. We hebben bijvoorbeeld meer waarde toegekend aan de antwoorden van de groepen die ondervertegenwoordigd waren. Zo kunnen we op basis van dit onderzoek representatieve uitspraken doen over alle inwoners van Súdwest-Fryslân op de kenmerken leeftijd, gender, opleidingsniveau en woonsituatie.
- *Relatie met de gemeente.* De meeste deelnemers aan het onderzoek zijn inwoners van de gemeente. In totaal gaven 155 mensen aan dat ze ondernemer zijn in de gemeente. Deze groep ondernemers kreeg in het onderzoek een aantal extra vragen specifiek gericht op hun situatie als ondernemer.

Figuur 3.1. Kenmerken van de deelnemers*
Gesloten raadpleging (n=1.062) / Open raadpleging (n=566)

Gender	Aandeel gemeente**	Aandeel gesloten raadpleging (aantal)	Aandeel open raadpleging (aantal)
Vrouw	49,9%	34,4% (365)	35,3% (200)
Man	50,1%	64,3% (683)	62,7% (355)
Leeftijd			
Jonger dan 35	22,0%	7,5% (80)	8,1% (46)
35 tot 65 jaar	47,5%	43,3% (460)	58,5% (331)
65 jaar of ouder	30,6%	48,4% (514)	32,2% (182)
Opleiding			
Praktisch	27,0%	11,7% (125)	10,4% (59)
Middelbaar	47,6%	35,4% (376)	35,7% (202)
Theoretisch	25,4%	49,8% (529)	50,2% (284)
Koop- of huurwoning			
Koop	65,0%	76,8% (809)	82,8% (456)
Huur	35,0%	22,1% (233)	15,1% (83)
Relatie met de gemeente			
Woonachtig	-	90,9% (966)	87,1% (493)
Woonachtig & ondernemer	-	8,3% (88)	10,6% (60)
Ondernemer	-	0,5% (3)	0,7% (4)

* Percentages tellen niet altijd op tot 100%. Het resterende deel betreft 'zeg ik liever niet'.

** Bron: CBS (2024). Opleidingsdata is over 2021, voor bevolking 15-75 jaar.

Uit alle gebieden deden mensen mee aan de raadpleging

De figuur op deze slide laat de samenstelling van deelnemers aan de raadpleging zien naar gebied waar ze wonen.

- De deelnemers van zowel de gesloten als de open raadpleging zijn gespreid over de gemeente. Uit alle gebieden deden mensen mee. Er zijn geen gebieden (sterk) oververtegenwoordigd of ondervertegenwoordigd.

Figuur 3.2. Woongebied van de deelnemers
Gesloten raadpleging (n=1.054) / Open raadpleging (n=553)

Gebied	Aandeel gemeente*	Aandeel gesloten raadpleging	Aandeel open raadpleging
Bouwhoek	4,4%	2,8%	3,6%
Littenseradiel	6,1%	5,7%	8,5%
Weidestreek Oost	1,3%	0,9%	1,1%
Weidestreek West	0,6%	2,2%	1,6%
Boarnsterhim	1,7%	1,7%	1,5%
Bolsward	11,2%	11,8%	13,0%
Makkum	3,6%	3,9%	3,3%
Oost IJlst	2,4%	1,1%	0,7%
Noordwest IJlst	1,6%	1,2%	1,1%
Sneek	38,8%	42,0%	38,0%
Weidestreek Zuid	1,7%	1,2%	0,5%
Weidestreek Zuidwest	0,8%	1,3%	1,3%
Oosthem	1,8%	1,3%	1,6%
IJlst	3,2%	2,5%	1,1%
Zuidoost IJlst	1,6%	0,5%	1,1%
West IJlst	1,2%	1,2%	1,5%
Zuid IJlst	3,6%	2,6%	2,5%
Nijefurd	6,2%	6,0%	5,8%
Woudsend	1,8%	2,4%	2,4%
Koudum	3,9%	3,1%	4,5%
Hemelum	2,5%	2,9%	1,3%

* Bron: CBS (2025).
** Deze percentages zijn berekend voor de deelnemers die aangeven woonachtig te zijn in de gemeente.

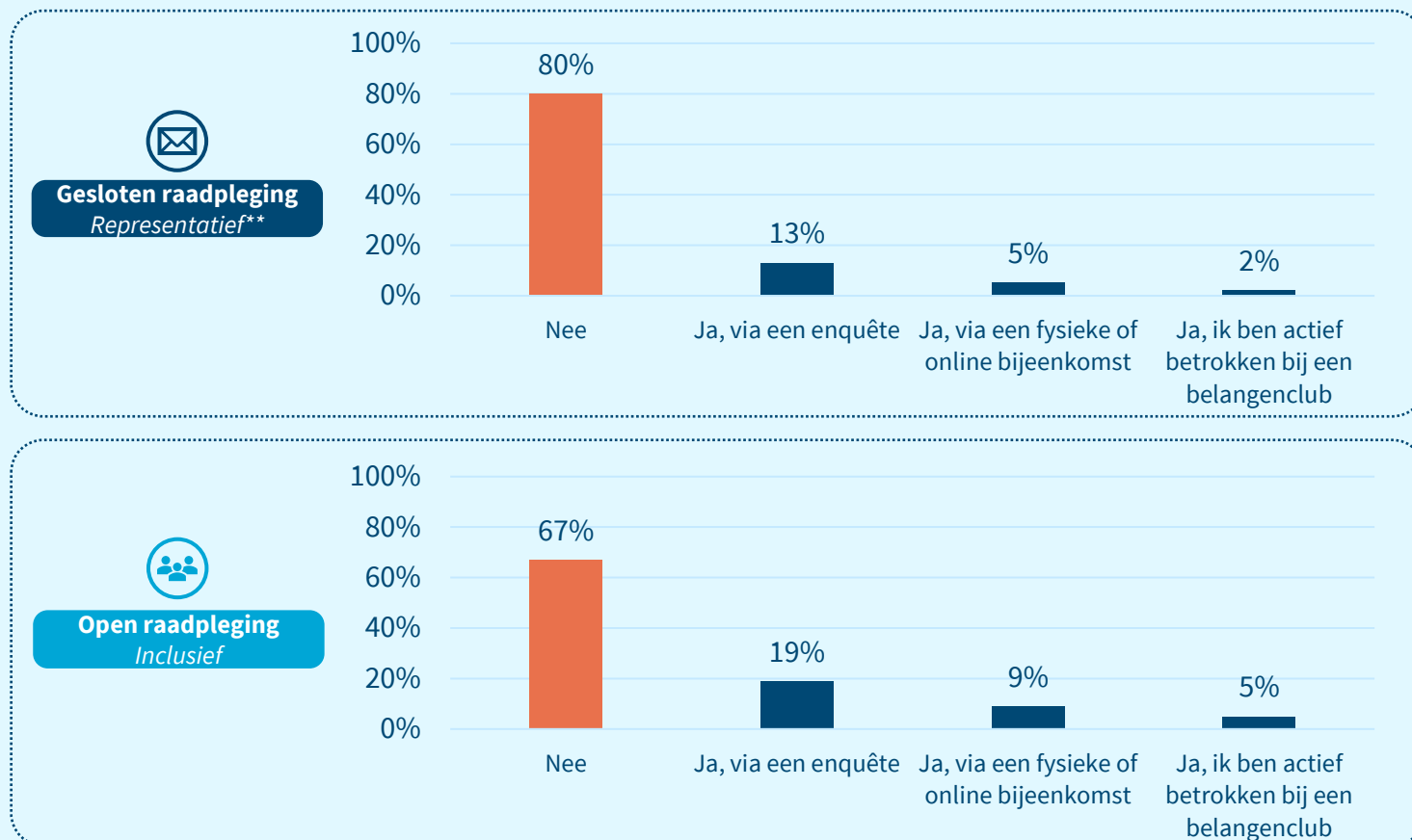
Er deden mensen mee die nog niet eerder hun mening gaven

- Een meerderheid van de deelnemers (**80%**) gaf niet eerder zijn/haar mening over dit onderwerp. De raadpleging heeft daarmee een nieuwe groep bereikt. **20%** van de deelnemers gaf wel eerder zijn of haar mening aan de overheid over dit onderwerp.
- We zien dat aan het open onderzoek relatief iets meer mensen meedoen die al eens eerder hun mening gaven over dit onderwerp (**33%**). **67%** deed dit niet eerder.

Figuur 3.3. Hebben deelnemers al eerder hun mening hebben gegeven?

Gesloten raadpleging (n=903) / Open raadpleging (n=415)*

Heb je al eens je mening gegeven aan de overheid over dit onderwerp?

* Deze vraag was niet verplicht en is daarom niet door alle deelnemers ingevuld.

** Resultaten zoals hier, waar het niet gaat om de keuzes die mensen maken, zijn niet herwogen. De resultaten zijn dan niet representatief voor de gemeente.

Figuur 3.4. Over deelnemers*
Gesloten raadpleging (n=1.062) / Open raadpleging (n=566)

Samenstelling huishouden	Gesloten (n=958)	Open (n=430)
Ik woon alleen	29,2%	9,3%
Ik woon met één persoon samen, zonder kinderen	46,1%	51,4%
We zijn een gezin met één ouder	3,8%	2,8%
We zijn een gezin met twee ouders	19,6%	33,3%
Iets anders, bijvoorbeeld een studentenwoning	1,3%	0,2%

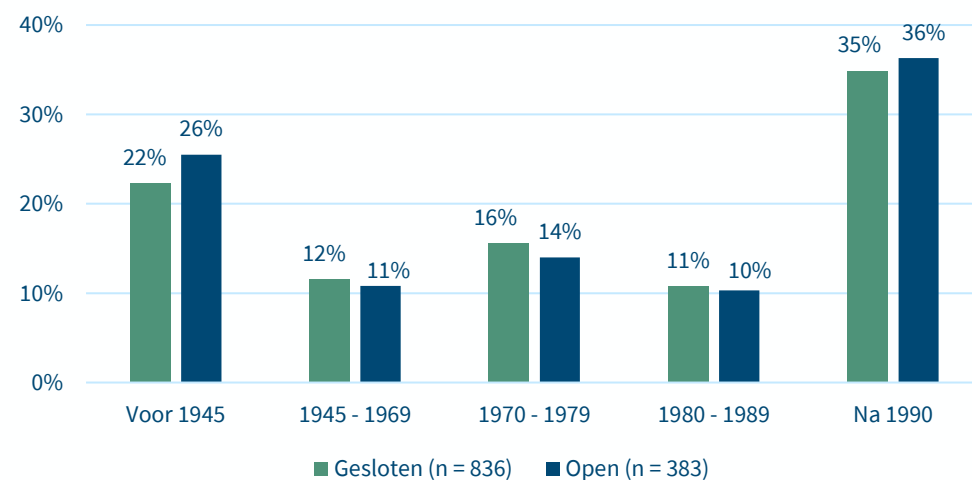
Financiële situatie	Gesloten (n=813)	Open (n=367)
Zeer makkelijk kunnen rondkomen	19,7%	18,5%
Makkelijk kunnen rondkomen	36,5%	34,1%
Niet makkelijk, niet moeilijk kunnen rondkomen	32,7%	33,0%
Moeilijk kunnen rondkomen	4,3%	5,2%
Zeer moeilijk kunnen rondkomen	0,7%	3,0%

Woonsituatie	Gesloten (n=1.054)	Open (n=553)
Koopwoning	76,8%	82,5%
Huurwoning, woningcorporatie	18,1%	12,3%
Huurwoning, niet woningcorporatie	4,0%	2,7%

Uit alle segmenten deden mensen mee aan de raadpleging

- *Samenstelling huishouden.* De grootste groep deelnemers aan het gesloten onderzoek woont samen zonder kinderen (**46,1%**). Iets minder dan een derde van de deelnemers (**29,2%**) woont alleen. En **19,6%** geeft aan onderdeel te zijn van een gezin met twee ouders. Een kleinere groep geeft aan onderdeel te zijn van een één-oudergezin (**3,8%**) of in een ander type huishouden te wonen, bijvoorbeeld met huisgenoten (**1,5%**).
- *Financiële situatie.* Een meerderheid van de deelnemers aan de gesloten raadpleging (**56,1%**) kan (zeer) makkelijk rondkomen. Een kleine groep (**5,0%**) geeft aan (zeer) moeilijk rond te kunnen komen. De rest (**32,7%**) kan niet makkelijk, niet moeilijk rondkomen.
- *Woonsituatie.* Het merendeel van de deelnemers (**76,8%**) woont in een koopwoning. De rest huurt, waarvan het grootste deel via een woningcorporatie.

Uit welk bouwjaar komt uw huis?

3.2

Verduurzaming van de woning

- Welke aanpassingen hebben inwoners gedaan om hun woning te verduurzamen?
- Wat zijn zij nog van plan om te doen?

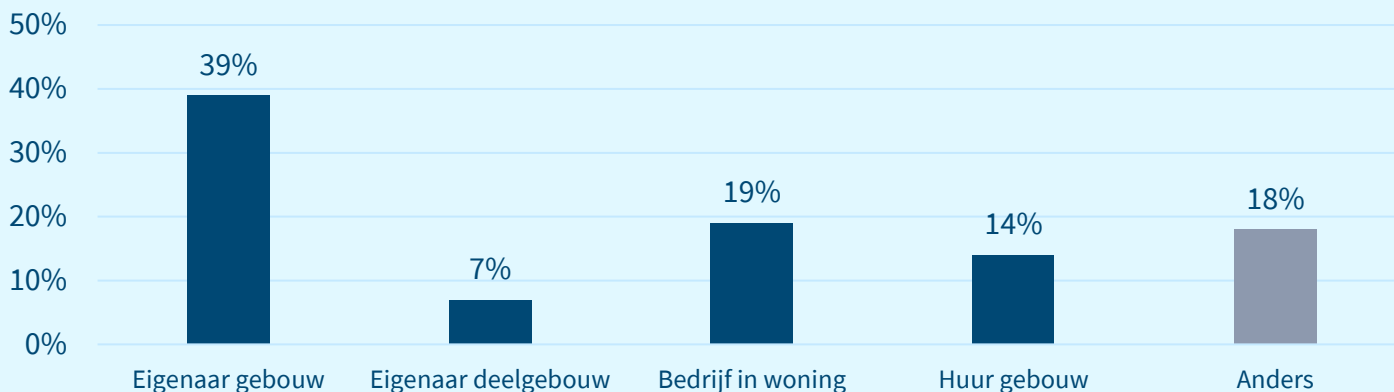
Over eigenaarschap van gebouwen en hoe deze verwarmd worden

- De deelnemende ondernemers kregen extra vragen over hun gebouw: of ze hier de eigenaar van zijn en hoe de bedrijfsruimte nu verwarmd wordt.
- 39% van de 117 ondernemers is eigenaar van hun bedrijfsruimte. 19% werkt vanuit de eigen woning. Kleinere groepen huren hun gebouw (14%) of zijn deeleigenaar (7%).
- Bijna de helft van de bedrijfsruimtes (47%) wordt verwarmd met een cv-ketel. 17% gebruikt een elektrische of hybride warmtepomp.

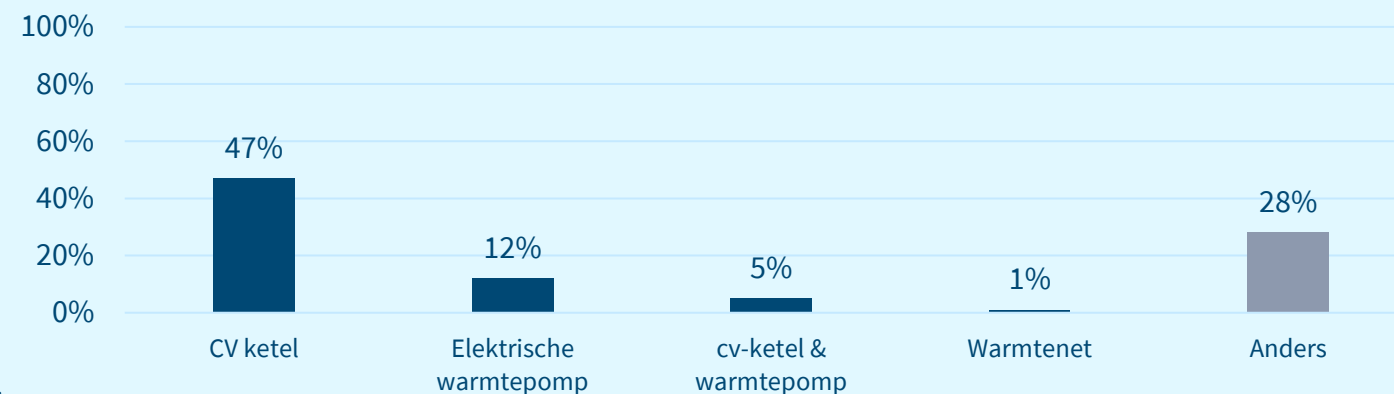
Figuur 3.5. Bent u eigenaar van uw bedrijfsruimte en hoe wordt deze ruimte verwarmt?

Gesloten en open raadpleging (n=117)

Ben je eigenaar van de bedrijfsruimte waar je je bedrijf in hebt?

Wat voor verwarming is er nu in de bedrijfsruimte van je bedrijf?

* Deze vraag was niet verplicht en is daarom niet door alle deelnemers ingevuld.

** Resultaten zoals hier, waar het niet gaat om de keuzes die mensen maken, zijn niet herwogen. De resultaten zijn dan niet representatief voor de gemeente.

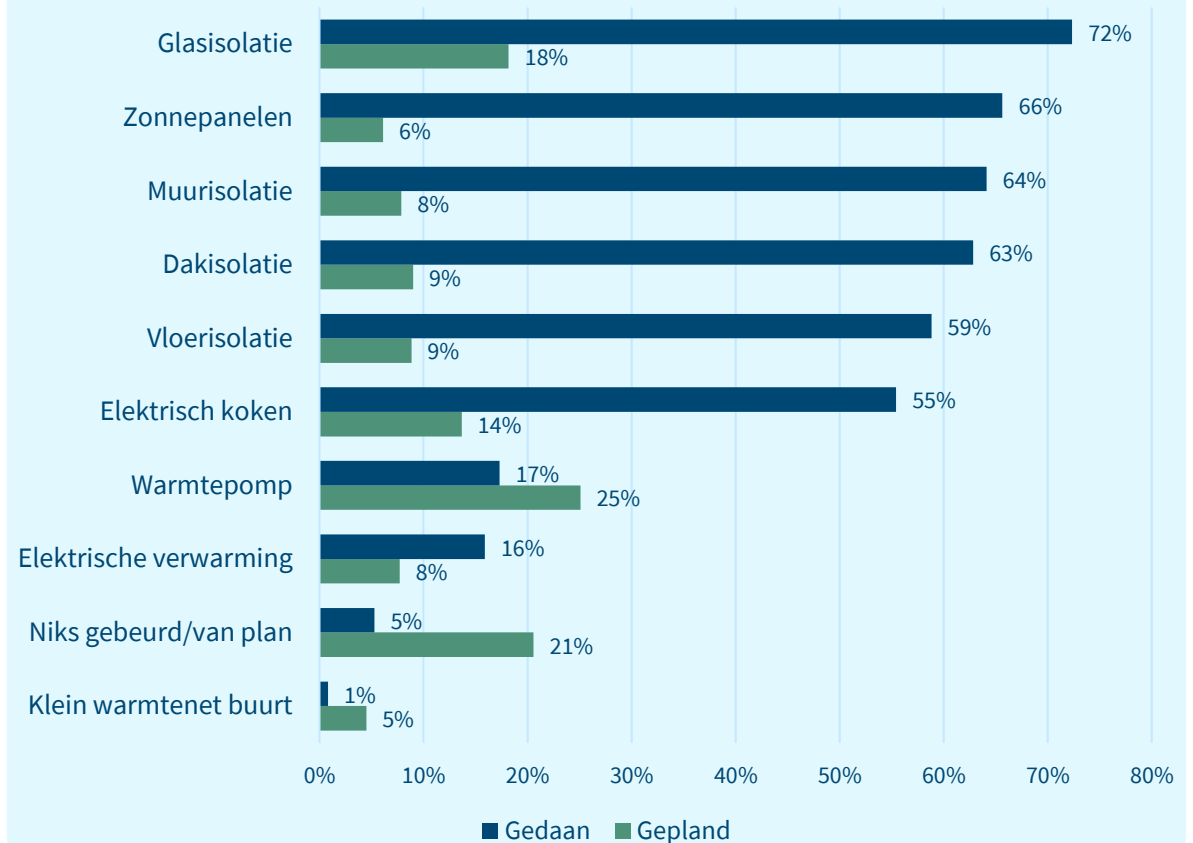
Welke verduurzamingen heeft u gedaan aan uw woning en welke bent u nog van plan te doen over 5 jaar?

- Aan deelnemers werd gevraagd wat er al is gedaan aan het energiezuinig en duurzaam maken van hun woning en n wat voor plannen ze hebben op dit vlak voor de komende vijf jaar.
- Stand van verduurzaming.* Een meerderheid heeft isolatie in hun woning, dit gaat om glas-, muur-, dak- en vloerisolatie. Daarnaast heeft een meerderheid (66%) zonnepanelen. En iets meer dan de helft van de mensen kookt elektrisch (55%). 17% van de mensen geeft aan een warmtepomp te hebben. Van deze mensen geeft 42% aan dat dit gaat om een hybride waterpomp en 58% heeft een volledig elektrische waterpomp. 16% van de mensen heeft elektrische verwarming in huis en 1% heeft met burens een klein warmtenet onderzocht. 5% van de mensen geeft aan dat er nog niks is gebeurd.
- Wat zijn mensen nog van plan.* Een kwart van de deelnemers (25%) geeft aan dat ze de plannen hebben om de komende vijf jaar een warmtepomp te nemen. 18% van de mensen wil iets met glasisolatie doen de komende jaren en 14% wil overstappen op elektrisch koken. 8/9% van de mensen denkt na over muur-, dak- en/of vloerisolatie. En 6% wil zonnepanelen nemen. 5% van de mensen wil de komende jaren samen met burens de mogelijkheden onderzoeken voor een klein warmtenet.

Figuur 3.6. Verduurzamen woning

Gesloten raadpleging (n=850 en n=622)*

*Wat is er al gedaan aan het energiezuinig en duurzaam maken van de woning?
En wat voor plannen hebben mensen voor de komende vijf jaar?*

* Resultaten zoals hier, waar het niet gaat om de keuzes die mensen maken, zijn niet herwogen. De resultaten zijn dan niet representatief voor de gemeente

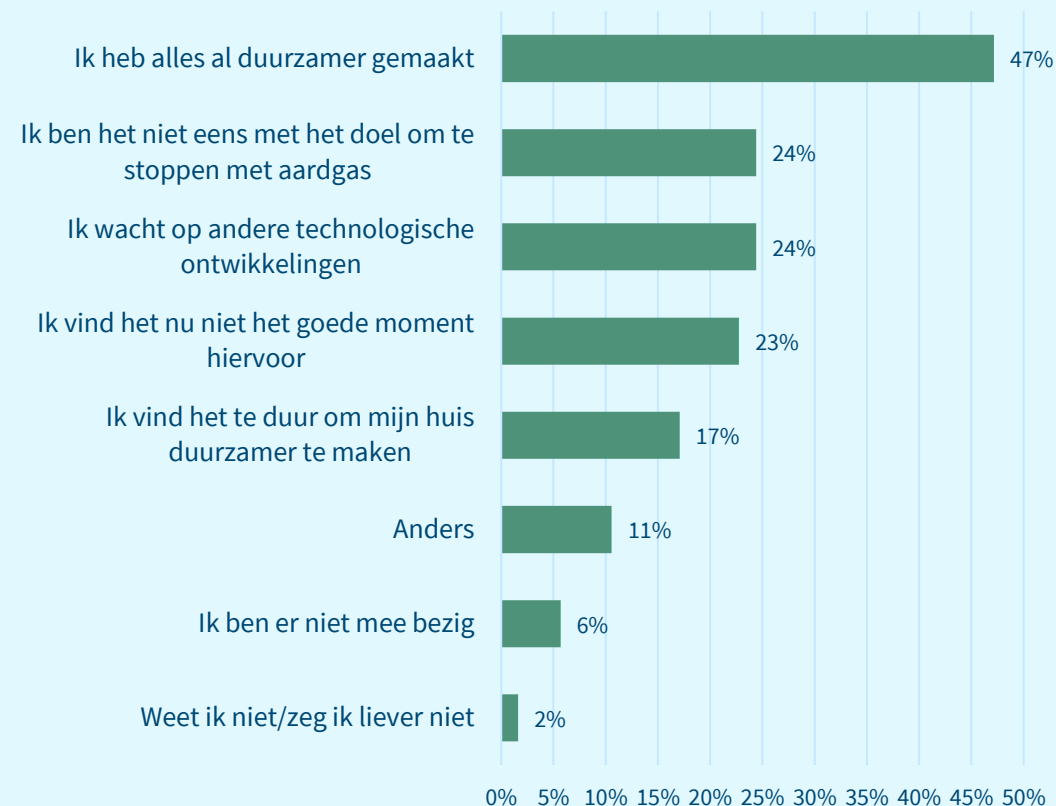
Bijna de helft van de mensen die geen plannen heeft om hun huis energiezuiniger of duurzamer te maken, heeft alles al verduurzaamd. De overige mensen hebben diverse redenen om dit niet te doen

- Wanneer deelnemers aangaven dat ze de komende vijf jaar geen plannen hebben om hun huis energiezuiniger of duurzamer te maken, vroegen we hen naar de reden hiervoor. 123 mensen vulden deze vraag in.
- Bijna de helft van de mensen (47%) die geen plannen heeft om hun huis energiezuiniger of duurzamer te maken, heeft alles al verduurzaamd. De overige mensen hebben diverse redenen om dit niet te doen. Ongeveer een kwart van de mensen geeft aan dat ze het niet eens is met het doel om te stoppen met aardgas (24%); dat ze wacht op andere technologische ontwikkelingen (24%); of vindt het nu niet het goede moment (23%). 17% vindt het te duur en heeft daarom geen plannen. 11% van de mensen hebben andere redenen opschreven en zo'n 6% geeft aan hier niet mee bezig te zijn. 2% weet ik niet/zeg ik liever niet.

Figuur 3.7. Verduurzamen woning

Gesloten raadpleging (n=123)*

Bij de vorige vraag vroegen we of je de komende 5 jaar iets wil doen om je huis energiezuiniger en duurzamer te maken. Je antwoord was dat je de komende 5 jaar geen plannen hebt. Kun je uitleggen waarom? Je kunt meer antwoorden kiezen.

* Resultaten zoals hier, waar het niet gaat om de keuzes die mensen maken, zijn niet herwogen. De resultaten zijn dan niet representatief voor de gemeente

4

Deelnemerservaring

- Hoe hebben deelnemers de raadpleging ervaren?
- Welk rapportcijfer geven zij?
- Hebben zij al eens eerder meegedaan?

1.628 inwoners van Súdwest-Fryslân deden mee

- **Waardering voor het onderzoek.** Deelnemers waardeerden het onderzoek veelal positief: **93%** van alle deelnemers geeft een voldoende rapportcijfer. Ze beoordelen het onderzoek gemiddeld met een rapportcijfer **7,2**. Dit cijfer is gelijk aan andere raadplegingen van Populytics over de warmtetransitie.
- Op de volgende twee slides laten we de deelnemerswaardering zien uitgesplitst naar de gesloten en de open versie van het onderzoek.

Figuur 4.1. Enkele deelnemersquotes over wat zij van het onderzoek vonden

"Goed initiatief. Mag wel wat vaker!"

"Hoe weet ik dat jullie iets doen met mijn mening en die van anderen?"

"Hoop dat ik hoor wat ermee gebeurd"

"It is blykber in tige swier probleem. Oars soe de gemeente de plannen wol al ree hawwe, It is in faai teken, dat de boargers rieplachte wurde!"

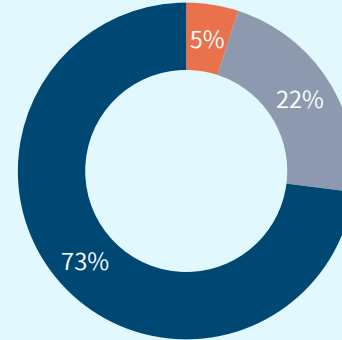
Hoe hebben deelnemers aan de gesloten versie het onderzoek gewaardeerd?

- Deelnemers zijn positief over de raadpleging: **94%** van de inwoners geeft een voldoende rapportcijfer. Met een gemiddelde van een **7,2**. Dit is vergelijkbaar met andere PWE-raadplegingen.
- De meerderheid van de deelnemers (**73%**) geeft aan dat de PWE methode vaker zou moeten worden ingezet om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid. **5%** is het hier niet mee eens.
- Een meerderheid (**77%**) geeft aan er vertrouwen in te hebben dat het onderzoek eerlijk is. **4%** van de deelnemers vertrouwt hier niet op.
- Een meerderheid (**77%**) geeft dat ze hun mening kwijt konden in deze raadpleging. **3%** geeft aan dat ze dit niet konden.
- **5%** van de deelnemers geeft aan dat ze het onderzoek moeilijk te begrijpen vonden. **72%** van de deelnemers vond het onderzoek niet moeilijk te begrijpen.
- **44%** geeft aan dat ze hebben geleerd over de keuzes die de gemeente moet maken over de overstap naar duurzame warmte. **16%** heeft dit niet.

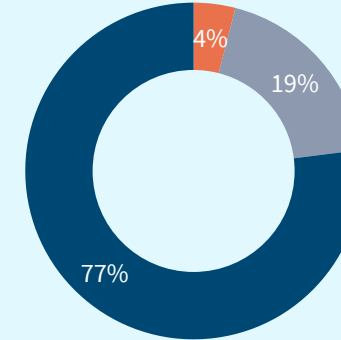
Figuur 4.2. Over hoe deelnemers de raadpleging waarden

Gesloten raadpleging (n=959)

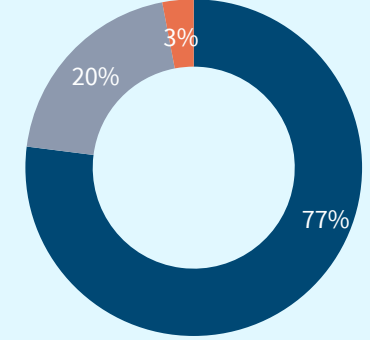
Deze methode moet de gemeente vaker inzetten om inwoners te betrekken bij haar beleid

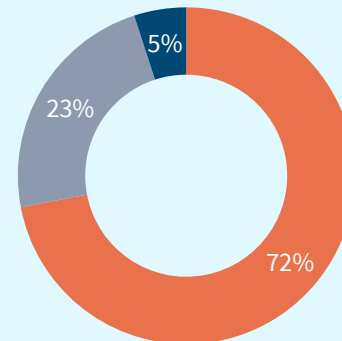
Ik vertrouw erop dat dit een eerlijk onderzoek is

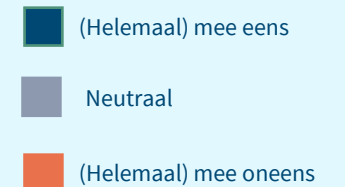
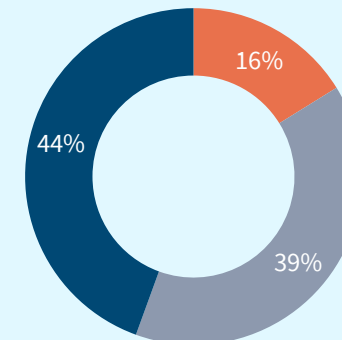
Ik kon mijn mening kwijt in deze raadpleging

Ik vond zelf deze raadpleging moeilijk te begrijpen

Doordat ik meedoe aan deze raadpleging heb ik geleerd over de keuzes die de gemeente moet maken over de overstap naar duurzame warmte

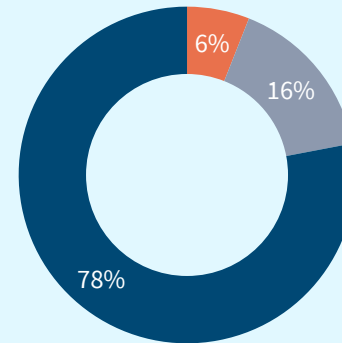
Hoe hebben deelnemers aan de open versie het onderzoek gewaardeerd?

- Deelnemers zijn positief over de raadpleging: **91%** van de inwoners geeft een voldoende rapportcijfer. Met een gemiddelde van een **7,1**. Dit is vergelijkbaar met andere PWE-raadplegingen.
- De meerderheid van de deelnemers (**78%**) geeft aan dat de PWE methode vaker zou moeten worden ingezet om inwoners te betrekken bij overheidsbeleid. **6%** is het hier niet mee eens.
- Een meerderheid (**75%**) geeft aan er vertrouwen in te hebben dat het onderzoek eerlijk is. **4%** van de deelnemers vertrouwt hier niet op.
- Een meerderheid (**74%**) geeft dat ze hun mening kwijt konden in deze raadpleging. **3%** geeft aan dat ze dit niet konden.
- **5%** van de deelnemers geeft aan dat ze het onderzoek moeilijk te begrijpen vonden. **80%** van de deelnemers vond het onderzoek niet moeilijk te begrijpen.
- **42%** geeft aan dat ze hebben geleerd over de keuzes die de gemeente moet maken over de overstap naar duurzame warmte. **21%** heeft dit niet.

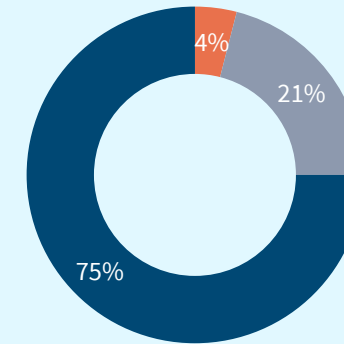
Figuur 4.3. Over hoe deelnemers de raadpleging waarden

Open

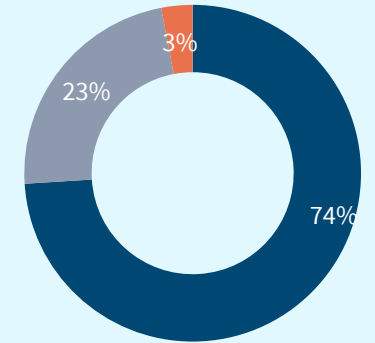
Deze methode moet de gemeente vaker inzetten om inwoners te betrekken bij haar beleid

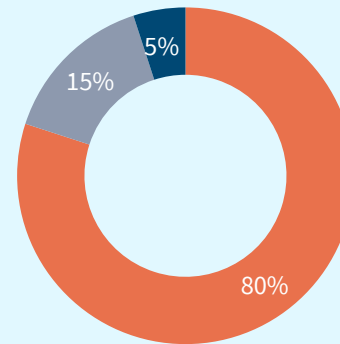
Ik vertrouw erop dat dit een eerlijk onderzoek is

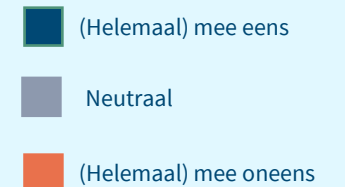
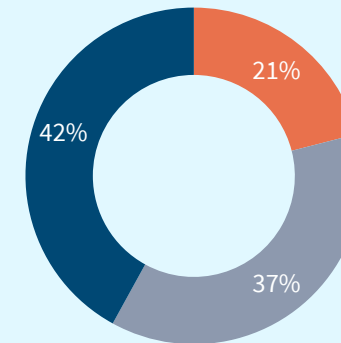
Ik kon mijn mening kwijt in deze raadpleging

Ik vond zelf deze raadpleging moeilijk te begrijpen

Doordat ik meedoe aan deze raadpleging heb ik geleerd over de keuzes die de gemeente moet maken over de overstap naar duurzame warmte

5

Data-analyse & Rapportage

Tot slot: data-analyse en rapportage

- *Representativiteit.* De samenstelling van deelnemers aan het onderzoek komt deels, maar niet geheel, overeen met de bevolkingssamenstelling van de gemeente. Dat kunnen we afleiden met de standaardmethode voor het bepalen van statistische representativiteit: een Chi²-toets. Hiermee hebben we de verdeling van de deelnemers op de kenmerken gender, leeftijd, opleidingstype en woonsituatie (koop/huur) vergeleken met de verdeling van de gemeente.
- *Opschonen.* We hanteren diverse verificatiemethoden om incomplete en dubbele deelnames te verwijderen.
- *Herwegen.* Door te herwegen zijn de resultaten van het onderzoek representatief voor de bevolking in de gemeente. Het herwegen en de methode die we hiervoor hebben gevolgd staan uitgelegd in kader 9.3.
- *Kwantitatieve analyse.* De basis voor deze rapportage is de kwantitatieve analyse van de antwoorden die deelnemers hebben gegeven op de keuzetaak (het toekennen van punten aan de opties) en de aanvullende stellingen.
- *Argumentenanalyse.* De kwantitatieve resultaten hebben we vervolgens van duiding voorzien op basis van een kwalitatieve analyse van de motivaties van deelnemers. In de rapportage laten we ook citaten zien van deelnemers aan de raadpleging. Deze zijn geselecteerd zodat ze illustratief zijn voor de hoofdargumenten.
- *Rapportage.* Deze rapportage is opgesteld door Populytics. Er heeft een feedbackronde plaatsgevonden, waarbij de gemeente input heeft kunnen geven. Populytics blijft onafhankelijk in de rapportage en verantwoordelijk voor alle uitkomsten en uitspraken.

Kader 9. Methode multiplicatieve weging, 'raking'.

- We herwegen de resultaten omdat het aantal deelnemers met bepaalde kenmerken afwijkt van de populatie. Herwegen betekent dat we in de analyse meer gewicht hebben toegekend aan de antwoorden van deelnemers die ondervertegenwoordigd zijn in de steekproef en minder gewicht hebben toegekend aan de deelnemers die oververtegenwoordigd zijn. Daarbij zijn geen gegevens of antwoorden weggegooid. Herwegen kan alleen als er voldoende deelnemers zijn met bepaalde kenmerken. Dit is het geval in dit onderzoek.
- We hebben voor het herwegen de methodiek multiplicatief wegen* gebruikt (ook wel 'raking'). Om te herwegen nemen we de volgende stappen:
 1. We delen de deelnemers op in drie groepen voor opleidingsniveau (laag, middelbaar, hoog), drie groepen voor leeftijd (18 tot 35 jaar, 35 tot 65 jaar en 65 jaar en ouder), 2 groepen voor woonsituatie (koop en huur) en twee groepen voor gender (vrouw en man). Er zijn dus $3 \times 3 \times 2 \times 2 = 36$ subgroepen;
 2. We hebben de verdeling van de deelnemers over de groepen opleidingsniveau, leeftijd, gender en woonsituatie vergeleken met de verdeling in de populatie van de gemeente;
 3. We hebben een wegingsfactor gekoppeld aan elke subgroep. Het resultaat is een wegingsfactor die er voor zorgt dat de antwoorden van een specifieke subgroep zwaarder tellen als er relatief weinig deelnemers in de groep zitten. En dat de antwoorden minder zwaar meetellen als er relatief veel deelnemers in deze subgroep zitten.

populytics.nl